UNIONIN YLEISEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (viides jaosto)

28 päivänä huhtikuuta 2010 *

Asiassa T-446/05,

**Amann & Söhne GmbH & Co. KG,** kotipaikka Bönnigheim (Saksa), ja

**Cousin Filterie SAS,** kotipaikka Wervicq-Sud (Ranska),

edustajinaan asianajajat A. Röhling, M. Dietrich ja C. Horstkotte,

kantajina,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

vastaan

**Euroopan komissio,** asiamiehinään F. Castillo de la Torre ja K. Mojzesowicz, avustajanaan asianajaja G. Eickstädt,

vastaajana,

jossa kantajat vaativat unionin yleistä tuomioistuinta kumoamaan (EY) 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/38.337 – PO/Lanka) 14.9.2005 tehdyn komission päätöksen K(2005) 3452, sellaisena kuin se on muutettuna 13.10.2005 tehdyllä komission päätöksellä K(2005) 3765, tai toissijaisesti alentamaan mainitulla päätöksellä kantajille määrättyjä sakkoja,

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja M. Vilaras sekä tuomarit M. Prek (esittelevä tuomari) ja V. M. Ciucă,

kirjaaja: hallintovirkamies T. Weiler,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 17.12.2008 pidetyssä istunnossa esitetyn,

on antanut seuraavan

**tuomion**

## Asian tausta

### A *Oikeudenkäynnin kohde*

1 Euroopan yhteisöjen komissio totesi [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/38.337 – PO/Lanka) 14.9.2005 tehdyssä päätöksessään K(2005) 3452 (jäljempänä riidanalainen päätös), sellaisena kuin se on muutettuna 13.10.2005 tehdyllä komission päätöksellä K(2005) 3765, jonka tiivistelmä julkaistiin Euroopan unionin virallisessa lehdessä 26.1.2008 (EUVL C 21, s. 10), että kantajat Amann & Söhne GmbH & Co. KG (jäljempänä Amann) ja Cousin Filterie SAS (jäljempänä Cousin) olivat osallistuneet sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla (jäljempänä autoteollisuudessa käytettävä lanka) Euroopan talousalueella (ETA) touko–kesäkuusta 1998 15.5.2000 asti ja että Amann oli myös osallistunut muuta kuin autoteollisuudessa käytettävää teollisuuslankaa (jäljempänä teollisuuslanka) koskevien sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen Benelux-maissa, Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa (jäljempänä Pohjoismaat) tammikuusta 1990 syyskuuhun 2001 asti.

2 Komissio määräsi yhtäältä Amannille ja Cousinille yhteisvastuullisesti 4,888 miljoonan euron sakon niiden osallistumisesta autoteollisuudessa käytettävän langan kartelliin ETA:ssa ja toisaalta Amannille 13,09 miljoonan euron sakon sen osallistumisesta teollisuuslankakartelliin Benelux-maissa ja Pohjoismaissa.

B *Hallinnollinen menettely*

3 Komissio teki 7. ja 8.11.2001 tarkastuksia useiden langan valmistajien tiloissa neuvoston asetuksen N:o 17, [EY 81] ja [EY 82] artiklan ensimmäinen täytäntöönpanoasetus (EYVL 1962, 13, s. 204), 14 artiklan 3 kohdan mukaisesti. Nämä tarkastukset tehtiin The English Needle & Tackle Co. Ltd:n elokuussa 2000 toimittamien tietojen johdosta (riidanalaisen päätöksen 78 perustelukappale).

4 Coats Viyella plc (jäljempänä Coats) jätti 26.11.2001 sakkojen määräämättä jättämisestä tai lieventämisestä kartelleja koskevissa asioissa annetun komission tiedonannon (EYVL 1996, C 207, s. 4; jäljempänä yhteistyötiedonanto) nojalla lievennystä koskevan hakemuksen, johon oli liitetty asiakirjoja, joilla oli tarkoitus näyttää toteen seuraavien kartellien olemassaolo: ensiksi kartelli autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa, toiseksi kartelli teollisuuslankamarkkinoilla Yhdistyneessä kuningaskunnassa ja kolmanneksi kartelli teollisuuslankamarkkinoilla Benelux-maissa ja Pohjoismaissa (riidanalaisen päätöksen 82 perustelukappale).

5 Komissio lähetti maalis- ja elokuussa 2003 kyseisille yrityksille tietojensaantipyyntöjä tarkastuksissa löydettyjen asiakirjojen ja Coatsin toimittamien asiakirjojen perusteella asetuksen N:o 17 11 artiklan mukaisesti (riidanalaisen päätöksen 83 perustelukappale).

6 Komissio laati 18.3.2004 väitetiedoksiannon, jonka se osoitti useille yrityksille, koska ne olivat osallistuneet yhteen tai useampaan edellä 4 kohdassa luetelluista kartelleista, joihin sisältyy kartelli teollisuuslankamarkkinoilla Benelux-maissa ja Pohjoismaissa.

7 Kaikki väitetiedoksiannon vastaanottajina olleet yritykset toimittivat kirjallisia huomautuksia (riidanalaisen päätöksen 90 perustelukappale).

8 Kuulemistilaisuus pidettiin 19. ja 20.7.2004 (riidanalaisen päätöksen 92 perustelukappale).

9 Asianosaisille myönnettiin 24.9.2004 mahdollisuus tutustua sellaiseen väitetiedoksiantoon annettujen vastausten ja asianosaisten suullisessa käsittelyssä esittämien huomautusten versioon, johon ei sisältynyt luottamuksellisia tietoja, ja niille asetettiin määräaika muiden huomautusten esittämiseksi (riidanalaisen päätöksen 93 perustelukappale).

10 Komissio teki riidanalaisen päätöksen 14.9.2005.

C *Riidanalainen päätös*

1. *Kyseessä olevat markkinat*

a) Tuotemarkkinat

11 Komissio ilmoittaa riidanalaisessa päätöksessä, että lankamarkkinat voidaan jakaa kahteen segmenttiin eli yhtäältä niiden lankojen, joita käytetään teollisuudessa erilaisten vaatteiden tai muiden tuotteiden, kuten nahkatuotteiden, autojen

tekstiilipäällysteiden ja patjojen, ompeluun ja kirjontaan, ja toisaalta kotitalouslankoihin, joita käytetään yksityisesti ompelu- tai korjaustöihin ja vapaa-ajantoimintaan (riidanalaisen päätöksen yhdeksäs perustelukappale).

12 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että teollisuuslankojen segmentti voidaan jakaa kolmeen osaan lankojen käyttötarkoituksen mukaan: ompelulanka, joka on tarkoitettu vaateteollisuuteen ja jota käytetään erityyppisissä vaatteissa, kirjontalanka, jota käytetään teollisissa, tietokoneohjatuissa kirjontakoneissa vaatteiden, urheilujalkineiden ja kodintekstiilien koristeluun, ja erikoislanka, jota käytetään erilaisilla aloilla, kuten jalkine-, nahkatuote- ja autoteollisuudessa (riidanalaisen päätöksen 11 perustelukappale).

13 Siitä ilmenee niin ikään, että teollisuuslanka voidaan myös jakaa useisiin ryhmiin kuidun tyypin ja langan rakenteen mukaan (riidanalaisen päätöksen 12 perustelukappale).

14 Komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että teollisuuslangan voidaan tarjonnan kannalta katsoa muodostavan yhdet tuotemarkkinat, koska lopullisen käyttötarkoituksen ja kuidun tyypin ja/tai langan rakenteen välillä ei ole tarkkaa vastaavuutta. Komissio täsmentää, että Coatsin mukaan tietyt vaateteollisuuden asiakkaat käyttävät erikoislankoja ja että tietyt koristeompelualan asiakkaat käyttävät vaateteollisuuslankaa. Se lisää, että Coats on korostanut, että vaateteollisuuteen tarkoitetun langan, kirjontalangan ja erilaisten erikoislankojen tuotantomenetelmät voivat olla samoja tai helposti toisiinsa vaihdettavia (riidanalaisen päätöksen 13 perustelukappale).

15 Komissio kuitenkin erottelee riidanalaisessa päätöksessä toisistaan yhtäältä autoteollisuudessa käytettävän langan ja toisaalta muussa teollisuudessa käytettävän langan. Komissio katsoo nimittäin, että vaikka näiden kahden lankatyypin tuotantomenetelmät ovat samankaltaisia tai helposti toisiinsa vaihdettavissa, autoteollisuuden kysyntä on peräisin tärkeiltä asiakkailta, jotka edellyttävät tiukempia normeja tietyiltä käyttämiltään tuotteilta, esimerkiksi turvavöissä käytettävältä langalta, ja joiden tavoitteena on näiden tuotteiden yhdenmukaisuus eri maissa, joissa ne käyttävät niitä teollisuudessaan (riidanalaisen päätöksen 14 perustelukappale).

16 Käsiteltävässä asiassa tuotemarkkinat, joilla tehdyistä rikkomisista kantajia syytetään, ovat autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat ja Amannin osalta teollisuuslankamarkkinat.

b) Maantieteelliset markkinat

17 Komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat on edellä mainittujen tiukempien normien, jotka edellyttävät yhdenmukaisuutta ETA:ssa, vuoksi katsottava erillisiksi muista teollisuuslankamarkkinoista. Se katsoo näin ollen, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat ulottuvat koko ETA:han. Komissio toteaa nimittäin, että vain jotkin toimittajat voivat harjoittaa näiden tuotteiden vakiotarjontaa koko ETA:ssa. Tämä johtuu siitä, että ostajat tarvitsevat yhdenmukaisia lankoja helpottaakseen tuotantoaan eri maissa, näiden lankojen on vastattava tiettyjä erityisiä laatunormeja (esimerkiksi lanka, jota käytetään turvavöiden ompeluun) ja näiden lankojen tuotannon jäljitettävyys on tuotteiden laatuun ja vastuuseen liittyvien kysymysten vuoksi tärkeää (riidanalaisen päätöksen 21 ja 22 perustelukappale).

18 Teollisuuslangasta komissio toteaa sitä vastoin, että asianosaisten toimittamien tietojen mukaan kyseessä olevat maantieteelliset markkinat ovat laajuudeltaan alueelliset. Se lisää, että alue voi kattaa useita ETA-maita, esimerkiksi Benelux-maat tai Pohjoismaat, tai vain yhden maan, esimerkiksi Yhdistyneen kuningaskunnan (riidanalaisen päätöksen 17 perustelukappale).

19 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että Amannin syyksi luetun teollisuuslankaa koskevan rikkomisen maantieteelliset markkinat ovat Benelux-maiden ja Pohjoismaiden markkinat, kun taas kantajien syyksi luetun autoteollisuudessa käytettävää lankaa koskevan rikkomisen maantieteelliset markkinat ovat ETA:n laajuiset.

2. *Kyseessä olevien markkinoiden koko ja rakenne*

20 Komissio täsmentää riidanalaisessa päätöksessä, että teollisuuslankaan liittyvä liikevaihto Benelux-maissa ja Pohjoismaissa oli noin 50 miljoonaa euroa vuonna 2000 ja noin 40 miljoonaa euroa vuonna 2004 ja että autoteollisuudessa käytettävään lankaan liittyvä liikevaihto oli noin 20 miljoonaa euroa vuonna 1999 (riidanalaisen päätöksen 28 ja 35 perustelukappale).

21 Päätöksestä ilmenee myös, että 1990-luvun lopussa teollisuuslangan tärkeimmät tuottajat Benelux-maissa ja Pohjoismaissa olivat etenkin Amann, Barbour Threads Ltd (jäljempänä Barbour) ennen kuin Coats osti sen, Belgian Sewing Thread NV (jäljempänä BST), Coats, Gütermann AG ja Zwicky & Co. AG (jäljempänä Zwicky) ja että autoteollisuudessa käytettävän langan tärkeimmät tuottajat olivat etenkin kantajat, Coats, Oxley Threads Ltd (jäljempänä Oxley), Gütermann ja Zwicky.

3. *Kilpailusääntöjä rikkovan toiminnan kuvaus*

22 Komissio katsoo riidanalaisessa päätöksessä, että kantajien syyksi luettu toiminta autoteollisuudessa käytettävän langan kartellissa ETA:ssa tapahtui touko–kesäkuusta 1998 toukokuuhun 2000.

23 ETA:n autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellin osapuolten päätarkoituksena oli hintatason pitäminen korkeana (riidanalaisen päätöksen 214 perustelukappale).

24 Tätä tarkoitusta varten järjestettiin viisi kokousta, joiden aikana osapuolet vahvistivat eurooppalaisilla automarkkinoilla myytäville perustuotteille ensiksi kahdenlaisia

ohjeellisia hintoja, joista yhtä sovelletaan nykyisiin asiakkaisiin ja toista uusiin asiakkaisiin. Kokouksissa myös vaihdettiin tietoja yksittäisiin asiakkaisiin sovellettavista hinnoista ja ohjeellisista vähimmäishinnoista. Osapuolet sopivat välttävänsä kilpailemasta hinnoilla vakiotoimittajan hyväksi (riidanalaisen päätöksen 215 perustelukappale).

25 Komissio totesi, että toiminta Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankakartellissa tapahtui vuosina 1990–2001.

26 Komission mukaan kyseiset yritykset tapasivat Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankakartellin yhteydessä vähintään kerran vuodessa ja nämä kokoukset järjestettiin kahdessa osassa, joista ensimmäisessä käsiteltiin Benelux-maiden markkinoita ja toisessa Pohjoismaiden markkinoita, ja kokousten päätarkoituksena oli hintatason pitäminen korkeana näillä molemmilla markkinoilla.

27 Komission mukaan osapuolet olivat vaihtaneet hinnastoja ja tietoja alennuksista, hinnastohintojen korottamisesta, alennusten pienentämisestä ja tiettyihin asiakkaisiin sovellettavien erityishintojen korottamisesta. Samoin oli tehty sopimuksia tulevista hinnastoista, enimmäisalennuksista, alennusten pienentämisestä ja tiettyihin asiakkaisiin sovellettavien erityishintojen korottamisesta sekä sopimuksia, joiden päämääränä on välttää hintakilpailu vakiintuneen toimittajan hyväksi ja jakaa asiakkaat (riidanalaisen päätöksen 99–125 perustelukappale).

4. *Riidanalaisen päätöksen päätösosa*

28 Komissio totesi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 3 kohdassa, että kuusi yritystä, joihin kantajat kuuluvat, oli rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen

53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa ja kantajat osaltaan touko–kesäkuusta 1998 toukokuuhun 2000. Komissio myös totesi riidanalaisen päätöksen 1 artiklan 1 kohdassa, että kahdeksan yritystä, joihin Amann kuuluu, oli rikkonut EY 81 artiklan 1 kohtaa ja ETA-sopimuksen 53 artiklan 1 kohtaa osallistumalla sopimusten ja yhdenmukaistettujen menettelytapojen kokonaisuuteen teollisuuslankamarkkinoilla Benelux-maissa ja Pohjoismaissa, Amann osaltaan tammikuusta 1990 syyskuuhun 2001.

29 Riidanalaisen päätöksen 2 artiklan ensimmäisen kohdan mukaan määrätään seuraavat sakot:

a) kartellista autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa

– kantajat yhteisvastuullisesti: 4,888 miljoonaa euroa

– Coats: 0,65 miljoona euroa

– Oxley: 1,271 miljoonaa euroa

– Barbour ja Hicking Pentecost plc, yhteisvastuullisesti: 0,715 miljoonaa euroa

b) kartellista Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankamarkkinoilla muun muassa

– Coats: 15,05 miljoonaa euroa

– Amann: 13,09 miljoonaa euroa

– BST: 0,979 miljoonaa euroa

– Gütermann: 4,021 miljoonaa euroa

– Zwicky: 0,174 miljoonaa euroa.

**Menettely ja asianosaisten vaatimukset**

30 Kantajat nostivat käsiteltävänä olevan kanteen unionin yleisen tuomioistuimen kirjaamoon 22.12.2005 jätetyllä kannekirjelmällä.

31 Koska unionin yleisen tuomioistuimen jaostojen kokoonpanoa muutettiin, esittelevä tuomari siirrettiin viidenteen jaostoon, jonka käsiteltäväksi tämä asia näin ollen annettiin.

32 Kantajat vaativat, että unionin yleinen tuomioistuin

– kumoaa riidanalaisen päätöksen niitä koskevilta osin

– toissijaisesti alentaa asianmukaisella tavalla sakon määrää

– velvoittaa komission korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

33 Komissio vaatii, että unionin yleinen tuomioistuin

– hylkää kanteen

– velvoittaa kantajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.

## Oikeudellinen arviointi

34 Ensiksi kantajat esittävät kanneperusteen, jonka tarkoituksena on riidanalaisen päätöksen kumoaminen ja joka koskee [EY] 81 ja [EY] 82 artiklassa vahvistettujen kilpailusääntöjen täytäntöönpanosta 16.12.2002 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 1/2003 (EYVL 2003, L 1, s. 1) 7 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen rikkomista.

35 Toiseksi kantajat vetoavat sarjaan kanneperusteita, joiden tavoitteena on sakon poistaminen. Yhtäältä ne moittivat komissiota siitä, että tämä määräsi niille sakon, jonka määrä ylittää enimmäismäärän, joka on 10 prosenttia niiden liikevaihdosta. Toisaalta kantajat vetoavat seitsemään kanneperusteeseen, jotka koskevat yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamista sakkoa määrättäessä, teollisuuslankakartellista määrätyn sakon laskentapohjan virheellistä vahvistamista, teollisuuslankamarkkinoilla tehdyn rikkomisen keston virheellistä laskemista, rikkomista teollisuuslankamarkkinoilla koskevien tiettyjen lieventävien olosuhteiden huomiotta jättämistä, rikkomisesta autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla määrätyn sakon laskentapohjan ja perusmäärän virheellistä laskemista, autoteollisuudessa käytettävän langan kartellin täytäntöönpanon puuttumisen huomiotta jättämistä ja oikeuden tulla kuulluksi ja puolustautumisoikeuksien loukkaamista.

### A *Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen rikkomiseen*

#### 1. *Asianosaisten lausumat*

36 Kantajat katsovat, että syyksi luetut rikkomiset ovat asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä virkkeessä tarkoitettu yhtenä kokonaisuutena pidetty rikkominen niillä perusteilla, etteivät autoteollisuudessa käytettävän langan ja teollisuuslangan markkinat ole erillisiä tuotemarkkinoita tai maantieteellisiä markkinoita,

että näiden kartellien välillä on yhteinen subjektiivinen osatekijä ja etteivät komission soveltamat arviointiperusteet, joiden nojalla se on katsonut yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen puuttuvan, ole päteviä.

37 Ensiksi kantajat kiistävät sen, että ne olisivat yksien tuotemarkkinoiden olemassaolon osalta nimenomaisesti vahvistaneet, että vaatteissa käytettävä lanka ja autoteollisuudessa käytettävä lanka kuuluvat kaksiin erillisiin markkinoihin. Amannin tietojensaantipyyntöön antamassa vastauksessa, jossa luokitellaan autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat maailmanlaajuisiksi, ei nimittäin millään tavalla ole tarkoitus myöntää viimeksi mainittujen markkinoiden väitettyä itsenäistä luonnetta. Amann ei ole myöskään voinut todeta näin autoteollisuudessa käytettävän langan osalta sen jälkeen, kun se oli toimittanut arviot kuudesta eri lankasegmentistä.

38 Kantajien mukaan muiden toimijoiden, kuten Coatsin ja Gütermannin, lausuman perusteella ei myöskään voida katsoa, että autoteollisuudessa käytettävän langan ja teollisuuslangan markkinoiden välillä olisi ero.

39 Kantajien mukaan niiden näkökanta yksistä markkinoista vahvistetaan kaikkien yritysten tekemissä tuotteiden kuvauksissa. Näin on muun muassa Gütermannin, Amannin ja Coatsin suorittamassa segmenttijaossa. Siinä osoitetaan, että saman langan käyttö on mahdollista useilla aloilla.

40 Se, että on olemassa tiukempia erityisnormeja, joiden täyttämistä tärkeät autoteollisuuden asiakkaat vaativat, ei myöskään oikeuta tekemään eroa teollisuuslangan ja autoteollisuudessa käytettävän langan välillä. Langat nimittäin tuotetaan yleensä autoteollisuuden tarpeita vastaavasti ja toimitetaan tällaisina muiden teollisuusalojen tärkeille asiakkaille. Laadultaan kahden erityyppisen langan tuotanto ei olisi myöskään taloudelliselta kannalta puolustettavissa. Autoteollisuudessa käytettävän langan tekniset ominaisuudet ovat siis olennaisilta osin samat kuin teollisuuslangan

ominaisuudet. Ne ovat näin ollen toisiinsa vaihdettavissa ja lisäksi niiden markkinointi tapahtuu tuotteiden eikä asiakkaiden mukaan.

41 Toiseksi kantajat moittivat komissiota siitä, ettei se ole tutkinut, yhdistääkö väitettyjä eri toimia sama subjektiivinen osatekijä ja muodostavatko ne näin ollen yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen. Komissio on itse todennut, että kaikkien rikkomisten tarkoituksena on vääristää hintojen tavanomaista kehitystä kyseisillä markkinoilla.

42 Väitettä todettujen rikkomisten yhtenäisestä luonteesta tukee se, että on kyse hintasopimuksista ja että kyseisiä alueita varten hyväksytyt päätökset ovat käytännössä samoja, tukee. Kantajat lisäävät, että suurimmassa osassa jäsenvaltioita subjektiivinen osatekijä on määräävä peruste yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen toteamiselle.

43 Ne väittävät myös, että kun otetaan huomioon useimpien kyseessä olevien yritysten keskimääräinen koko, niiden johtajien ja jäsenten täytyi välttämättä olla tietoisia eri rikkomisista. Ne täsmentävät osaltaan, että subjektiivinen osatekijä johtuu lisäksi siitä, ettei toimivaltaa teollisuuslangan ja autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoinnissa ole yritysten sisällä erotettu toisistaan.

44 Lisäksi ne esittävät etenkin, että komission menettelytapa on epäjohdonmukainen, koska se on ottanut lähtökohdaksi yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen periaatteen kunkin kartellin peräkkäisissä rikkomisissa osalta, mutta ei ole menetellyt samalla tavalla kartellien kesken. Riidanalaisen päätöksen 266–270 perustelukappale sisältävät tältä osin useita ristiriitoja, jotka osoittavat, ettei komission väite eri rikkomisten olemassaolosta ole puolustettavissa.

45 Kolmanneksi kantajat kiistävät perusteet, joita komissio on soveltanut yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaolon määrittelemiseksi.

46 Ensiksi ne väittävät, etteivät nämä perusteet ole päteviä. Yhtäältä niiden mukaan komissio on soveltanut perusteita epätarkasti määritellessään yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaoloa, koska se on perustellut kahden eri rikkomisen olemassaoloa viittaamalla eri osapuoliin, erilaiseen toimintamalliin ja kokonaisvaltaisen koordinoinnin puuttumiseen, nojautunut tämän jälkeen kyseisten markkinoiden erilaisuuteen ja ilmoittanut tämän jälkeen, että Benelux-maita ja Pohjoismaita koskevia sopimuksia on tutkittava yhdessä, koska niitä yhdistää yksi organisaatio, yksi toimintamalli ja samat osapuolet. Kantajat toteavat näin ollen, että kokonaisvaltaista koordinointia koskevalla perusteella ei ole mitään merkitystä siltä osin, myönnetäänkö yhtenä kokonaisuutena pidettävä rikkominen Benelux-maiden ja Pohjoismaiden osalta.

47 Ne katsovat toisaalta, että tuotemarkkinoiden rajoittamisperuste on merkityksetön, kun tuotteet ovat samankaltaisia. Tämän perusteen käyttäminen, paitsi ilmeisissä tapauksissa, joissa tuotteet eivät kuulu millään tavoin samoille markkinoille, johtaisi siihen, että komissiolle annetaan lähes rajaton harkintavalta, kun se määrää seuraamuksia kilpailuoikeuden rikkomisesta. Samojen osanottajien puuttumista koskeva peruste on myös merkityksetön. Kantajat korostavat nimittäin, ettei ole merkityksellistä tietää, kuka edustaa osallistuvia yrityksiä, koska osallistuminen on pantava kyseisen yrityksen syyksi.

48 Toiseksi Amann ja Cousin esittävät, että näiden perusteiden soveltamisen olisi pitänyt joka tapauksessa johtaa siihen, että komissio toteaa, että on kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä rikkomisesta.

49 Ne vetoavat yhtäältä siihen, ettei komissio voi pätevästi perustella eri rikkomisten olemassaoloa kartellien välisen koordinoinnin puuttumisella, koska komissio on tältä

osin Coatsin lausumat toistaen itse korostanut, että koska tuotemarkkinat rajattiin etenkin maittain, ei ollut välttämätöntä koordinoida markkinoita kyseisten alueiden välillä. Samoin komission yritys erotella maantieteellisten markkinoiden ja eri tuotemarkkinoiden koordinointi on merkityksetön, koska maantieteellisten markkinoiden ollessa erilliset koordinointi eri tuotemarkkinoiden välillä ei ole järkevää. Tämän vuoksi kantajat väittävät, että kyseisten toimintojen arvioinnin perusteella on katsottava, että eri alueita koskeneet kokoukset kuuluivat kokonaisvaltaiseen suunnitelmaan, jonka kunkin yrityksen johto oli hyväksynyt ja joka vahvistettiin asiakirjoissa, joista käy ilmi Coatsin ja Amannin edustajien välinen tiheä yhteydenpito ”korkeammasta strategiasta” Euroopassa. Tällaiset asiakirjat osoittavat yhteisen subjektiivisen osatekijän olemassaolon. Kantajat moittivat tältä osin komissiota siitä, ettei se ole tarkastellut sitä, onko tällaista yhteydenpitoa ollut myös Coatsin ja muiden kilpailijoiden välillä.

50 Toisaalta sopimusten osapuolten ja niiden organisaatioiden tasolla ei ole merkittävää eroa. Tältä osin kantajat toteavat, että oikeuskäytännön mukaan yhtenä kokonaisuutena pidettävää rikkomista sanan oikeudellisessa merkityksessä ei voida sulkea pois pelkästään sillä perusteella, että kukin yritys osallistuu rikkomiseen itselleen ominaisella tavalla, jolloin yritys on voinut osallistua yhteen kartellikokonaisuuteen osallistumatta kaikkiin sen muodostaviin osatekijöihin.

51 Näiden toteamusten valossa kantajat ilmoittavat, että ainoastaan kolme yritystä on osallistunut yhteen ainoaan sopimukseen, kun taas kaikki muut osallistuivat vähintään kahteen sopimukseen, jolloin osapuolten tasolla oli limittäisyyttä, mikä puoltaa yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaoloa. Myöskään vertailu teollisuuslankamarkkinoiden kartellia ja autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellia koskevien kokousten välillä ei millään tavoin tue väitettä eri rikkomisten olemassaolosta. Kokouksia pidettiin näissä kahdessa tapauksessa epäsäännöllisesti.

52 Komissio kiistää nämä väitteet.

2. *Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta*

a) Tuotemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden erottelu

53 Riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että komissio on katsonut, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat on erityisyytensä vuoksi erotettava teollisuuslangan markkinoista sekä tuotteet että maantieteellinen alue huomioon ottaen (ks. edellä 12–16 ja 18–20 kohta).

54 Aluksi on todettava, että siltä osin kuin merkityksellisten markkinoiden määrittely edellyttää komission tekemiä monitahoisia taloudellisia arviointeja, unionin tuomioistuimet voivat valvoa sitä ainoastaan rajoitetusti (ks. vastaavasti asia T-65/96, Kish Glass v. komissio, tuomio 30.3.2000, Kok., s. II-1885, 64 kohta ja asia T-342/99, Airtours v. komissio, tuomio 6.6.2002, Kok., s. II-2585, 26 kohta). Unionin tuomioistuinten ei ole kuitenkaan pidättäydyttävä valvomasta sitä, miten komissio on tulkinnut taloudellisluonteisia seikkoja. Niiden on tarkistettava, onko komissio perustanut arviointinsa paikkansapitäviin, luotettaviin ja johdonmukaisiin todisteisiin, jotka muodostavat monitahoisen tilanteen arvioinnissa huomioon otettavien merkityksellisten seikkojen kokonaisuuden ja jotka voivat tukea niistä tehtyjä päätelmiä (ks. asia T-201/04, Microsoft v. komissio, tuomio 17.9.2007, Kok., s. II-3601, 482 kohta).

55 Tämän jälkeen on muistutettava, että on otettava huomioon sellaiset markkinat, jotka kattavat kaikki tuotteet, jotka ominaisuuksiensa perusteella soveltuvat erityisesti tyydyttämään muuttumattoman tarpeen ja jotka ovat vain vähäisessä määrin vaihdettavissa muihin tuotteisiin (asia 322/81, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin v. komissio, tuomio 9.11.1983, Kok., s. 3461, Kok. Ep. VII, s. 339, 37 kohta). Oikeuskäytännön mukaan erityisesti tuotemarkkinoiden käsitteeseen kuuluu, että siihen kuuluvien tuotteiden välillä voi olla toimivaa kilpailua; tämä edellyttää, että kaikki samoihin markkinoihin kuuluvat tuotteet ovat riittävästi keskenään vaihdettavissa (asia 85/76, Hoffmann-La Roche v. komissio, tuomio 13.2.1979, Kok., s. 461, Kok. Ep. IV, s. 341, 28 kohta).

56 Keskinäistä vaihdettavuutta on arvioitava eri seikkojen perusteella, joihin kuuluvat itse tuotteiden ominaisuudet, kilpailuolosuhteet sekä kysynnän ja tarjonnan rakenne markkinoilla (edellä 37 kohdassa mainittu asia Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin v. komissio, tuomion 37 kohta).

57 Kysynnän korvattavuus on taloudelliselta kannalta välittömin ja tehokkain arviointiperuste tietyn tuotteen toimittajien osalta (asia T-177/04, easyJet v. komissio, tuomio 4.7.2006, Kok., s. II-1931, 99 kohta), ja tarjonnan korvattavuus voidaan myös ottaa huomioon merkityksellisten markkinoiden määrittelemiseksi sellaisissa tapauksissa, joissa sen vaikutukset vastaavat kysynnän korvattavuuden vaikutuksia tehokkuudeltaan ja välittömyydeltään. Näin ollen tarjonnan korvattavuuden peruste tarkoittaa, että tuottajat voivat yksinkertaisella mukauttamisella tulla näille markkinoille riittävän voimakkaasti, jotta ne muodostaisivat vakavasti otettavan vastapainon markkinoilla jo oleville tuottajille (yhdistetyt asiat T-191/98 ja T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 829 kohta).

58 Itse tuotteiden osalta on todettava, että ne voivat muodostaa erilliset markkinat, jos ne voidaan yksilöidä sellaisten erityisten valmistusominaisuuksien perusteella, joiden ansiosta ne soveltuvat erityisesti kyseiseen käyttötarkoitukseen, tai jos ne voidaan yksilöidä niiden käytön perusteella (asia 6/72, Euroemballage ja Continental Can v. komissio, tuomio 21.2.1973, Kok., s. 215, Kok. Ep. II, s. 89, 33 kohta).

59 Lopuksi on muistutettava, että komissio on antanut tiedonannon merkityksellisten markkinoiden määritelmästä yhteisön kilpailuoikeuden kannalta (EYVL 1997, C 372, s. 5; jäljempänä markkinoiden määritelmästä annettu tiedonanto), jossa se on täsmentänyt perusteet merkityksellisten tuotemarkkinoiden määrittelemiseksi ja kyseisten maantieteellisten markkinoiden rajoittamiseksi. Kyseiset tuotemarkkinat määritellään siinä sellaisiksi, joihin ”kuuluvat kaikki tavarat ja/tai palvelut, joita kuluttaja pitää keskenään vaihdettavissa tai korvattavissa olevina niiden ominaisuuksien, hintojen ja käyttötarkoituksen vuoksi”. Maantieteelliset markkinat on määritelty siten, että ne muodostuvat ”alueesta, jolla asianomaiset yritykset ovat sitoutuneet tarjoamaan

kyseisiä tavaroita ja palveluja, jolla kilpailuedellytykset ovat riittävän yhtenäiset ja joka voidaan erottaa vierekkäisistä maantieteellisistä alueista erityisesti kilpailuedellytysten huomattavan erilaisuuden perusteella". Merkitykselliset markkinat, jota käytetään perustana tietyn kilpailuasian käsittelyssä, määritellään siis yhdistämällä tuotemarkkinat ja maantieteelliset markkinat.

60 Edellä esitettyjen toteamusten valossa on tutkittava komission riidanalaisen päätöksen 14 ja 22 perustelukappaleessa kaksien erillisten tuotemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden, eli yhtäältä autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden ETA:ssa ja toisaalta teollisuuslangan markkinoiden Benelux-maissa ja Pohjoismaissa, olemassaolosta tekemien johtopäätösten perusteltavuutta. Komissio on tältä osin arvioinut tuotteiden korvattavuutta yhtäältä kysynnän ja toisaalta tarjonnan kannalta.

61 Aluksi riidanalainen päätös sisältää useita seikkoja, joiden tarkoituksena on osoittaa, ettei kysynnän korvattavuutta ole.

62 Ensiksi riidanalaisen päätöksen 14 ja 22 perustelukappaleesta ilmenee, että autoteollisuuden kysyntä on peräisin tärkeiltä asiakkailta, joita on huomattavasti vähemmän kuin yrityksiä, jotka ovat teollisuuslankamarkkinoiden asiakkaita. Kantajat eivät ole kyseenalaistaneet tätä toteamusta. Ne ovat vahvistaneet suullisessa käsittelyssä, että autoteollisuusalan asiakkaat ovat merkityksellisimpiä niiden huomattavien ostomäärien vuoksi.

63 Toiseksi riidanalaisen päätöksen edellä mainituista perustelukappaleista ilmenee, että autoteollisuusalan asiakkaat ostavat lankaa eri maissa sijaitseville tuotantopaikoilleen ja että ne vaativat yhtenäisiä tuotteita kaikissa näissä maissa. Tämä yhtenäisyyden tarve, jota kantajat eivät myöskään ole kiistäneet, selittyy täysin taloudellisesta näkökulmasta. On nimittäin järkevää myöntää, että tuotantokoneiden mukauttaminen käytettävän langan tyyppiin aiheuttaa kustannuksia. Autoteollisuudessa pyritään

näin ollen pienentämään näitä kustannuksia ostamalla suuria määriä erityislankaa ja säätämällä eri maissa olevat tuotantokoneet kerralla sen mukaisiksi.

64 Kolmanneksi riidanalaisen päätöksen 14 ja 22 perustelukappaleesta ilmenee, että autoteollisuudessa käytettävien lankojen on vastattava tälle alalle tyypillisiä erityisen tiukkoja normeja ja että niiden jäljitettävyys on olennainen tekijä tuotteiden laadun ja tuotevastuun vuoksi. Kantajat ovat vahvistaneet tämän toteamuksen sekä kannekirjelmässä että suullisessa käsittelyssä.

65 Ne ovat nimittäin myöntäneet, että asiakkaat yleensä päättävät tuotannolleen tarpeellisesta langasta ja valitsevat näin ollen tuotteen, joka vastaa niiden tarpeita käyttäjinä. Kantajat ovat myöntäneet, että erityisesti autoteollisuusalan asiakkaat vaativat, että ostettu lanka vastaa vähintään normia ISO 9002. Ne ovat samoin täsmentäneet suullisessa käsittelyssä, että tietyt ominaisuudet, joita kutsutaan nimellä ”TS950”, ovat voimassa autoteollisuudessa osalta, ja että ne ottavat nämä seikat huomioon tuotannossa.

66 Lisäksi kantajat ovat kuvailleet autoteollisuusalan asiakkaiden lankojen sertifikaatiomenetelmää. Aluksi kantajat kehittävät sellaisen langan, joka vastaa vähintään normia ISO 9002. Tämän jälkeen lankaa testaa autojen valmistaja, joka aikoo käyttää sitä tuotannossaan, ja lopuksi sertifioi langan, mikäli testitulos on myönteinen.

67 Kun otetaan huomioon nämä toteamukset, on katsottava, että autoteollisuuden valitsemaa erityistä lankaa ei voida korvata muilla teollisuuslangoilla. Tämäntyyppisen langan myymisellä lankaa myydään muille asiakkaille kuin autoteollisuuden asiakkaille ei ole tältä kannalta merkitystä. Muista mahdollisista tämän tuotteen ostajista poiketen autoteollisuusalan yritykset ostavat nimittäin vain lankaa, jolla on tiettyjä

erityisiä ominaisuuksia ja jonka mainitut yritykset ovat sertifioineet näiden tiettyjen ominaisuuksien vuoksi. Kantajat eivät näin ollen voi perustellusti esittää, että kysynnän osalta on kyse korvattavuudesta.

68 Myös Coatsin vastauksessa komission tietojensaantipyyntöön näytetään vahvistettavan kysynnän korvattavuuden puuttuminen. Coats on nimittäin korostanut, että tietyt ompelualan asiakkaat käyttävät kirjontalankaa, kuten myös tietyt kirjonta-alan asiakkaat ompelulankaa. Se ei sitä vastoin esitä, että autoteollisuusalan asiakkailla osalta olisi kyse tällaisesta kysynnän korvattavuudesta.

69 Toiseksi on niin, että vaikka komissio on katsonut, että teollisuuslanka voidaan tarjonnan kannalta katsoa yhden tuotteen markkinoiksi, koska lopullisen käytön ja kuidun tyypin ja/tai langan rakenteen ja mainitun langan tuotantomenetelmän samankaltaisuuden tai keskinäisen vaihdettavuuden välillä ei ole tiukkaa vastaavuutta, se on kuitenkin todennut, ettei tämä päde autoteollisuudessa käytettävään lankaan.

70 Tähän johtopäätökseen tullakseen komissio nojautui autoteollisuudessa käytettävän langan erityispiirteisiin, tarpeeseen varmistaa yhdenmukaistettu tarjonta ja kykyyn vastata tämän alan tärkeiden asiakkaiden tilauksiin. Se nojautui myös siihen, että autoteollisuudessa käytettävän langan maantieteelliset markkinat ulottuvat koko ETA:han toisin kuin teollisuuslangan markkinat, jotka ovat pelkästään alueelliset. Nämä seikat huomioon ottaen se katsoi, että ainoastaan tietyt yritykset voivat tyydyttää tämänkaltaisen kysynnän (ks. riidanalaisen päätöksen 22 perustelukappale).

71 Markkinoiden määritelmästä annetun tiedonannon 20 kohdassa todetaan, että jotta olisi kyse tarjonnan korvattavuudesta, tavarantoimittajien täytyy voida vaihtaa

tuotantonsa merkityksellisten tuotteiden tuotantoon ja saattaa tuotteet markkinoille lyhyellä aikavälillä ilman, että tästä seuraa merkittäviä lisäkustannuksia tai riskiä, vastauksena suhteellisten hintojen vähäisiin mutta kestäviin vaihteluihin. Tämän jälkeen komissio esittää markkinoiden määritelmästä annetun tiedonannon 21 kohdassa, että tällainen korvattavuus on usein olemassa, kun yritykset markkinoivat yhden tuotteen useita laatuja tai lajeja, ja vaikka tietyn loppuasiakkaan tai loppuasiakasryhmän kannalta eri laadut eivät olekaan keskenään korvattavia, eri laadut ryhmitellään samoille tuotemarkkinoille kuuluviksi. Teollisuuslanka vastaa ensi näkemältä markkinoiden määrittelyä koskevan tiedonannon 21 kohdassa tarkoitettua tuotetyyppiä.

72 Komissio vahvistaa lopuksi markkinoiden määritelmästä annetun tiedonannon 22 ja 23 kohdassa konkreettisin esimerkein, että kyseisten tavarantoimittajien on voitava tarjota ja myydä näitä eri tuotelaatuja välittömästi ja ilman edellä kuvailtuja merkittäviä lisäkustannuksia ja ettei jakeluvaiheessa saa olla erityisiä vaikeuksia.

73 Näiden toteamusten valossa on määriteltävä, onko komissio arvioinut asianmukaisesti tarjonnan korvattavuuden kriteeriä.

74 Ensimmäiseksi – kuten edellä 63 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa on todettu – autoteollisuudessa käytettävän langan tuottajien on mukautettava tuotantokoneitaan, jotta tuotettu lanka vastaisi erityisiä normeja.

75 Toiseksi kantajien perustelu, joka liittyy autoteollisuudessa käytettävän langan vähäisiin tuotantokustannuksiin, ei ole vakuuttava. Kantajat tosin väittävät, että langat ovat yleensä tuotteita, jotka vastaavat autoteollisuuden tarpeita ja jotka toimitetaan tässä ominaisuudessa muiden teollisuusalojen asiakkaille, mutta samalla ne väittävät, että valmistusketjun säätämiskulut olisivat liian suuria, jos valmistettaisiin tuote

ainoastaan autoteollisuusalaa varten, minkä jälkeen muutettaisiin tuotantoketjua ja mukautettaisiin se muille teollisuusaloille tarkoitettujen tuotteiden valmistukseen.

76 On kuitenkin niin, että jos jo autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla toimiva yhtiö tuottaa tuotannon järkeistämiseksi etenkin korkeampaa normia vastaavia lankoja riippumatta tuotteen käyttötarkoituksesta, se tekee näin vain, koska se toimii autoteollisuuden markkinoilla ja koska erityisten normien mukaiseen autoteollisuudessa käytettävän langan tuotantoon liittyy korkeampia tuotantokustannuksia. Toisin sanoen yhtiöllä, jonka pääasiallinen toiminta koskee ompelulankaa tai kirjontalankaa, ei ole mitään intressiä tuottaa autoalalle tarkoitettua erityislankaa pelkästään sitä varten, että se voisi mahdollisesti myydä tätä lankaa mahdollisille autoteollisuusalan asiakkaille.

77 Näin ollen kantajien väitettä, jonka mukaan autoteollisuudessa käytettävän langan tuotantokustannukset ovat niin vähäiset, että sitä tuotetaan aina korkeamman erityisnormin mukaisesti, ei ole osoitettu todeksi teollisuuslangan tuottajien osalta.

78 Kolmanneksi kantajat eivät ole hallinnollisen menettelyn aikana kyseenalaistaneet selvää eroa kyseisten kaksien markkinoiden maantieteellisen alueen välillä. Komission tietojensaantipyyntöön antamassaan vastauksessa Amann on luokitellut autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat maailmanlaajuisiksi. Myös Coats on todennut, että näiden viimeksi mainittujen markkinoiden erityispiirteet rajoittavat ne ”alueellisiin” ja ”maailmanlaajuisiin” toimittajiin, jolloin viimeksi mainitut termit on ymmärrettävä vastauksen asiayhteydessä siten, että ”ne ulottuvat koko ETA:n alueelle” ja ”ne ovat maailmanlaajuiset”.

79 Näin ollen tarjonnan korvattavuus edellyttäisi, että suurin osa langan tuottajista voi tuottaa suuren määrän samanlaista erikoislankaa jokaiselle autoteollisuusalan asiakkaalle ja jakaa sen lyhyessä ajassa koko ETA:han. Kun otetaan huomioon edellä esitetyt toteamukset, tällaista päätelmää ei voida puoltaa.

80 Komissio ei näin ollen ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on katsonut, että tarjonnan kannalta on olemassa kahdet erilliset tuote- ja maantieteelliset markkinat.

81 Tältä osin on täsmennettävä, että komissio on arvioinut ja tulkinnut asianmukaisesti kantajien ja muiden kyseessä olevien yritysten antamia vastauksia, joiden perusteella se on tehnyt johtopäätöksen kaksien eri tuotemarkkinoiden olemassaolosta.

82 Aluksi komissio on kysynyt kantajilta, muodostavatko vaatteiden ompelulanka teollisuuskäyttöön, kirjontalanka teollisuuskäyttöön, erityislanka teollisuuskäyttöön ja lanka kotitalouskäyttöön eri tuotemarkkinat lanka-alalla. Komissio on myös esittänyt taulukon, jonka tarkoituksena on määritellä merkitykselliset maantieteelliset markkinat jokaiselle edellä mainitulle lankaryhmälle ja jossa on erityinen otsikko ”autoissa käytettävä lanka”. Se on tarkentanut, että tämä viimeinen ryhmä sisältyy teollisuuskäyttöön tarkoitettuun erikoislankaan, mutta on täsmentänyt haluavansa Amannin ja Cousinin mielipiteen tämäntyyppisen langan merkityksellisistä maantieteellisistä markkinoista.

83 Amann esitti edellä mainittuun tietojensaantipyyntöön antamassaan vastauksessa, että komission tekemä yksityiskohtainen jako on perusteltu sillä perusteella, että ”on olemassa erityistuotteita ja asiakkaiden erityistarpeita, jotka erityisesti vaateteollisuudessa eroavat selvästi muiden alojen vaatimuksista muun muassa värivalikoimiltaan”. Cousin puolestaan ilmoitti myös hyväksyvänsä täysin komission esittämän alajaon. Se kuitenkin täsmensi, että markkinoita on hyvin vaikea arvioida, etenkin koska on kyse erikoislangoista ja koska kyseessä olevien käyttötarkoitusten jakauma on suuri, ja korosti laskeneensa yli 80 ammattia.

84 Näin ollen kantajat ovat nimenomaisesti myöntäneet, että erikoislangan markkinat muodostavat erilliset tuotemarkkinat, mutta vastoin komission kirjelmissä esitettyä

ne eivät ole nimenomaisesti myöntäneet, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat, jotka sisältyvät erikoislangan markkinoihin, muodostavat sellaisenaan erilliset tuotemarkkinat.

85 Myös Gütermann on vahvistanut komission ehdottaman jaon mutta ei ole nimenomaisesti lausunut autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoista. Coats taas vastasi markkinoita koskevaan kysymykseen niiden tuotteiden mukaan, joissa se ei katsonut tuotteiden välisiä eroja riittäviksi, jotta voidaan katsoa olevan kyse kolmesta erillisestä markkinasta, mutta myönsi autoteollisuudessa käytettävän langan erikoisominaisuudet, kuten edellä 78 kohdassa on esitetty. Vain Oxley on suoraan vahvistanut autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden erillisen luonteen ja perustellut sitä.

86 Vaikka näiden seikkojen tulkinta ei erillisten autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden olemassaolon osalta vaikuta niin ilmeiseltä kuin komissio pyrkii osoittamaan, on kuitenkin niin, ettei näitä päätelmiä koske minkäänlainen ilmeinen arviointivirhe tai tosiseikkojen vääristely.

87 Nämä päätelmät vahvistetaan lisäksi muulla näytöllä, kuten yritysten internetsivuilla, joilla esitetään yleensä erillinen otsikko autoteollisuudessa käytettävälle langalle. Kaikki kyseiset yritykset ovat myös erityisesti tätä alaa varten luotujen langoille tarkoitettujen tavaramerkkien haltijoita.

88 Edellä esitetyn perusteella komissio ei ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on katsonut, että esillä olevassa asiassa autoteollisuudessa käytettävän langan markkinat ja teollisuuslangan markkinat ovat erilliset.

b) Väitetyn ”kokonaissuunnitelman” olemassaolo

89 On muistutettava, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen käsite koskee juuri tilannetta, jossa useat yritykset ovat osallistuneet rikkomiseen, joka muodostuu jatkuvasta käyttäytymisestä, jolla on yksi taloudellinen tavoite eli kilpailun vääristäminen, tai itsenäisistä rikkomisista, joita yhdistävät sama tarkoitus (kaikilla osatekijöillä sama tarkoitus) ja samat subjektit (samat yritykset, jotka ovat tietoisia yhteiseen tarkoitukseen osallistumisesta) (asia T-53/03, BPB v. komissio, tuomio 8.7.2008, Kok., s. II-1333, 257 kohta).

90 Tämän jälkeen on syytä todeta, että EY 81 artiklan 1 kohdan rikkominen voi johtua paitsi yksittäisestä toimenpiteestä, myös useista toimenpiteistä tai jopa jatkuvasta käyttäytymisestä. Tämän tulkinnan oikeellisuutta ei voida kiistää sillä perusteella, että yksi tai useampi osatekijä tästä useiden toimenpiteiden sarjasta tai tästä jatkuvasta käyttäytymisestä voisi sellaisenaankin ja erikseen tarkasteltuna merkitä kyseisen määräyksen rikkomista. Kun eri toimenpiteet kuuluvat kokonaissuunnitelmaan, koska niillä on sama tavoite vääristää kilpailua yhteismarkkinoiden sisällä, komissiolla on oikeus kohdistaa vastuu näistä toimenpiteistä sen mukaan, miten yritykset ovat osallistuneet kilpailusääntöjen rikkomiseen kokonaisuutena arvioiden (yhdistetyt asiat C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P ja C-219/00 P, Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomio 7.1.2004, Kok., s. I-123, 258 kohta).

91 Lisäksi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen käsite voi liittyä sellaisen kilpailunvastaisen käyttäytymisen, joka muodostuu sopimuksista, yhdenmukaistetuista menettelytavoista ja yritysten yhteenliittymien päätöksistä, oikeudelliseen luokitteluun (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-305/94–T-307/94, T-313/94–T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 ja T-335/94, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 20.4.1999, Kok., s. II-931, 696–698 kohta; asia T-9/99, HFB ym. v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1487, 186 kohta ja yhdistetyt asiat T-101/05 ja T-111/05, BASF v. komissio, tuomio 12.12.2007, Kok., s. II-4949, 159 kohta).

92 On myös täsmennettävä, että saman tavoitteen käsitettä ei voida määrittää yleisellä viittauksella kilpailun vääristymiseen kyseisillä rikkomisen kohteena olevilla

markkinoilla, koska kilpailun rajoittaminen muodostaa tavoitteena tai vaikutuksena olennaisen tekijän kaikessa käyttäytymisessä, joka kuuluu EY 81 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan. Saman tavoitteen tällainen määritelmä uhkaa evätä yhtenä kokonaisuutena pidettävän jatketun kilpailusääntöjen rikkomisen käsitteeltä osan sen merkitystä, koska sen seurauksena on se, että useat käyttäytymiset, jotka koskevat talouden alaa ja jotka on kielletty EY 81 artiklan 1 kohdassa, pitäisi systemaattisesti luokitella yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen osatekijöiksi. Kun näin ollen luokitellaan eri toimia yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi jatketuksi rikkomiseksi on selvitettävä, täydentävätkö ne toisiaan siinä mielessä, että kunkin niistä tarkoituksena on vastata yhteen tai useampaan tavanomaisen kilpailun seuraukseen, ja myötävaikuttavatko ne vuorovaikutteisesti kaikkien toimijoiden haluamien kilpailunvastaisten vaikutusten toteuttamiseen kattavassa suunnitelmassa, jolla on sama tavoite. Tässä on otettava huomioon kaikki seikat, joilla voidaan osoittaa tällainen yhteys tai asettaa se kyseenalaiseksi, esimerkiksi soveltamisajanjakso, sisältö (käytetyt menetelmät mukaan lukien) ja vastaavasti asianomaisten eri toimien tavoite (ks. vastaavasti edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat BASF v. komissio, tuomion 179–181 kohta).

93 Komissio voi näin ollen objektiivisin perustein aloittaa erillisiä menettelyjä, todeta useita erillisiä rikkomisia ja määrätä useita erillisiä sakkoja (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-71/03, T-74/03, T-87/03 ja T-91/03, Tokai Carbon ym. v. komissio, jäljempänä asia Tokai II, 124 kohta, ei julkaistu oikeustapauskokoelmassa).

94 Lopuksi on myös huomattava, että tiettyjen lainvastaisten toimien luokittelu toimiksi, jotka muodostavat yhden ja saman rikkomisen tai monta rikkomista, vaikuttaa periaatteessa seuraamukseen, joka voidaan määrätä. Monen rikkomisen toteaminen voi nimittäin merkitä monien erillisten sakkojen määräämistä, kussakin tapauksessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa vahvistetuissa rajoissa (edellä 91 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 158 kohta).

95 Kokonaissuunnitelman olemassaoloa on arvioitava näiden toteamusten valossa.

96 On heti alkuun huomattava, että kantajat esittävät etenkin, että esillä olevassa asiassa yhteinen subjektiivinen osatekijä sisältyy siihen seikkaan, että kaikkien rikkomisten tarkoituksena on vääristää hintojen tavanomaista kehitystä. Tällainen hintojen vääristämistarkoitus on ominainen kaikille hintakartelleille eikä voi sellaisenaan riittää osoittamaan yhteisen subjektiivisen osatekijän olemassaoloa. Tältä osin ja vastoin kantajien väitteitä komissio ei ole riidanalaisessa päätöksessä millään tavoin ottanut lähtökohdaksi yhteyden olemassaoloa rikkomisten välillä. Se on nimittäin vain maininnut riidanalaisen päätöksen 269 perustelukappaleessa yhtenäisen kilpailunvastaisen tavoitteen ja yhtenäisen taloudellisen päämäärän, joka koostuu hintojen tavanomaisen kehityksen vääristämisestä, joka on ominaista tämäntyyppiselle kartellille, ja painottanut, että tätä tavoitetta ja päämäärää noudatetaan jokaisessa kolmessa eri rikkomisessa.

97 Edelleen komissio on yhtenä kokonaisuutena pidettävän rikkomisen olemassaolon kiistämiseksi vedonnut sen lisäksi, että autoteollisuuteen tarkoitetun langan ja teollisuuslangan markkinat ovat erilliset, kuten muun muassa edellä 53–88 kohdassa on esitetty, etenkin siihen, etteivät useimmat kartelleihin osallistuneet yritykset ole samoja eivätkä ne ole harjoittaneet kokonaisvaltaista koordinointia. Kantajat eivät ole kyenneet kyseenalaistamaan näitä kriteereitä eivätkä näin ollen osoittamaan, että erilaisten kilpailunvastaisten toimien välillä olisi ”läheinen yhteys”.

98 Aluksi komissio on samojen osallistujien puuttumista koskevan perusteen osalta luetellut riidanalaisen päätöksen 96 ja 216 perustelukappaleessa autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden ja teollisuuslangan markkinoiden kartellin osapuolet. Se on tämän jälkeen katsonut riidanalaisen päätöksen 265 perustelukappaleen a kohdassa, että suurin osa yrityksistä oli osallistunut vain yhteen kartelliin, koska yritykset eivät harjoittaneet toimintaa markkinoilla, joita toinen kartelli koski.

99 On todettava, että kymmenestä yrityksestä, jotka ovat osallistuneet jompaankumpaan tai molempiin näistä kartelleista, ainoastaan kolme on osallistunut jompaankumpaan tai molempiin. Ackermann Nähgarne GmbH & Co., Bieze Stork BV, BST, Cousin, Gütermann, Zwicky ja Oxley ovat nimittäin osallistuneet vain yhteen niistä. Vain Coats, Barbour (kunnes Coats hankki sen) ja Amann ovat osallistuneet molempiin kartelleihin. Ainoastaan näiden kolmen yrityksen osallistuminen molempiin

kartelleihin ei ole sellaisenaan osoitus yhteisen strategian olemassaolosta (ks. vastaavasti edellä 93 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 120 kohta). On lisäksi todettava, että Barbouria lukuun ottamatta autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellin ja teollisuuslangan markkinoiden kartellin yhteydessä järjestetyissä kokouksissa läsnä olevat yritykset eivät olleet samoja sillä ajanjaksolla, jona nämä kaksi kartellia limittyivät (1998–2000).

100 Komission riidanalaisen päätöksen 265 perustelukappaleen a kohdassa esittämää toteamusta ei näin ollen koske mikään ilmeinen arviointivirhe.

101 Toiseksi kartellien sisällön nojalla ei myöskään voida perustella kokonaisvaltaisen suunnitelman olemassaoloa. Riidanalaisesta päätöksestä nimittäin ilmenee, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden ja teollisuuslangan markkinoiden kartellit eroavat tässä suhteessa selvästi toisistaan.

102 Autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellin osalta riidanalaisen päätöksen 215, 220, 223, 224, 226, 228–230, 233–236 ja 238 perustelukappaleesta ilmenee yhtäältä, että kartellin osanottajien välillä vaihdetut tiedot koskivat tiettyihin asiakkaisiin sovellettavia hintoja, ja toisaalta, että tehdyt sopimukset koostuivat minimitavoitehintojen vahvistamisesta autoalan asiakkaille myytäville perustuotteille, olemassa olevia asiakkaita ja uusia asiakkaita koskevista tavoitehinnoista ja minimitavoitehinnoista tietyille asiakkaille, joihin viitataan tietojenvaihdossa. Osapuolet myös sopivat välttävänsä hintakilpailua vakiintuneen toimittajan hyväksi.

103 Teollisuuslankojen markkinoiden kartellin osalta riidanalaisen päätöksen 99–153 perustelukappaleesta ilmenee yhtäältä, että vaihdetut tiedot koskivat hinnastoja ja alennuslistoja, hinnastohintojen korotuksia, alennusten pienentämistä ja tiettyihin asiakkaisiin sovellettavien erityishintojen nostamista, ja toisaalta, että osapuolet sopivat tulevista hinnastoista, enimmäisalennuksista, alennusten pienentämisestä ja

tiettyihin asiakkaisiin sovellettavien erityishintojen korottamisesta ja kilpailun välttämisestä vakiintuneen toimittajan hyväksi.

104 Edellä mainituissa riidanalaisen päätöksen perustelukappaleissa vahvistetaan, että näiden kahden kartellin sisältöjen välillä on selvä ero. Yhden tai toisen samankaltaisuuden olemassaolo näiden kahden kartellin välillä, kuten sellaisten sopimusten, joiden tarkoituksena on välttää hintakilpailu vakiintuneen toimittajan hyväksi, ei yksin voi kyseenalaistaa tätä toteamusta.

105 Kolmanneksi kummankin näiden kartellin toimintamallit ovat olleet suuressa määrin erilaisia. Kuten nimittäin kuten komissio on riidanalaisen päätöksen 218 perustelukappaleessa todennut, kartelli autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla oli järjestetty joustavalla tavalla pienten epäsäännöllisten kokousten avulla, joita täydensivät tiheät kahdenväliset kontaktit. Riidanalaisen päätöksen 96–99 ja 149–153 perustelukappaleesta ilmenee, että kartelli teollisuuslangan markkinoilla Benelux-maissa ja Pohjoismaissa toteutettiin pitämällä vähintään kerran vuodessa kokouksia, jotka oli jaettu kahteen osaan eli Pohjoismaita koskevaan kokoukseen ja Benelux-maiden markkinoita koskevaan kokoukseen. Niistä ilmenee myös, että kahdenvälisiä kontakteja oli ajoittain.

106 Kun otetaan huomioon edellä esitetty, komissio ei ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se katsoi riidanalaisen päätöksen 265–267 perustelukappaleessa, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartelli ja teollisuuslangan kartelli Benelux-maissa ja Pohjoismaissa on erotettava toisistaan ja että ne ovat näin ollen kaksi eri rikkomista.

107 Tältä osin on esitettävä, että autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellista poiketen teollisuuslangan kartelli Benelux-maissa ja teollisuuslangan kartelli Pohjoismaissa katsottiin yhtenä kokonaisuutena pidettäväksi rikkomiseksi sillä perusteella, että tuotteet olivat samoja, kartellin osapuolet olivat samoja, kartellin

sisältö ja toimintamalli olivat samat, kokoukset pidettiin samana päivänä ja osanottajayrityksiä edustivat niissä samat henkilöt.

108 Lisäksi yhtäältä se väite, jonka mukaan kantajat eivät ole erotelleet sisäistä toimivaltaa teollisuuslangan ja autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoinnissa, ja toisaalta se väite, jonka mukaan osallistuvien yritysten johtajien ja jäsenten täytyi välttämättä tietää eri kartellien olemassaolosta, ovat merkityksettömiä. Ne eivät millään tavoin osoita yhteisen subjektiivisen osatekijän olemassaoloa.

109 On samoin hylättävä kantajien väite kokonaisvaltaisesta koordinoinnista, joka perustuu useisiin kontakteihin Coatsin edustajan ja Amannin johtajan välillä. Asiakirjoista ilmenee, etteivät ne sisällä minkäänlaista toteamusta, jota voitaisiin tulkita siten, että se olisi osoitus kokonaisvaltaisesta koordinoinnista. Kantajat myönsivät suullisessa käsittelyssä, etteivät ne voineet toimittaa unionin yleiselle tuomioistuimelle täsmällistä asiakirjaa, jossa vahvistetaan pyrkimys kokonaisvaltaiseen koordinointiin Amannin ja Coatsin välillä.

110 Lopuksi kantajat väittävät virheellisesti, että tuotemarkkinoiden rajaamisperuste ei ole pätevä arviointiperuste siltä osin kuin komissiolla on sen nojalla kontrolloimaton harkintavalta samankaltaisten tuotteiden osalta katsoa, että on kyse kahdesta erillisestä rikkomisesta. Yhtäältä nimittäin mainittu komission harkintavalta ei ole rajoittamaton, koska komissio pysyy unionin yleisen tuomioistuimen valvontavallassa, kuten edellä 54 kohdassa on esitetty. Toisaalta tuotemarkkinoihin liittyvä peruste on ollut esillä olevassa asiassa vain yksi peruste muiden sellaisten perusteiden joukossa, joiden nojalla voidaan katsoa, että on kyse kahdesta erillisestä rikkomisesta.

111 Edellä esitetyn perusteella asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen rikkomiseen liittyvä kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

B *Sakon alentamista koskevat kanneperusteet*

1. *Kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetyn seuraamuksen enimmäismäärän noudattamatta jättämiseen*

a) Asianosaisten lausumat

112 Kantajien esittämä kanneperuste sisältää kolme väitettä.

113 Ensimmäisessä väitteessä kantajat esittävät, että kaksi rikkomista on todellisuudessa yhtenä kokonaisuutena pidettävä rikkominen ja että niistä voidaan näin ollen määrätä ainoastaan yksi sakko, jonka määrä ei voi ylittää 10 prosentin enimmäismäärää kokonaisliikevaihdosta. Sakkojen yhteenlaskemisesta saatava kokonaissumma kuitenkin ylittää mainitun enimmäismäärän, ja näin ollen on rikottu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa.

114 Ne esittävät tältä osin, että yhteisön oikeuden perustavaa laatua olevaa nulla poena sine lege -periaatetta on loukattu. Ne arvostelevat etenkin sitä, että komissio voi jakamalla markkinat, joilla on todettu samanaikaisia rikkomisia, saada rajattoman vallan määrätä sakkoja, jotka ylittävät 10 prosentin enimmäismäärän kokonaisliikevaihdosta. Ne katsovat, ettei laillisuusperiaate tarkoita pelkästään tuomioistuimelle asetettua kieltoa määrätä rangaistuksia oikeudellisen perustan puuttuessa, vaan myös lainsäätäjän velvollisuutta laatia rangaistussäännökset täsmällisesti ja selvästi. Selvyysvaatimus koskee näin ollen normin tunnusmerkistötekijöitä ja myös sen oikeudellisia seurauksia. Tällaiset vaatimukset pätevät myös edellä mainittuihin säännöksiin siltä osin, kuin niissä säädetään kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävistä sakoista.

115 Kun kantajia pyydettiin suullisessa käsittelyssä selventämään esittämiään väitteitä, ne täsmensivät, että väitteet on ymmärrettävä siten, että niillä kyseenalaistetaan myös itse normin laillisuus, ja että ne vetoavat näin ollen asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa koskevaan lainvastaisuusväitteeseen.

116 Lisäksi ne riitauttavat komission väitteen sen velvollisuudesta noudattaa ne bis in idem -periaatetta, koska tämä periaate ei tarjoa minkäänlaista varmuutta yhden tai useamman rikkomisen toteamisen paikkansapitävyydestä. Ne esittävät etenkin, että ongelma koskee alkuvaihetta, eli yhden tai usean rikkomisen määrittelyä.

117 Toisessa väitteessä kantajat esittävät, että komissio voi määrätä yhden sakon useista rikkomisista siinä tapauksessa, että niiden kohteena on samantyyppinen toiminta eri markkinoilla, kun niihin osallistuvat suuressa määrin samat yritykset. Nämä kaksi edellytystä täyttyvät esillä olevassa asiassa.

118 Kantajat toteavat, että komissio on hylännyt aikaisemman käytäntönsä esittämättä mitään perusteluja. Ne katsovat nimittäin, että siinä tapauksessa, että komissio luopuu vallastaan määrätä yksi sakko useista rikkomisista, sen täytyy yhteisöjen hallintooikeuden mukaan perustella tämän vallan käyttämättä jättäminen. Esillä olevassa yleisten periaatteiden asiassa komissio on näin ollen rikkonut EY 253 artiklaa.

119 Ne vertailevat tämän jälkeen riidanalaista päätöstä [EY] 81 artiklan ja ETA-sopimuksen 53 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/E-1/37.512 – Vitamiinit) 21.11.2001 tehtyyn komission päätökseen (EYVL 2003, L 6, s. 1; jäljempänä päätös Vitamiinit). Komissio on siinä nimittäin yhdistänyt eri rikkomisista määrätyt sakot yhdeksi kokonaissakoksi ja näin ollen katsonut välttämättömäksi kunnioittaa enimmäismäärää, joka on 10 prosenttia kokonaisliikevaihdosta. Kuten päätöksessä

Vitamiinit, esillä olevassa asiassa kyseessä olevia kartelleja yhdistää sama aineellinen, paikallinen ja ajallinen yhteys.

120 Kantajat esittävät kolmannessa väitteessä, että komission tavoittelema ehkäisevä vaikutus oli jo saavutettu, kun määrättiin sakko teollisuuslangan markkinoilla tehdystä rikkomisesta. Komission olisi näin ollen pitänyt ottaa tämä huomioon, kun se vahvisti autoteollisuudessa käytettävän langan kartellista seuraamukseksi määrätyn sakon määrän.

121 Komissio kiistää nämä väitteet.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

122 Esillä oleva kantajien esittämä kanneperuste sisältää etenkin kolme väitettä, joista ensimmäinen koskee nulla poena sine lege -periaatteen loukkaamista, toinen velvollisuutta määrätä yksi sakko useista rikkomisista ja kolmas seuraamuksen laillisten tavoitteiden huomiotta jättämistä.

Väite, joka koskee nulla poena sine lege -periaatteen rikkomista ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa koskevaa lainvastaisuusväitettä

123 Aluksi on tutkittava kantajien kolmella tasolla esittämää asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklaa koskevaa lainvastaisuusväitettä. Ensiksi

ne toteavat etenkin, että rikkomisen käsite, sellaisena kuin se on mainittu asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa, on epäselvä. Toiseksi ne väittävät, että yhtenä kokonaisuutena pidettävän ja jatketun rikkomisen käsitettä ei ole myöskään selvästi määritelty ja että komissio voi näin ollen vaikuttaa mielivaltaisesti sakon määrän määrittelyyn jakamalla markkinat, joilla on todettu samankaltaisia rikkomisia. Kolmanneksi ne esittävät, että myös tässä artiklassa säädetyt seuraamukset ovat epäselviä.

124 Aluksi on muistutettava, että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan rangaistusten lakisidonnaisuuden periaate (nulla poena sine lege) liittyy erottamattomasti oikeusvarmuuden periaatteeseen, joka on puolestaan yhteisön oikeuden yleinen periaate, jonka mukaan muun muassa kaiken yhteisön lainsäädännön on oltava selvää ja täsmällistä erityisesti, kun siinä asetetaan tai sen perusteella voidaan asettaa seuraamuksia, jotta ne, joita asia koskee, voivat tuntea ilman epäselvyyttä lainsäädäntöön perustuvat oikeudet ja velvollisuudet ja ryhtyä tilanteen edellyttämiin toimiin (ks. vastaavasti asia 169/80, Gondrand ja Garancini, tuomio 9.7.1981, Kok., s. 1931, 17 kohta; asia C-143/93, Van Es Douane Agenten, tuomio 13.2.1996, Kok., s. -431, 27 kohta ja asia T-279/02, Degussa v. komissio, tuomio 5.4.2006, Kok., s. II-897, 66 kohta).

125 Tämä periaate, joka on osa jäsenvaltioiden yhteistä valtiosääntöperinnettä ja joka on vahvistettu eri kansainvälisissä sopimuksissa ja muun muassa ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta tehdyn yleissopimuksen (Euroopan ihmisoikeussopimus) 7 artiklassa, koskee sekä luonteeltaan rikosoikeudellisia normeja että erityisiä hallinnollisia keinoja, joilla määrätään tai joiden nojalla voidaan määrätä hallinnollisia seuraamuksia (ks. vastaavasti asia 137/85, Maizena ym., tuomio 18.11.1987, Kok., s. 4587, 15 kohta). Sitä sovelletaan sekä normeihin, joissa vahvistetaan rikkomisen tunnusmerkistöt, että normeihin, joissa määritellään ensiksi mainittujen normien rikkomisen seuraukset (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-74/95 ja C-129/95, X, tuomio 12.12.1996, Kok., s. I-6609, 25 kohta ja edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 67 kohta).

126 Tältä osin on esitettävä, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kappaleessa määrätään seuraavaa:

”Ketään ei ole [pidettävä] syypäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos. Rikoksen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä.”

127 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen mukaan tuossa määräyksessä edellytetään, että laissa määritellään selvästi rikokset ja niistä määrättävät rangaistukset. Tämä edellytys täyttyy, kun yksityinen oikeussubjekti voi tietää kyseessä olevan säännöksen tai määräyksen sanamuodon ja tarvittaessa tuomioistuinten siitä tekemän tulkinnan perusteella, mitkä toimet tai laiminlyönnit synnyttävät sen rikosoikeudellisen vastuun (ks. asia Coëme ym. v. Belgia, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 22.6.2000, Recueil des arrêts et décisions, 2000-VII, s. 1, 145 kohta) (edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 69 kohta).

128 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä ilmenee, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan 1 kohdan määräyksen vaatimusten täyttämiseksi ei edellytetä, että niiden säännösten sanamuoto, joiden nojalla nämä seuraamukset määrätään, ovat niin täsmällisiä, että näiden säännösten rikkomisen mahdolliset seuraukset olisivat ennakoitavissa täysin varmasti (edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 71 kohta).

129 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan epätäsmällisten termien sisällyttäminen säännökseen ei välttämättä merkitse Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan rikkomista, ja se, että laissa annetaan harkintavaltaa, ei sellaisenaan ole ristiriidassa ennakoitavuuden vaatimuksen kanssa edellyttäen, että tällaisen harkintavallan laajuus ja sen käyttämistapa määritellään riittävän selvästi, kun otetaan huomioon kyseessä oleva hyväksytty tavoite, jotta oikeussubjektia suojataan riittävästi omavaltaisilta toimilta (ks. asia Margareta ja Roger Andersson v.

Ruotsi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 25.2.1992, A-sarja, nro 226, 75 kohta). Tässä yhteydessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ottaa huomioon paitsi lain sanamuodon myös sen, onko käytettyjä epätäsmällisiä käsitteitä täsmennetty vakiintuneessa ja julkaistussa oikeuskäytännössä (ks. asia G. v. Ranska, tuomio 27.9.1995, A-sarja, nro 325-B, 25 kohta) (edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 72 kohta).

130 Kun on kyse asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan laillisuudesta rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteeseen nähden, sellaisena kuin unionin tuomioistuimet ovat tämän periaatteen tunnustaneet Euroopan ihmisoikeussopimuksesta saatavien ohjeiden ja jäsenvaltioiden yhteisen valtiosääntöperinteen mukaisesti, on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, komissiolla ei ole rajatonta harkintavaltaa ensiksi kilpailusääntöjen rikkomisen toteamisessa, toiseksi sen määrittelemisessä, muodostavatko eri rikkomiset yhtenä kokonaisuutena pidettävän ja jatketun rikkomisen vai useita itsenäisiä rikkomisia, ja kolmanneksi sakkojen vahvistamisessa näistä rikkomisista.

131 Ensiksi kilpailusääntöjen rikkomisia, joista komissio voi asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa soveltamalla määrätä sakkoja, ovat vain ne, joista määrätään EY 81 tai EY 82 artiklassa. Kantajat esittävät virheellisesti, että komissiolla on rajaton harkintavalta tällaisten rikkomisten toteamissa. Yhtäältä on muistutettava, että sen arvioiminen, yhdistyvätkö EY 81 ja EY 82 artiklan soveltamisen edellytykset, on lähtökohtaisesti täysin unionin tuomioistuinten valvontavallassa (ks. vastaavasti ja analogisesti asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998, Kok., s. I-3111, 34 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen ja asia T-99/04, AC-Treuhand v. komissio, tuomio 8.7.2008, Kok., s. II-1501, 144 kohta). Vaikka toisaalta on totta, että siinä tapauksessa, että tämä toteamus tarkoittaa monimutkaisia taloudellisia tai teknisiä arviointeja, oikeuskäytännössä annetaan komissiolle tietty harkinnanvara, harkintavalta ei ole missään tapauksessa rajoittamaton. Tällaisen harkintavallan olemassaolo ei merkitse sitä, että unionin yleisen tuomioistuimen on pidättäydyttävä valvomasta sitä, miten komissio on tulkinnut tällaisia seikkoja.

Unionin tuomioistuinten on muun muassa paitsi tutkittava esitettyjen todisteiden aineellinen paikkansapitävyys, luotettavuus ja johdonmukaisuus, myös tarkistettava, muodostavatko nämä todisteet merkityksellisten seikkojen kokonaisuuden, joka on otettava huomioon monitahoisen tilanteen arvioinnissa, ja voivatko kyseiset todisteet tukea päätelmiä, jotka niistä on tehty (ks. vastaavasti edellä 54 kohdassa mainittu asia Microsoft v. komissio, tuomion 88 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

132 Kantajat eivät sitä paitsi väitä, etteivät ne yhden EY 81 artiklassa mainitun rikkomistyypin määritelmän (ts. ”Yritysten väliset sopimukset – – joiden tarkoituksena on estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua yhteismarkkinoilla tai joista seuraa, että kilpailu estyy, rajoittuu tai vääristyy yhteismarkkinoilla, ja erityisesti sellaiset sopimukset – –, joilla suoraan tai välillisesti vahvistetaan osto- tai myyntihintoja taikka muita kauppaehtoja – –”), nojalla olisi voineet tietää, että kartellit teollisuuslangan markkinoilla Benelux-maissa ja Pohjoismaissa ja kartelli autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa ovat mainitussa EY 81 artiklassa tarkoitettuja rikkomisia ja aiheuttavat näin ollen niiden vastuun.

133 Toiseksi sellaisten arviointiperusteiden väitetyn puuttumisen osalta, joiden perusteella voitaisiin määritellä, onko kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä ja jatketusta rikkomisesta vai useista itsenäisistä rikkomisista, on myönnettävä, että mainitut arviointiperusteet eivät esiinny sellaisinaan asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa eivätkä EY 81 artiklassa. Kuitenkin yhtenä kokonaisuutena pidettävän ja jatketun rikkomisen käsitettä on käytetty ja tarkennettu vakiintuneessa ja julkaistussa oikeuskäytännössä. Sellaiset perusteet, kuten sama tarkoitus (kaikilla osatekijöillä sama tarkoitus) ja samat subjektit (samat yritykset, jotka ovat tietoisia yhteiseen tarkoitukseen osallistumisesta), joiden tarkoituksena on määritellä, sisältyvätkö tehdyt rikkomiset ”kokonaissuunnitelmaan” ja kuuluvatko ne näin ollen yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen, ovat hioutuneet vuosien kuluessa oikeuskäytännössä, kuten edellä 89 kohdassa on esitetty.

134 Komissio on näin ollen voinut objektiivisin perustein aloittaa kaksi erillistä menettelyä, todeta eri rikkomiset ja määrätä useita eri sakkoja (ks. vastaavasti edellä 93 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 124 kohta).

135 Tältä osin kanneperusteen, jonka tarkoituksena on riidanalaisen päätöksen kumoaminen, arvioinnista (edellä 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat) ilmenee selvästi, että komission kahden eri rikkomisen toteamiseksi soveltamat perusteet ovat oikeuskäytännössä vakiintuneita perusteita.

136 Vaikka on totta, että komissiolla on tiettyjen perusteiden osalta laaja harkintavalta, on kuitenkin niin, että tämän harkintavallan valvonta, jota unionin tuomioistuimet harjoittavat, on nimenomaan mahdollistanut tiettyjen käsitteiden tarkentamisen vakiintuneessa ja julkaistussa oikeuskäytännössä. Näin on erityisesti sen tuotemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden määritelmän osalta, jota komissio on soveltanut esillä olevassa asiassa ja jota varten komission on täytynyt suorittaa monimutkaisia taloudellisia arviointeja. Kuten ensimmäisen kanneperusteen arvioinnin yhteydessä on esitetty (edellä 53 kohta ja sitä seuraavat kohdat), komission on harkintavaltaansa käyttäessään pitänyt tukeutua oikeuskäytännössä vahvistettuihin perusteisiin, kuten tarjonnan ja kysynnän korvattavuuteen.

137 Lisäksi avoimuuden vuoksi ja kyseisten yritysten oikeusvarmuuden lisäämiseksi komissio on julkaissut tiedonannon markkinoiden määritelmästä, jossa se ilmoittaa perusteet, joita se soveltaa kyseisten markkinoiden määrittelemiseksi kussakin tapauksessa. Kun komissio on ottanut käyttöön tällaiset käytännesäännöt ja ilmoittanut ne julkaisemalla, että se soveltaa niitä vastedes tapauksiin, joita ne koskevat, se on itse rajoittanut harkintavaltansa käyttöä, eikä se voi poiketa näistä säännöistä ilman, että sen mahdollisesti katsottaisiin syyllistyneen yhdenvertaisen kohtelun ja luottamuksensuojan periaatteen kaltaisten yleisten oikeusperiaatteiden loukkaamiseen. Lisäksi markkinoiden määritelmästä annetussa tiedonannossa – vaikka se ei muodosta riidanalaisen päätöksen oikeudellista perustaa –, määritellään yleisesti ja abstraktisti perusteet, jotka komissio on itselleen asettanut määritelläkseen yhden tai useiden markkinoiden olemassaolon, jotta se voi määritellä yhden tai useamman rikkomisen olemassaolon, ja varmistetaan näin ollen yritysten oikeusvarmuus (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P–C-208/02 P ja C-213/02 P, Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomio 28.6.2005, Kok., s. I-5425, 211 ja 213 kohta). Näin ollen markkinoiden määrittelystä annettu tiedonanto on myötävaikuttanut asetuksen

N:o 17 15 artiklan 2 kohtaan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaan perustuvan komission harkintavallan rajojen täsmentämiseen.

138 Tältä osin markkinoiden määritelmästä annetun tiedonannon 4 ja 5 kohdasta ilmenee, että ”komissio haluaa lisätä politiikkansa ja päätöksentekonsa avoimuutta kilpailupolitiikan alalla” ja että ”lisääntyvän avoimuuden ansiosta yritykset ja niiden neuvonantajat voivat paremmin varautua mahdollisuuteen, että komissio havaitsee tietyssä asiassa kilpailuun liittyviä ongelmia, ja ne voivat näin ollen ottaa tällaisen mahdollisuuden huomioon sisäisessä päätöksenteossaan harkitessaan esimerkiksi – – tiettyjen sopimusten tekemistä”.

139 Edellä esitetyt eri seikat huomioon ottaen asiantunteva toimija voi näin ollen tarvittaessa oikeudelliseen neuvonantajaan turvautuen ennakoida riittävän täsmällisesti menetelmän, jota komissio soveltaa määritelläkseen yrityksen toimien perusteella, onko kyse yhtenä kokonaisuutena pidettävästä ja jatketusta rikkomisesta vai useista itsenäisistä rikkomisista.

140 Kolmanneksi siitä väitteestä, joka liittyy asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädettyjen seuraamusten selvyyden puuttumiseen, on todettava, että toisin kuin kantajat väittävät, komissiolla ei ole rajatonta harkintavaltaa kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävien sakkojen vahvistamisessa (ks. vastaavasti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 74 kohta).

141 Asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa rajoitetaan komission harkintavaltaa. Yhtäältä näissä säännöksissä säädetään objektiivisesta perusteesta, jonka mukaan määrättävä sakko ei saa ylittää 10:tä prosenttia kunkin yrityksen tai yritysten yhteenliittymän liikevaihdosta. Näin ollen määrättävissä olevalla sakolla on laskettavissa oleva ja ehdoton yläraja, joka lasketaan

kullekin yritykselle kustakin rikkomistapauksesta siten, että yritykselle määrättävissä olevan sakon enimmäismäärä on määriteltävissä ennakolta. Toisaalta asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdan, joka täydentää saman asetuksen 23 artiklan 2 kohtaa, mukaan komission on vahvistettava sakot kussakin yksittäistapauksessa ”ottaen huomioon rikkomisen vakavuuden lisäksi sen kesto” (ks. analogisesti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 75 kohta).

142 Vaikka on totta, että sakon enimmäismäärän objektiivinen peruste ja rikkomisen vakavuuden ja keston subjektiiviset perusteet jättävät komissiolle runsaasti harkintavaltaa, on kuitenkin niin, että kyse on kriteereistä, joiden perusteella komissio voi määrätä seuraamuksia ottaen huomioon kyseessä olevan käyttäytymisen lainvastaisuuden asteen. Näin ollen on katsottava, että vaikka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa jätetään komissiolle tiettyä harkintavaltaa, siinä määritellään ne kriteerit ja rajat, joita komission on noudatettava, kun se käyttää harkintavaltaansa sakkojen alalla (ks. analogisesti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 76 kohta).

143 On lisäksi huomattava, että kun komissio vahvistaa sakkoja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan perusteella, sen on noudatettava yleisiä oikeusperiaatteita ja erityisesti yhdenvertaisen kohtelun periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta sellaisina, kuin niitä on tulkittu unionin tuomioistuinten oikeuskäytännössä (ks. analogisesti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 77 kohta ja asia T-69/04, Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio, tuomio 8.10.2008, Kok., s. II-2567, 41 kohta).

144 On myös lisättävä, että EY 229 artiklan ja asetuksen N:o 1/2003 31 artiklan perusteella unionin yleisellä tuomioistuimella on täysi harkintavalta, kun se tutkii kanteet päätöksistä, joilla komissio on määrännyt sakkoja, joten se voi paitsi kumota komission tekemät päätökset myös poistaa määrätyt sakot tai alentaa tai korottaa niiden määrää. Komission hallinnolliseen käytäntöön kohdistuu näin ollen unionin

yleisen tuomioistuimen harjoittama täysi tuomioistuinvalvonta (ks. analogisesti edellä 143 kohdassa mainittu asia Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio, tuomion 41 kohta). Tämä unionin yleisen tuomioistuimen harjoittama valvonta noudattaa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa säädettyjä kriteerejä ja on nimenomaan mahdollistanut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa mahdollisesti esiintyvien epätäsmällisten käsitteiden, jotka toistetaan asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa, täsmentämisen vakiintuneella ja julkaistulla oikeuskäytännöllä (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 79 kohta).

145 Lisäksi niiden kriteerien perusteella, jotka asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa mainitaan ja joita on täsmennetty unionin tuomioistuinten oikeuskäytännössä, komissio on kehittänyt hallinnollisen käytännön, joka on tunnettu ja johon on mahdollista tutustua. Vaikka komission päätöskäytäntö ei itsessään ole oikeudellinen kehys kilpailun alalla määrättäville sakoille (ks. asia T-241/01, Scandinavian Airlines System v. komissio, tuomio 18.7.2005, Kok., s. II-2917, 87 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen), on kuitenkin niin, että yhdenvertaisen kohtelun periaatteen perusteella komissio ei voi kohdella toisiinsa rinnastettavia tapauksia eri tavalla tai erilaisia tapauksia samanlaisella tavalla, ellei tällaista eroa voida objektiivisesti perustella (asia 106/83, Sermide, tuomio 13.12.1984, Kok., s. 4209, 28 kohta ja asia T-311/94, BPB de Eendracht v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1129, 309 kohta).

146 Vielä on otettava huomioon se, että avoimuuden vuoksi ja kyseessä olevien yritysten oikeusvarmuuden lisäämiseksi komissio on antanut asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdan ja [HT] 65 artiklan 5 kohdan mukaisesti määrättävien sakkojen laskennasta suuntaviivat (EYVL 1998, C 9, s. 3; jäljempänä suuntaviivat), joissa se vahvistaa laskentatavan, jota se käyttää kussakin tapauksessa. Edellä 137 kohdassa esitetyt toteamukset, jotka koskevat markkinoiden määritelmästä annettua tiedonantoa, pätevät myös suuntaviivojen osalta. Kun komissio on ottanut käyttöön tällaiset käytännesäännöt ja ilmoittanut ne julkaisemalla, että se soveltaa niitä vastedes tapauksiin, joita

ne koskevat, se on itse rajoittanut harkintavaltansa käyttöä, eikä se voi poiketa näistä säännöistä ilman, että sen mahdollisesti katsottaisiin syyllistyneen yhdenvertaisen kohtelun ja luottamuksensuojan periaatteen kaltaisten yleisten oikeusperiaatteiden loukkaamiseen. Vaikka lisäksi suuntaviivat eivät olekaan päätöksen oikeudellinen perusta, niissä määritellään yleisesti ja abstraktisti menetelmät, jotka komissio on itselleen asettanut kyseisellä päätöksellä määrättyjen sakkojen määrän vahvistamiseksi, joten niillä varmistetaan yritysten oikeusvarmuus (edellä 137 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Dansk Rørindustri ym. v. komissio, tuomion 211 ja 213 kohta). Tästä seuraa, että sillä, että komissio antoi suuntaviivat, siltä osin kuin se on pitäytynyt asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja myöhemmin asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 ja 3 kohdassa vahvistetuissa oikeudellisissa puitteissa, on myötävaikutettu jo näihin säännöksiin perustuvien harkintavallan rajojen täsmentämiseen (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 82 kohta).

147 Edellä esitetyt eri seikat huomioon ottaen asiantunteva toimija voi näin ollen tarvittaessa oikeudelliseen neuvonantajaan turvautuen ennakoida riittävän täsmällisesti sille tietystä käyttäytymisestä määrättävien sakkojen laskentatavan ja suuruusluokan. Se, että toimija ei voi tietää etukäteen täsmällisesti komission kussakin tapauksessa määräämien sakkojen tasoa, ei voi olla rangaistusten lakisidonnaisuuden periaatteen vastaista, koska, kun otetaan huomioon niiden rikkomisten vakavuus, joista komission on määrättävä seuraamuksia, repressiivisen ja preventiivisen tavoitteen vuoksi on perusteltua, että yritykset eivät voi arvioida etua, jonka ne saavat osallistumisestaan rikkomiseen, ottamalla ennakolta huomioon sen sakon määrän, joka niille tämän lainvastaisen käyttäytymisen vuoksi määrätään (edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 83 kohta ja edellä 143 kohdassa mainittu asia Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio, tuomion 45 kohta).

148 Tältä osin on todettava, että vaikka yritykset eivät voi ennakolta tietää täsmällisesti komission kussakin yksittäistapauksessa määräämien sakkojen tasoa, komission on EY 253 artiklan mukaisesti sakon määräävässä päätöksessä päätöksen yleisesti tunnetusta asiayhteydestä huolimatta esitettävä muun muassa määrätyn sakon suuruutta ja valittua laskentatapaa koskevat perustelut. Näistä perusteluista on selkeästi ja yksiselitteisesti ilmettävä komission päättely siten, että niille, joita toimenpide koskee,

selviävät sen syyt, jotta ne voivat arvioida, onko tarkoituksenmukaista saattaa asia unionin yleisen tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja jotta tämä voi tarvittaessa tutkia sen laillisuuden (edellä 124 kohdassa mainittu asia Degussa v. komissio, tuomion 84 kohta ja edellä 143 kohdassa mainittu asia Schunk ja Schunk Kohlenstoff-Technik v. komissio, tuomion 46 kohta).

149 Toiseksi väitteen, joka perustuu yhtenä kokonaisuutena pidettävään rikkomiseen ja siitä seuraavan enimmäismäärän, joka on 10 prosenttia liikevaihdosta, ylittymiseen, osalta on muistutettava, että kanneperusteen, jonka tavoitteena on riidanalaisen päätöksen kumoaminen, tutkimisessa on ilmennyt, että komissio on perustellusti todennut, että on olemassa kaksi eri rikkomista. Kuten edellä 94 kohdassa on muistutettu, monen rikkomisen toteaminen voi merkitä monien erillisten sakkojen määräämistä, joka tehdään kussakin tapauksessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa vahvistetuissa rajoissa. Komissio saattoi näin ollen lähtökohtaisesti määrätä sakon jokaisesta rikkomisesta, eikä se ollut ensi näkemältä velvollinen määräämään yhtä kokonaissakkoa.

150 Toisaalta on määriteltävä, voiko useita rikkomisia tehneelle yritykselle määrättyjen sakkojen kokonaismäärä ylittää 10 prosentin enimmäismäärän. Tältä osin on muistutettava, että asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetään, ettei kunkin rikkomiseen osallisen yrityksen tai yritysten yhteenliittymän sakko saa ylittää 10:tä prosenttia sen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Näissä säännöksissä ei viitata yritykselle määrättyjen eri sakkojen summaan. Jos kantajat ovat todellisuudessa syyllistyneet erillisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, sillä, että rikkomiset todetaan useissa päätöksissä tai yhdessä päätöksessä, ei ole merkitystä, vaan ainoa merkityksellinen kysymys on se, onko todellisuudessa kyse erillisistä kilpailusääntöjen rikkomisista vai ei. Näin ollen tiettyjen lainvastaisten toimien luokittelu toimiksi, jotka muodostavat yhden ja saman rikkomisen tai monta rikkomista, vaikuttaa periaatteessa seuraamukseen, joka voidaan määrätä, koska monen rikkomisen toteaminen voi merkitä monien erillisten sakkojen määräämistä, joka tehdään kussakin tapauksessa asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen

N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa vahvistetuissa rajoissa (ks. vastaavasti ja analogisesti edellä 93 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 118 kohta ja edellä 91 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 158 kohta).

151 Tästä seuraa, että komissio ei ole rikkonut nulla poena sine lege -periaatetta, kun se on määrännyt kaksi sakkoa, joiden yhteenlaskettu määrä ylittää enimmäismäärän, joka on 10 prosenttia kantajien liikevaihdosta.

152 Näiden toteamusten perusteella nulla poena sine lege -periaatteen rikkomiseen liittyvä väite ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa koskeva lainvastaisuusväite on hylättävä.

Väite, joka koskee velvollisuutta määrätä yksi sakko

153 Kantajien toissijaisesti esittämä väite, jonka mukaan myös kahdesta erillisestä rikkomisesta olisi pitänyt määrätä yksi kokonaissakko, on hylättävä.

154 On totta, että oikeuskäytännöstä ilmenee, että komissio voi määrätä yhden sakon useista rikkomisista (asia T-83/91, Tetra Pak v. komissio, tuomio 6.10.1994, Kok., s. II-755, Kok. Ep. XVI, s. II-1, 236 kohta; yhdistetyt asiat T-25/95, T-26/95, T-30/95–T-32/95, T-34/95–T-39/95, T-42/95–T-46/95, T-48/95, T-50/95–T-65/95, T-68/95–T-71/95, T-87/95, T-88/95, T-103/95 ja T-104/95, Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomio 15.3.2000, Kok., s. II-491, 4761 kohta ja asia T-203/01, Michelin v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-4071, 265 kohta).

155 Kyse on kuitenkin vain mahdollisuudesta, jota komissio on käyttänyt tietyissä olosuhteissa etenkin, kun eri kilpailusääntöjen rikkomiset kuuluvat yhtenäiseen strategiakokonaisuuteen (ks. vastaavasti edellä 154 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Cimenteries CBR ym. v. komissio, tuomion 4761–4764 kohta ja edellä 154 kohdassa mainittu asia Tetra Pak v. komissio, tuomion 236 kohta), kun on kyse yhdestä ainoasta rikkomisesta (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat 100/80–103/80, Musique diffusion française ym. v. komissio, tuomio 7.6.1983, Kok., s. 1825, Kok. Ep. VII, s. 133, 127 kohta) tai kun komission päätöksessä todettujen rikkomisten kohteena on ollut samantyyppiset toimintatavat eri markkinoilla, erityisesti hintojen ja kiintiöiden vahvistaminen sekä tietojen vaihto, ja kun rikkomisiin osallistujat ovat olleet suurelta osin samoja yrityksiä (ks. vastaavasti asia T-144/89, Cockerill Sambre v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. II-947, 92 kohta). Ensimmäisen kanneperusteen tutkiminen on osoittanut, ettei tällaisia seikkoja ole esillä olevassa asiassa.

156 Tästä oikeuskäytännöstä ei voida myöskään johtaa sellaista aikaisempaa komission käytäntöä, jonka mukaan sillä olisi velvollisuus automaattisesti käyttää mahdollisuutta määrätä yksi sakko useista rikkomisista tai sillä olisi velvollisuus esittää perusteet, joiden nojalla se ei ole käyttänyt tätä mahdollisuutta. Mainittu oikeuskäytäntö pikemminkin osoittaa, että käytäntö määrätä yksi sakko on poikkeus, koska sitä noudatetaan vain tietyissä olosuhteissa.

157 Tältä osin komission päätökset, joihin kantajat ovat vedonneet, eivät myöskään osoita tällaista käytäntöä. Sekä [EY] 81 artiklan mukaisesta menettelystä (Asia COMP/36.264 – Mercedes-Benz) 10.10.2001 tehdyssä komission päätöksessä (EYVL 2002, L 257, s. 1), erityisesti 253 kohdassa, että edellä 119 kohdassa mainitussa päätöksessä Vitamiinit (711 ja 775 kohta) todetuista eri rikkomisista on määrätty erimääräisiä sakkoja, jotka on tämän jälkeen laskettu yhteen kokonaissakon toteamiseksi. Komissio on näin ollen asettanut useita sakkoja, jotka on tämän jälkeen laskettu yhteen. Joka tapauksessa komission aiemmin noudattama päätöskäytäntö ei itsessään ole sakkojen määrittämistä koskeva oikeudellinen kehys kilpailuoikeuden alalla, koska tällainen kehys on määritetty ainoastaan asetuksessa N:o 17, asetuksessa N:o 1/2003 ja suuntaviivoissa (ks. vastaavasti ja analogisesti asia T-23/99, LR AF 1998 v. komissio, tuomio

20.3.2002, Kok., s. II-1705, 234 kohta ja edellä 154 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 254 kohta).

158 Näin ollen väitettyyn komission aikaisempaan käytäntöön perustuva väite, joka koskee yhtäältä yhden kokonaissakon määräämistä eri rikkomisista ja toisaalta enimmäismäärän, joka on 10 prosenttia kyseisen yrityksen kokonaisliikevaihdosta, soveltamista sakon lopulliseen määrään, joka saadaan laskemalla yhteen kyseiselle yritykselle jokaisesta eri rikkomisesta määrätyt eri sakot, on hylättävä.

Väite, joka liittyy seuraamuksen laillisten tavoitteiden huomiotta jättämiseen

159 Kantajat esittävät virheellisesti, että komission olisi pitänyt ottaa huomioon ehkäisevä vaikutus, joka on saavutettu kartellista Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankamarkkinoilla määrätyllä sakolla, kun se määräsi sakon kartellista autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa.

160 Ehkäisevän vaikutuksen päämäärällä, jota komissiolla on oikeus tavoitella sakon määrää vahvistaessaan, pyritään nimittäin varmistamaan se, että yritykset noudattavat perustamissopimuksen kilpailusääntöjä harjoittaessaan toimintaansa Euroopan unionin alueella tai ETA:ssa (asia T-64/02, Heubach v. komissio, tuomio 29.11.2005, Kok., s. II-5137, 181 kohta). Siinä tapauksessa, että on kyse useista rikkomisista, komissio voi perustellusti katsoa, ettei tällaista tavoitetta saavuteta ainoastaan määräämällä seuraamus yhdestä rikkomisesta.

161 Kyseinen väite on näin ollen hylättävä.

162 Kun otetaan huomioon edellä esitetty, asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 kohdassa säädetyn seuraamuksen enimmäismäärän noudattamatta jättämistä koskeva kanneperuste on hylättävä perusteettomana.

2. *Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen sakkoa määrättäessä*

a) Asianosaisten lausumat

163 Kantajat vetoavat useisiin väitteisiin sakon suhteettomuutta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamista sakkoa määrättäessä koskevan kanneperusteen tueksi.

164 Ensiksi kantajat väittävät suhteellisuusperiaatteen loukkaamisen osalta etenkin, ettei komissio ole ottanut huomioon huomattavia eroja kyseisten yritysten koossa, kun se määräsi sakkoja, vaikka suuntaviivoissa siihen velvoitetaan. Komissio viittaa virheellisesti vain yritysten kyseisillä markkinoilla saamaan liikevaihtoon. Näin ollen kantajille määrätty sakko edustaa 13,7:ää prosenttia konsernin kokonaisliikevaihdosta, vaikka Coatsille määrätty sakko on vain 2,3 prosenttia sen kokonaisliikevaihdosta. Amann katsoo olevansa vain keskikokoinen yritys merkittäviin kilpailijoihinsa kuten Coatsiin nähden.

165 Toiseksi ne katsovat, että suhteellisuusperiaatetta on rikottu sen vuoksi, että on rikottu myös seuraamuksen yhdenvertaisuuden periaatetta, joka on esitetty suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan seitsemännessä alakohdassa. Komissio ei ole ottanut

huomioon yritysten taloudellista tai rahoituksellista kykyä, jota mitataan niiden kokonaisliikevaihtoon nähden.

166 Kolmanneksi suuntaviivoilla toimeenpantu ”kiinteämääräinen järjestelmä” on kantajien mukaan epänormaalin epäedullinen pienille ja keskisuurille yrityksille, minkä kilpailuasioista vastaava komission jäsen ja komissio itse vahvistavat.

167 Neljänneksi kantajat esittävät, että määrätty sakko on täysin suhteeton markkinoiden kokoon nähden. Komissio on näin ollen loukannut seuraamuksen asianmukaisuuden periaatetta ja suhteellisuusperiaatetta. Kantajat muistuttavat nimittäin, että päätökset, joilla on määrätty sakko, noudattavat sekä repressiivisiä että preventiivisiä tavoitteita, ja etteivät seuraamukset voi näin ollen ylittää sitä, mikä on välttämätöntä tekijän ”uudelleensopeutumisen” varmistamiseksi. Tästä seuraa, että mitä pienempi rikkomisessa kyseessä oleva liikevaihto on yrityksen kokonaisliikevaihtoon nähden, sitä selvemmin seuraamuksen tulee alittaa 10 prosentin raja.

168 Toiseksi kantajat vetoavat lukuihin nojautuen yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen niiden ja Coatsin välillä sekä sakon perusmäärän että sen lopullisen määrän osalta. Komissio ei ole nimittäin ottanut lainkaan huomioon Amannin pienempää kokoa absoluuttiselta kannalta ja teollisuuslangan osalta suhteelliselta kannalta, ja se on näin ollen tehnyt oikeudellisen virheen, kun se on luokitellut sen samaan ryhmään kuin Coatsin. Lisäksi komissio on itse ottanut lähtökohdaksi Coatsin määräävän aseman mutta ei mainitse riidanalaisessa päätöksessä sitä tapaa, jolla se on ottanut sen huomioon.

169 Komissiolla on kantajien mukaan velvollisuus ottaa huomioon muiden kyseessä olevien yritysten koko, jolloin yritysten taloudellinen koko ja voima ovat samanarvoisia arviointitekijöitä, jotka pitäisi muiden kriteerien lisäksi ottaa huomioon, kun sakon määrää vahvistetaan.

170 Komissio kiistää tämän kanneperusteen.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen

171 On muistutettava, että suhteellisuusperiaate edellyttää, että yhteisön toimielinten säädöksillä, päätöksillä ja muilla toimenpiteillä ei saa ylittää niitä rajoja, jotka johtuvat siitä, mikä on tarkoituksenmukaista ja tarpeellista tavoitellun päämäärän saavuttamiseksi. Sakkojen laskennassa kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on osoitettava lukuisten seikkojen perusteella, eikä millekään näistä seikoista pidä antaa sellaista merkitystä, joka olisi suhteeton verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin. Suhteellisuusperiaate edellyttää tässä yhteydessä, että komission on vahvistettava sakko suhteessa rikkomisen vakavuuden arvioimiseksi huomioon otettuihin seikkoihin ja että sen on tältä osin sovellettava näitä seikkoja johdonmukaisesti ja objektiivisesti perustellulla tavalla (asia T-43/02, Jungbunzlauer v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3435, 226–228 kohta).

– Markkinoiden koon huomiotta jättämiseen liittyvä argumentti

172 Kantajat väittävät virheellisesti, että komission vahvistamat sakot ovat suhteettomia kyseisten markkinoiden kokoon nähden.

173 On nimittäin syytä muistuttaa, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdan mukaan komissio voi määrätä yrityksille sakon, joka on enintään kymmenen prosenttia

jokaisen rikkomiseen osallistuneen yrityksen edellisen tilikauden liikevaihdosta. Tämän säännöksen 3 kohdassa säädetään sakon suuruuden määrittämisestä tämän rajan sisällä, että huomioon on otettava rikkomisen vakavuus ja kesto. Lisäksi suuntaviivoissa todetaan, että komissio määrää laskentapohjan kyseisen rikkomisen vakavuuden mukaan ottamalla huomioon rikkomisen laadun, sen todellisen vaikutuksen markkinoihin, jos se on mitattavissa, ja maantieteellisten markkinoiden laajuuden.

174 Näin ollen asetuksessa N:o 1/2003 tai suuntaviivoissa ei säädetä, että sakkojen määrä on vahvistettava suoraan kyseisten markkinoiden koon perusteella, koska tämä tekijä on vain yksi merkityksellinen tekijä muiden joukossa. Näissä oikeussäännöissä ei siis sellaisenaan velvoiteta komissiota ottamaan huomioon tuotemarkkinoiden pientä kokoa (ks. analogisesti asia T-322/01, Roquette Frères v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3137, 148 kohta).

175 Oikeuskäytännön mukaan komission on otettava rikkomisen vakavuutta arvioidessaan huomioon monia tekijöitä, joiden luonne ja merkitys vaihtelevat kyseisen rikkomistyypin ja asianomaisen rikkomisen erityisolosuhteiden mukaan (edellä 155 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Musique Diffusion française ym. v. komissio, tuomion 120 kohta). Ei ole pois suljettua, että näihin tekijöihin, jotka osoittavat rikkomisen vakavuuden, voi kuulua tapauksen mukaan merkityksellisen tuotteen markkinoiden koko.

176 Vaikka näin ollen markkinoiden koko voi olla yksi huomioon otettava tekijä rikkomisen vakavuuden toteamiseksi, sen merkitys vaihtelee asianomaisen rikkomisen erityisolosuhteiden mukaan.

177 Käsiteltävässä asiassa rikkominen autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla on pääasiassa tapahtunut määrittämällä tavoitehintoja perustuotteille, joita

myydään autoteollisuuden asiakkaille Euroopassa, vaihtamalla tietoja tiettyihin asiakkaisiin sovellettavista hinnoista, sopimalla vähimmäistavoitehintoja näiden asiakkaiden osalta ja sopimalla siitä, miten pyritään välttämään kilpailu vakiintuneen toimittajan eduksi (riidanalaisen päätöksen 215 ja 420 perustelukappale). Teollisuuslankamarkkinoilla tapahtuneen rikkomisen osalta se on tapahtunut etenkin vaihtamalla arkaluonteisia tietoja hinnastoista ja/tai yksittäisiltä asiakkailta veloitetuista hinnoista, sopimalla hinnankorotuksista ja/tai tavoitehinnoista, välttämällä hintakilpailua vakiintuneen toimittajan eduksi ja jakamalla asiakkaita (riidanalaisen päätöksen 99–125 ja 345 perustelukappale).

178 Tällaiset käytännöt ovat suuntaviivoissa tarkoitetun ”hintakartellin” kaltaisia horisontaalisia rajoituksia, ja ne ovat näin ollen luonteeltaan ”erittäin vakavia”. Tältä osin on todettava, etteivät kantajat yhtäältä kiistä kahden vuoden aikana autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla ETA:ssa tehdyn rikkomisen hyvin vakavaa luonnetta eivätkä toisaalta yli kymmenen vuoden ajan teollisuuslangan markkinoilla Beneluxmaissa ja Pohjoismaissa tehdyn rikkomisen hyvin vakavaa luonnetta. Tässä yhteydessä kyseessä olevien markkinoiden pienellä koolla, vaikka se olisi näytetty toteen, on vain vähäinen merkitys rikkomisen vakavuuden osoittaviin muihin seikkoihin nähden.

179 Joka tapauksessa on otettava huomioon se, että komissio on katsonut, että rikkomiset pitäisi katsoa suuntaviivoissa, joissa säädetään tällaisten tapausten osalta, että komissio voi vahvistaa 20 miljoonaa euroa ylittävän laskentapohjan, tarkoitetulla tavalla hyvin vakaviksi. Komissio on kuitenkin autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoita koskevan rikkomisen osalta vahvistanut rikkomisen vakavuuden perusteella määritellyn laskentapohjan, joka on 5 miljoonaa euroa kantajien osalta ja 1,3 miljoonaa euroa muiden yritysten osalta (riidanalaisen päätöksen 432–435 perustelukappale). Teollisuuslankamarkkinoita koskevan rikkomisen osalta komissio on taas vahvistanut laskentapohjan, joka on 14 miljoonaa euroa ensimmäiseen luokkaan kuuluvien yritysten osalta (joihin Amann kuuluu), 5,2 miljoonaa euroa toiseen luokkaan kuuluvien yritysten osalta, 2,2 miljoonaa euroa kolmanteen luokkaan kuuluvien yritysten osalta ja 0,1 miljoonaa euroa neljänteen luokkaan kuuluvien yritysten osalta (riidanalaisen päätöksen 358 perustelukappale).

180 Tästä seuraa, että laskentapohja, jota on käytetty lähtökohtana kantajille määrättyjen sakkojen laskemisessa, on vastannut selvästi pienempää määrää kuin se, jonka komissio olisi voinut suuntaviivojen nojalla vahvistaa hyvin vakavista rikkomisista.

181 Näiden toteamusten valossa on hylättävä kantajien väite niille määrättyjen sakkojen suhteettomuudesta, kun otetaan huomioon yhtäältä autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden koko ETA:ssa ja toisaalta teollisuuslankamarkkinoiden koko Benelux-maissa ja Pohjoismaissa.

– Argumentti, joka koskee vain kyseisillä markkinoilla saadun liikevaihdon huomioon ottamista

182 Kantajat vetoavat virheellisesti suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen väittäessään, että komissio on nojautunut pelkästään yritysten kyseisillä markkinoilla kyseisistä tuotteista saamaan liikevaihtoon määritellessään sakkojen laskentapohjan ja ettei se ole näin ollen ottanut huomioon mainittujen yritysten erilaista kokoa.

183 Ensiksi siltä osin, että komissiota moititaan nojautumisesta kyseisten yritysten kyseisillä markkinoilla saamaan liikevaihtoon, on todettava, että komissio on, määritellessään sakkojen laskentapohjan rikkomisen vakavuuden perusteella, katsonut tarpeelliseksi kohdella eri tavalla kartelleihin osallistuneita yrityksiä, jotta otettaisiin huomioon rikkomiseen syyllistyneiden yritysten todellinen taloudellinen kyky aiheuttaa merkittävää haittaa kilpailulle sekä vahvistettaisiin sakko tasolle, joka takaa riittävän ehkäisevän vaikutuksen. Se on lisännyt, että on välttämätöntä ottaa huomioon kunkin rikkomiseen syyllistyneen yrityksen erityinen painoarvo markkinoilla

ja näin ollen kunkin yrityksen sääntöjenvastaisen toiminnan todellinen vaikutus kilpailuun. Näiden seikkojen arvioimiseksi komissio on valinnut nojautuvansa kunkin yrityksen kyseisillä markkinoilla kartellin kohteena olevien tuotteiden osalta saamaan liikevaihtoon.

184 Komissio on näin ollen, kuten edellä 179 kohdassa on huomautettu, jakanut kyseiset yritykset autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoita koskevan rikkomisen osalta kahteen luokkaan. Kantajat on niiden 8,55 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen luokiteltu ensimmäiseen luokkaan. Oxley, Coats ja Barbour on niiden 1–3 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen sijoitettu toiseen luokkaan. Teollisuuslangan markkinoita koskevan rikkomisen osalta komissio on jakanut yritykset neljään luokkaan. Amann ja Coats on niiden 14–18 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen luokiteltu ensimmäiseen luokkaan. BST on sen 5–8 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen sijoitettu toiseen luokkaan. Gütermann, Barbour ja Bieze Stork on niiden 2–4 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen sijoitettu kolmanteen luokkaan ja Zwicky on sen 0–1 miljoonan euron liikevaihto huomioon ottaen sijoitettu neljänteen luokkaan.

185 Edellä esitetyillä perusteilla komissio on vahvistanut rikkomisen vakavuuden perusteella määritellyn laskentapohjan, joka on kantajilla 5 miljoonaa euroa ensimmäisen rikkomisen yhteydessä (riidanalaisen päätöksen 432–435 perustelukappale) ja Amannilla 14 miljoonaa euroa toisen rikkomisen yhteydessä (riidanalaisen päätöksen 356–358 perustelukappale).

186 Aluksi on huomautettava, ettei suuntaviivoissa todeta, että sakkojen määrä on laskettava kokonaisliikevaihdon tai yritysten kyseisillä markkinoilla saaman liikevaihdon perusteella. Sillä edellytyksellä, ettei komission tekemää valintaa koske ilmeinen

arviointivirhe, suuntaviivoissa ei kuitenkaan kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otetaan huomioon sakkoa määritettäessä yhteisön yleisten oikeusperiaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa (yhdistetyt asiat T-236/01, T-239/01, T-244/01–T-246/01, T-251/01 ja T-252/01, Tokai Carbon ym. v. komissio, Kok., s. II-1181, jäljempänä asia Tokai I, 195 kohta). Liikevaihdolla voi näin ollen olla merkitystä, kun otetaan huomioon arviointiin liittyvät seikat, jotka ovat kilpailusääntöjä rikkoneiden todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa merkittävää vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille ja sakon määrittäminen tasolle, joka on riittävän varoittava. Komissio voi ottaa sen huomioon, kun se arvioi tapauskohtaista painoarvoa ja siten kunkin yrityksen rikkomisen todellista vaikutusta kilpailuun erityisesti, kun samanlaisiin rikkomuksiin syyllistyneet yritykset ovat huomattavan erikokoisia (asia T-220/00, Cheil Jedang v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2473, 82 kohta).

187 Sitä mahdollisuutta, että komissio päättää käyttää joko jompaakumpaa tai kumpaakin liikevaihtoa, koskevasta oikeuskäytännöstä seuraa, että kun yhteisön kilpailusääntöjen rikkomisesta määrättävän sakon määrän vahvistamisen yhteydessä arvioidaan rikkomiseen syyllistyneiden yhtiöiden todellisia taloudellisia mahdollisuuksia aiheuttaa merkittävää vahinkoa kilpailulle, mikä merkitsee näiden yritysten tosiasiallisen merkittävyyden arviointia relevanteilla markkinoilla eli niiden vaikutusta näillä markkinoilla, kokonaisliikevaihto antaa vajavaisen kuvan. Ei ole mahdotonta, että vahva monialayritys toimii vain vähäisessä määrin joidenkin erityisten tuotteiden markkinoilla. Ei ole myöskään mahdotonta, että yrityksellä, jolla on merkittävä asema yhteisön ulkopuolisilla maantieteellisillä markkinoilla, on vain heikko asema yhteisön markkinoilla tai ETA:ssa. Tällaisissa tapauksissa pelkästään se seikka, että kyseisen yrityksen kokonaisliikevaihto on huomattava, ei merkitse välttämättä sitä, että sillä olisi ratkaiseva vaikutus kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olleisiin markkinoihin. Tästä syystä, vaikka yritysten kyseisillä markkinoilla saamat liikevaihdot eivät voi olla ratkaiseva peruste sille päätelmälle, että yritys kuuluu vahvaan taloudelliseen yksikköön, ne ovat sitä vastoin merkityksellisiä sen määrittämisessä, millaista vaikutusvaltaa yritys on voinut käyttää markkinoilla (ks. vastaavasti asia T-52/02, SNCZ v. komissio, tuomio 29.11.2005, Kok., s. II-5005, 65 kohta ja asia T-62/02, Union Pigments v. komissio, tuomio 29.11.2005, Kok., s. II-5057, 152 kohta).

188 Tältä osin vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee, se osa liikevaihdosta, joka tulee kilpailusääntöjen rikkomisen kohteena olevista tavaroista, voi antaa oikean kuvan rikkomisen laajuudesta relevanteilla markkinoilla (edellä 186 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 91 kohta ja asia T-224/00, Archer Daniels Midland ja Archer Daniels Midland Ingredients v. komissio, tuomio 9.7.2003, Kok., s. II-2597, 196 kohta). Tämä liikevaihto voi nimittäin antaa oikean kuvan jokaisen yrityksen vastuusta mainituilla markkinoilla, koska se on objektiivinen seikka, joka antaa oikeat mittasuhteet sille, miten haitallista tämä käytäntö on normaalille kilpailulle, ja se on näin ollen hyvä indikaattori jokaisen kyseessä olevan yrityksen kyvystä aiheuttaa vahinkoa.

189 Kun otetaan nämä toteamukset huomioon, komissio ei ole loukannut suhteellisuusperiaatetta, kun se on asettanut kantajille määrättyjä sakkoja laskiessaan vahvistettujen laskentapohjien osalta etusijalle kyseisillä markkinoilla kyseisistä tuotteista saadun liikevaihdon.

190 Toiseksi näiden toteamusten valossa väite siitä, ettei komissio ole ottanut sakkojen määrää vahvistaessaan huomioon kyseisten yritysten kokonaisliikevaihdon perusteella määriteltyä kokoa, ei ole myöskään merkityksellinen.

191 On nimittäin muistutettava, että suuntaviivojen mukaan on tarpeen ottaa huomioon rikkomisiin syyllistyneiden yritysten todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille ja määrittää sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (1 kohdan A alakohdan neljäs alakohta). Näissä samoissa suuntaviivoissa lisätään, että jos rikkomiseen syyllistyy useita yrityksiä, kuten kartelleissa, yleistä laskentapohjaa voidaan vaihdella ja voidaan vahvistaa erityinen laskentapohja, jossa otetaan huomioon rikkomisten erityinen painoarvo ja siten kunkin yrityksen rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun erityisesti, kun samanlaisiin rikkomuksiin syyllistyneet yritykset ovat huomattavan erikokoisia; näin voidaan siis mukauttaa yleistä laskentapohjaa kunkin yrityksen erityispiirteiden

mukaan (1 kohdan A alakohdan kuudes alakohta) (edellä 186 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 81 kohta).

192 Kuten lisäksi edellä 186 kohdassa on esitetty, suuntaviivoissa ei määrätä, että sakkojen määrä on laskettava kyseisten yritysten kokonaisliikevaihdon perusteella, mutta ei myöskään kielletä sitä, että tällainen liikevaihto otetaan niiden määrän laskemiseksi huomioon tämän tuomion samassa kohdassa esitettyjä edellytyksiä noudattaen.

193 Kuten edellä 183–189 kohdassa on esitetty, käsiteltävässä asiassa komission valinta viitata kyseisillä markkinoilla saatuun liikevaihtoon määritelläkseen jokaisen kyseessä olevan yrityksen kyvyn aiheuttaa vahinkoa, on johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu. Tällöin komissio tavoitteli myös ehkäisevää vaikutusta ilmoittamalla avoimesti siitä, että se määrää ankaramman seuraamuksen yrityksille, jotka olivat osallistuneet kartelliin markkinoilla, joilla niillä on merkittävä asema.

194 Tästä seuraa, että myös argumentti, joka liittyy sakkojen suhteettomuuteen verrattuna kantajien kokonaisliikevaihtoihin, on hylättävä. Kantajat eivät nimittäin voi pätevästi väittää, ettei niille määrätty lopullinen sakko ole määrältään oikeasuhteinen, koska niille määrättyjen sakkojen laskentapohja on oikeutettu niiden arviointiperusteiden valossa, joita komissio on noudattanut määrittäessään kunkin yrityksen merkitystä kyseisillä markkinoilla (ks. vastaavasti edellä 304 kohdassa mainittu asia LR AF 1998 v. komissio, tuomion 304 kohta ja asia T-303/02, Westfalen Gassen Nederland v. komissio, tuomio 5.12.2006, Kok., s. II-4567, 185 kohta).

– Suuntaviivoissa säädetty ”kiinteämääräinen järjestelmä”

195 Kantajien suuntaviivoissa säädettyä ”kiinteämääräistä järjestelmää” vastaan esittämä kritiikki on merkityksetöntä.

196 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan nimittäin menetelmää, jonka mukaan kartellin osapuolille määrättävien sakkojen määrä vahvistetaan jakamalla kartellin jäsenet useisiin luokkiin ja vahvistamalla samaan luokkaan kuuluville yrityksille kiinteämääräinen sakon laskentapohja, ei voida – siitä huolimatta, että se johtaa samaan luokkaan kuuluvien yritysten kokoerojen huomioimatta jättämiseen – pitää lainvastaisena, edellyttäen, että on noudatettu suhteellisuusperiaatetta ja yhdenvertaisen kohtelun periaatetta (asia T-213/00, CMA CGM ym. v. komissio, tuomio 19.3.2003, Kok., s. II-913, 385 kohta ja asia T-26/02, Daiichi Pharmaceutical v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-713, 83–85 kohta ja asia T-15/02, BASF v. komissio, tuomio 15.3.2006, Kok., s. II-497, 150 kohta). Mikäli näitä periaatteita on noudatettu, unionin yleisen tuomioistuimen ei tule lausua tällaisen järjestelmän sopivuudesta, vaikka se olisi epäedullinen pienten yritysten osalta. Unionin yleisen tuomioistuimen on valvoessaan sitä, onko komissio käyttänyt sille tällä alalla kuuluvaa harkintavaltaansa laillisesti, nimittäin tarkastettava ainoastaan, onko kartellin jäsenten jako luokkiin yhtenäinen ja objektiivisesti perusteltu, eikä se saa korvata suoralta kädeltä komission arviointia omalla arvioinnillaan (em. asia BASF v. komissio, tuomion 157 kohta).

– Sen huomiotta jättäminen, että kantajat ovat ”keskisuuria yrityksiä”

197 Argumentti, jonka mukaan komission olisi pitänyt ottaa huomioon se seikka, että kantajat ovat keskisuuria yrityksiä, on merkityksetön.

198 On nimittäin todettava, että koska komissio ei ole määrittäessään sakkojen määrää velvollinen laskemaan sakon määrää kyseessä olevien yritysten liikevaihtoon perustuvien määrien pohjalta, se ei ole myöskään velvollinen varmistamaan tapauksissa, joissa sakkoja määrätään useille yrityksille samasta rikkomisesta, että kunkin yrityksen osalta lasketut sakkojen lopulliset määrät heijastavat kaikkia yritysten välisiä eroavaisuuksia näiden kokonaisliikevaihdon taikka kyseisen tuotteen markkinoita koskevan liikevaihdon osalta (asia T-21/99, Dansk Rørindustri v. komissio, tuomio 20.3.2002, Kok., s. II-1681, 202 kohta).

199 Tältä osin on täsmennettävä, että asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdassa ei edellytetä myöskään, että tapauksessa, jossa sakkoja määrätään useammalle samaan rikkomiseen syyllistyneelle yritykselle, pienelle tai keskisuurelle yritykselle asetetun sakon määrä ei prosenttiosuutena liikevaihdosta olisi suurempi kuin suuremmille yrityksille asetettujen sakkojen määrä. Tästä säännöksestä ilmenee, että sekä pienten ja keskisuurten yritysten että suurempien yritysten osalta on sakon määrää määritettäessä otettava huomioon rikkomisen vakavuus ja kesto. Jos komissio asettaa kullekin samaan rikkomiseen osallistuneelle yritykselle rikkomisen vakavuuden ja keston mukaan perustellut sakot, sitä ei voida moittia siitä, että joillekin yrityksille asetettujen sakkojen määrä on liikevaihtoon nähden suurempi kuin toisille yrityksille asetettujen sakkojen määrä (ks. analogisesti edellä 198 kohdassa mainittu asia Dansk Rørindustri v. komissio, tuomio 20.3.2002, 203 kohta ja edellä 194 kohdassa mainittu asia Westfalen Gassen Nederland v. komissio, tuomion 174 kohta).

200 Näin ollen komissiolla ei ole velvollisuutta lieventää sakkojen määrää, kun kyseiset yritykset ovat pieniä tai keskisuuria. Yrityksen koko on nimittäin jo otettu huomioon asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa vahvistetun enimmäismäärän ja suuntaviivojen säännösten avulla. Näitä kokoon liittyviä seikkoja lukuun ottamatta ei ole mitään syytä kohdella pieniä tai keskisuuria yrityksiä toisin kuin muita yrityksiä. Se, että yritykset ovat pieniä tai keskisuuria

yrityksiä, ei vapauta niitä velvollisuudesta noudattaa kilpailusääntöjä (ks. analogisesti edellä 187 kohdassa mainittu asia SNCZ v. komissio, tuomion 84 kohta).

201 Edellä esitetyillä perusteilla myös seuraamuksen tasapuolisuuden periaatteen loukkaamista koskeva väite on hylättävä.

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen

202 Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen väitetystä loukkaamisesta on todettava, että luokkiin jakamisen on noudatettava periaatetta, jonka mukaan toisiinsa rinnastettavissa olevia tilanteita ei kohdella eri tavalla eikä erilaisia tilanteita samalla tavalla, ellei tällainen kohtelu ole objektiivisesti perusteltua. Tästä näkökulmasta käsin suuntaviivojen 1 kohdan A alakohdan kuudennessa alakohdassa todetaan, että sitä, että samantyyppiseen kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneet yritykset ovat ”huomattavan” erikokoisia, voidaan käyttää perusteena sille, että ne erotellaan kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuutta arvioitaessa.

203 Luokkiin jakaminen voi olla vastoin yhdenvertaisen kohtelun periaatetta, jos eri luokkien kesken kohdeltaisiin eri tavalla yrityksiä, jotka ovat toisiinsa rinnastettavissa tilanteissa, tai jos kunkin luokan sisällä kohdeltaisiin samalla tavalla yrityksiä, jotka ovat eri tilanteessa. Käsiteltävänä olevassa asiassa kantajat ovat tuoneet esiin kaksi tällaista tapausta, joista ensimmäinen koskee autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden kartellia ja toinen teollisuuslankamarkkinoiden kartellia Benelux-maissa ja Pohjoismaissa. Näin ollen on tutkittava, onko näissä tapauksissa kyse erilaisesta kohtelusta yritysten välillä ja voidaanko se mahdollisesti objektiivisesti perustella (ks. vastaavasti edellä 196 kohdassa mainittu asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 407 ja 408 kohta).

204 On selvää, että kantajien ja Coatsin välillä on suuri kokoero. Koska niihin on sovellettu autoteollisuudessa käytettävän langan ETA:ssa esiintyvän kartellin osalta erilaista laskentapohjaa sen vuoksi, että ne on luokiteltu kahteen eri luokkaan, ja teollisuuslangan Benelux-maissa ja Pohjoismaissa esiintyvän kartellin osalta samaa laskentapohjaa sen vuoksi, että ne on luokiteltu samaan luokkaan, on tarkasteltava, voiko erilainen kohtelu olla objektiivisesti perusteltua sillä perusteella, kuinka merkittäviä yritykset ovat kyseisillä markkinoilla (määriteltynä kyseisillä markkinoilla kyseisestä tuotteesta saadun liikevaihdon perusteella) niiden koon nojalla (määriteltynä kokonaisliikevaihdon perusteella).

205 Tältä osin unionin yleinen tuomioistuin on jo katsonut, että oli ollut johdonmukaista ja objektiivisesti perusteltua luokitella samaan luokkaan useita yrityksiä, joista yhden kokonaisliikevaihto oli selvästi eli ”tuntuvasti” pienempi kuin muiden yritysten, niiden kyseisillä markkinoilla saaman liikevaihdon ja hyvin samanlaisten markkinaosuuksien perusteella ja soveltaa niihin samaa laskentapohjaa. Näin tehdessään se on katsonut, ettei komissio ollut millään tavoin rikkonut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta (ks. vastaavasti edellä 186 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 104–115 kohta ja edellä 187 kohdassa mainittu asia Union Pigments v. komissio, tuomion 155–158 kohta).

206 Käsiteltävässä asiassa on tehtävä sama johtopäätös. Kuten nimittäin edellä on todettu, autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoiden osalta kantajat on luokiteltu ensimmäiseen luokkaan ja Coats toiseen luokkaan sillä perusteella, että kantajien näillä markkinoilla saama liikevaihto oli suunnilleen viisi kertaa suurempi kuin Coatsin vastaava liikevaihto. Samoin teollisuuslangan markkinoiden osalta Amann ja Coats on asetettu samaan luokkaan, koska niiden näillä markkinoilla saamat liikevaihdot olivat hyvin samankaltaisia. Näin ollen on johdonmukaista ja objektiivisesti perusteltua luokitella mainitut yritykset tällä perusteella.

207 Näillä perusteilla komissio ei ole loukannut yhdenvertaisen kohtelun periaatetta.

208 Edellä esitetty huomioon ottaen suhteellisuusperiaatteen ja yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaamiseen liittyvä kanneperuste on hylättävä.

3. *Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy teollisuuslankakartellista määrätyn sakon laskentapohjan virheelliseen vahvistamiseen*

a) Asianosaisten lausumat

209 Amann esittää, että komissio on rikkonut suuntaviivoja, kun se on luokitellut sen samaan luokkaan kuin Coatsin.

210 Komissio on nimittäin aluksi nojautunut ainoastaan niistä tuotteista, joihin teollisuuslankamarkkinoiden kartelli kohdistui, vuonna 2000 saatuun liikevaihtoon erottelun tekemiseksi yritysten välillä. Se on kuitenkin jättänyt ottamatta huomioon sen seikan, että Coatsilla oli hallussaan kaikki Barbourin osat vuodesta 1999 lähtien ja että Barbourin liikevaihto olisi näin ollen pitänyt lisätä sen liikevaihtoon, kun erottelu tehtiin.

211 Koska komissio on lisäksi maininnut näiden kahden yrityksen osalta vain liikevaihdon raja-arvot (2–4 miljoonaa euroa ensimmäisen ja 14–18 euroa toisen osalta), Amann ei ole katsonut voivansa määritellä näiden liikevaihtojen tarkkaa määrää. Amannin mukaan komission olisi kuitenkin pitänyt olla erityisen huolellinen vahvistaessaan sakon laskentapohjaa, koska suuntaviivoissa säädetyssä sakkojen kiinteämääräisessä laskentamenetelmässä ei loppujen lopuksi oteta huomioon yritysten eri kokoja. Amann esittää, että menetelmän, jota käytetään yritysten luokittelemiseksi eri luokkiin, on oltava asianmukainen, johdonmukainen ja syrjimätön. Komissio ei ole noudattanut näitä yhdenvertaisen kohtelun periaatteesta johtuvia velvoitteita. Amann katsoo lisäksi, että koska sillä on käytössään vain liikevaihtojen raja-arvot,

se ei voi tietää, onko komissio toiminut asianmukaisesti, johdonmukaisesti ja syrjimättömästi määritellessään sakon laskentapohjan. Tältä osin se vetoaa myös EY 253 artiklan rikkomiseen.

212 Lopuksi Amann toteaa, että komissio on antanut rikkomisen kohteena olevien tuotteiden myynnistä saadulle liikevaihdolle suhteettoman merkityksen verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin.

213 Komissio katsoo, että tämä kanneperuste on perusteeton.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

214 Ensiksi on tutkittava Amannin väitettä, jonka mukaan komissio ei ole toiminut asianmukaisesti, johdonmukaisesti eikä syrjimättömästi, kun se on luokitellut yritykset eri luokkiin ja määritellyt sakon laskentapohjan.

215 Aluksi on hylättävä Amannin väite, jonka mukaan komissio ei ole ottanut laskentapohjia eritellessään huomioon Barbourin, jonka kaikki osat Coats hankki syyskuussa 1999, liikevaihtoa.

216 Coats esitti nimittäin komission tietojensaantipyyntöön 11.4.2005 antamassaan vastauksessa, ettei Barbour ole syyskuusta 1999 alkaen harjoittanut yritystoimintaa eikä sillä ole ollut liikevaihtoa. Coatsin Benelux-maiden ja Pohjoismaiden

teollisuuslankamarkkinoilla vuonna 2000 saama liikevaihto, 14–18 miljoonaa euroa, sisältää näin ollen sekä Coatsin taloudellisen toiminnan että Coatsin syyskuussa 1999 hankkiman Barbourin toiminnan, eikä sitä voida näin ollen kyseenalaistaa.

217 Tämän lisäksi on muistutettava, että komissio on katsonut tarpeelliseksi kohdella eri tavalla kartelleihin osallistuneita yrityksiä, jotta otettaisiin huomioon rikkomiseen syyllistyneiden yritysten todellinen taloudellinen kyky aiheuttaa merkittävää haittaa kilpailulle sekä vahvistettaisiin sakko tasolle, joka takaa riittävän ehkäisevän vaikutuksen. Se on lisännyt, että on välttämätöntä ottaa huomioon kunkin yrityksen sääntöjenvastaisen toiminnan erityinen painoarvo ja näin ollen sen toiminnan todellinen vaikutus kilpailuun (riidanalaisen päätöksen 354 ja 355 perustelukappale). Näiden seikkojen arvioimiseksi komissio on valinnut nojautuvansa kunkin yrityksen teollisuuslankamarkkinoilla rikkomisen viimeisenä vuonna, eli vuonna 2000, saamaan liikevaihtoon, kuten riidanalaisen päätöksen 356 perustelukappaleesta ilmenee.

218 Kuten vastaavasti edellä 184 kohdassa on esitetty, se on jakanut yritykset neljään luokkaan, luokitellut Amannin ja Coatsin ensimmäiseen luokkaan ja saanut näiden kahden yrityksen laskentapohjaksi 14 miljoonaa euroa.

219 Tältä osin unionin yleisen tuomioistuimen on valvoessaan sitä, onko komissio käyttänyt sille tässä asiassa kuuluvaa harkintavaltaansa laillisesti, tarkastettava ainoastaan, onko tämä jako johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu (ks. edellä 196 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 157 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

220 Tässä suhteessa on katsottava, että yritysten jakaminen neljään luokkaan ei ole kohtuuton tapa ottaa huomioon niiden suhteellista merkitystä markkinoilla laskentapohjan

vahvistamiseksi, kunhan sillä ei päädytä kyseisten markkinoiden karkeaan vääristelyyn. Esillä olevassa asiassa ei voida katsoa, että komission menetelmältä, jossa määritellään luokat kyseessä olevan tuotteen osalta kyseisillä markkinoilla saadun liikevaihdon nojalla, eli 14–18 miljoonaa euroa, 5–8 miljoonaa euroa, 2–4 miljoonaa euroa ja 0–1 miljoonaa euroa, puuttuisi sisäinen johdonmukaisuus.

221 Amannin siitä menetelmästä, jonka mukaan luokat on määritelty ja sakon laskentapohja vahvistettu kullekin yritykselle, esittämä kritiikki on yhä perusteettomampaa, koska Amannin luokassa sen sakon laskentapohjaksi valittu 14 miljoonan euron määrä oli tämän luokan pienin.

222 Tältä osin on hylättävä Amannin väite, jonka mukaan sen ei olisi pitänyt olla samassa luokassa kuin Coats sillä perusteella, että niiden teollisuuslankamarkkinoilla saamilla liikevaihdoilla on vähintään kahden miljoonan euron ero ja että yritykset, joiden välillä on sama ero, oli luokiteltu eri luokkiin. On nimittäin huomattava, että asiassa C-57/02 P, Acerinox vastaan komissio, 14.7.2005 annetussa tuomiossa (Kok., s. I-6689, 74–80 kohta), johon komissio perustellusti viittaa, on hyväksytty sellaisten yritysten luokittelu samaan luokkaan, joiden markkinaosuuksien ero oli suurempi kuin kyseisessä asiassa.

223 Lopuksi on edellä 182–194 kohdassa esitetyt toteamukset huomioon ottaen hylättävä Amannin väite, jonka mukaan komissio olisi antanut rikkomisen kohteena olevista tuotteista saadulle liikevaihdolle suhteettoman merkityksen verrattuna muihin arvioinnissa huomioon otettaviin seikkoihin.

224 Näin ollen komissio on toiminut asianmukaisesti, johdonmukaisesti ja syrjimättömästi, kun se on luokitellut yritykset eri luokkiin ja määritellyt sakon laskentapohjan.

225 Toiseksi Amann vetoaa virheellisesti perusteluvelvollisuuden loukkaamiseen sillä perusteella, että sen tiedossa oli vain liikevaihtojen raja-arvot eikä se voinut näin ollen tuntea sitä tapaa, jolla komissio oli mainittujen lukujen perusteella määritellyt laskentapohjat.

226 Oikeuskäytännöstä ilmenee nimittäin yhtäältä, että kun määritellään kilpailulainsäädännön rikkomisesta määrättävien sakkojen määrää, olennaisia menettelymääräyksiä, joihin perusteluvelvollisuus kuuluu, noudatetaan, kun komissio ilmoittaa päätöksessään ne arviointiperusteet, joiden avulla se on määrittänyt kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden ja keston (yhdistetyt asiat T-191/98 ja T-212/98–T-214/98, Atlantic Container Line ym. v. komissio, tuomio 30.9.2003, Kok., s. II-3275, 1521 kohta). Nämä vaatimukset eivät edellytä sitä, että komission olisi ilmoitettava päätöksessään sakkojen laskentatapaan liittyviä numerotietoja, ja on korostettava, että komissio ei missään tapauksessa voi luopua harkintavallastaan käyttämällä yksinomaan ja mekaanisesti aritmeettisia laskentakaavoja. Sellaisen päätöksen osalta, jossa usealle yritykselle määrätään sakkoja, perusteluvelvollisuuden laajuutta on arvioitava ottaen huomioon erityisesti se seikka, että kilpailusääntöjen rikkomisten vakavuus on määritettävä erittäin monien seikkojen, kuten erityisesti asian ominaispiirteiden, asiayhteyden ja sakkojen ennalta ehkäisevän vaikutuksen perusteella, eikä huomioon otettavista arviointiperusteista ole vahvistettu sitovaa tai tyhjentävää luetteloa (yhdistetyt asiat C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, C-250/99 P–C-252/99 P ja C-254/99 P, Limburgse Vinyl Maatschappij ym. v. komissio, tuomio 15.10.2002, Kok., s. I-8375, 464 ja 465 kohta).

227 Käsiteltävässä asiassa edellä esitetyistä toteamuksista ilmenee, että oikeuskäytännössä asetetut edellytykset täyttyvät, koska komissio on ilmoittanut, että se on arvioinut rikkomisen vakavuutta suuntaviivojen perusteita soveltamalla ja että se on tämän jälkeen luokitellut yritykset sen mukaan, mikä on niiden merkitys markkinoilla niiden näiltä markkinoilta saaman liikevaihdon perusteella, ja määritellyt laskentapohjan, jossa otetaan huomioon kyseisten maantieteellisten markkinoiden laajuus.

228 Toisaalta komissio on täyttänyt perusteluvelvollisuutensa, kun se on ilmoittanut riittävän tarkat liikevaihtojen raja-arvot, joiden nojalla Amann voi määritellä tavan, jolla komissio on vahvistanut laskentapohjat, kuitenkin turvaten liikesalaisuudet.

229 Näin ollen komissiota ei voida moittia perusteluvelvollisuuden rikkomisesta.

230 Teollisuuslangan kartellista asetetun sakon laskentapohjan virheelliseen vahvistamiseen liittyvä kanneperuste on näin ollen hylättävä perusteettomana.

4. *Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy teollisuuslankamarkkinoilla tehdyn rikkomisen keston virheelliseen laskemiseen*

a) Asianosaisten lausumat

231 Amannin mukaan rikkomisen kesto on laskettu virheellisesti.

232 Ensiksi rikkomisen, jonka se on tehnyt Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankamarkkinoilla, kesto oli ollut vain 11 vuotta, eikä 11 vuotta ja yhdeksän kuukautta. Se osallistui viimeksi rikkomiseen 16.1.2001 pidetyssä kokouksessa eikä 18.9.2001 pidetyssä kokouksessa, mikä vahvistetaan riidanalaisen päätöksen 147 perustelukappaleessa. Näin ollen sakon laskentapohjaa olisi pitänyt nostaa enintään 110 prosenttia, eikä 115 prosenttia.

233 Lisäksi Amann korostaa, että vaikka komission väittämien kahdenvälisten kontaktien perusteella olisi todettava, että se oli osapuolena kyseisissä sopimuksissa 16.1.2001 jälkeen, näin oli vain toukokuuhun 2001 asti. Rikkominen on näin ollen kestänyt enintään 11 vuotta ja neljä kuukautta.

234 Toiseksi Amann esittää vetoamalla tältä osin useisiin komission päätöksiin, että ensimmäisen rikkomisvuoden ei olisi pitänyt vaikuttaa sakon laskentapohjan korottamiseen.

235 Kolmanneksi Amann esittää, että komission olisi pitänyt käyttää harkintavaltaansa korottaessaan suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan toisen alakohdan mukaisesti laskentapohjaa ja soveltaa siihen alle 10 prosentin prosenttimäärää jokaisen rikkomisvuoden osalta, koska tekstiiliteollisuudessa käytettävän langan hinnat eivät lähtökohtaisesti aiheuta tai aiheuttavat hyvin vähäisessä määrin jatkuvasti haitallisia vaikutuksia kuluttajille, koska langan kustannus on vain 0,15 prosenttia lopputuotteen kustannuksista.

236 Komissio kiistää nämä väitteet kokonaisuudessaan ja vaatii näin ollen, että kanneperuste hylätään perusteettomana.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

237 Asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 3 kohdan mukaan rikkomisen kesto on yksi niistä seikoista, jotka on otettava huomioon, kun päätetään kilpailusääntöjen rikkomiseen syyllistyneiden yritysten sakkojen määristä.

238 Rikkomisen kestoon liittyvän tekijän osalta suuntaviivoissa erotetaan toisistaan lyhytkestoiset (yleensä alle vuoden kestävät) rikkomiset, joiden osalta vakavuuteen perustuvaa laskentapohjaa ei pitäisi korottaa, keskipitkän ajan kestävät rikkomukset (yleensä 1–5 vuotta), joiden osalta tätä määrää voidaan korottaa enintään 50 prosentilla, ja pitkäaikaiset rikkomiset (yleensä yli 5 vuotta), joiden osalta tätä määrää voidaan korottaa 10 prosentilla jokaiselta vuodelta (suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan ensimmäinen, toinen ja kolmas luetelmakohta).

239 Riidanalaisen päätöksen 359 perustelukappaleesta ilmenee, että Amann on osallistunut teollisuuslankamarkkinoiden kartelliin Benelux-maissa ja Pohjoismaissa tammikuusta 1990 syyskuuhun 2001, eli rikkominen on kestänyt 11 vuotta ja 9 kuukautta. Tämä ajanjakso vastaa pitkäkestoista rikkomista. Sen sakon laskentapohjaa on vastaavasti korotettu 115 prosenttia rikkomisen keston perusteella (riidanalaisen päätöksen 360 perustelukappale).

240 Aluksi on todettava, ettei se seikka, ettei Amann osallistunut monenväliseen kokoukseen 18.9.2001, riitä osoittamaan luopumista osallistumisesta rikkomiseen 16.1.2001, jolloin pidettiin viimeinen monenvälinen kokous, johon se osallistui.

241 Vain siinä tapauksessa voitaisiin todeta, että sen kuuluminen kartelliin oli päättynyt lopullisesti, jos se olisi julkisesti ääntynyt kartellin sisällöstä 16.1.2001 pidetyssä kokouksessa, mitä se ei ollut tehnyt (ks. vastaavasti asia T-141/89, Tréfileurope v. komissio, tuomio 6.4.1995, Kok., s. II-791, 85 kohta ja edellä 145 kohdassa mainittu asia BPB de Eendracht v. komissio, tuomion 203 kohta).

242 Kuten lisäksi riidanalaisen päätöksen 99 perustelukappaleessa on mainittu, teollisuuslankamarkkinoiden kartelli Benelux-maissa ja Pohjoismaissa oli järjestetty sekä monenvälisillä kokouksilla että kahdenvälisillä kokouksilla. Amann on tosiasiallisesti pitänyt yllä säännöllisiä kahdenvälisiä kontakteja 16.1.2001 jälkeen. Riidanalaisen

päätöksen 151 perustelukappaleesta ilmenee nimittäin, että Amann ja Coats lähettivät toisilleen sähköposteja vaihtaakseen hintatietoja, mitä Amann ei myöskään kiistä.

243 Sen perusteella, että viimeksi mainitut sähköpostit ovat peräisin toukokuulta 2001, ei voida todeta, että Amannin osallistuminen rikkomiseen olisi päättynyt kesäkuussa 2001.

244 Tältä osin on huomattava, kuten edellä 27 kohdassa on muistutettu, että kartelli on muodostunut hintoja, alennuksia ja erityishintoja koskevien tietojen vaihdosta ja tulevia hinnastoja, alennuksia ja erityishintoja koskevista sopimuksista sekä sopimuksista, joiden tarkoituksena on välttää kilpailu vakiintuneen toimittajan hyväksi ja jakaa asiakkaat. Vaikka katsottaisiin toteennäytetyksi pelkästään se seikka, että Amann oli lopettanut toukokuussa 2001 lähetettyjen sähköpostien jälkeen tietojen toimittamisen muille kartellin jäsenille, ei osoita, että se olisi lopettanut osallistumisensa siihen (ks. vastaavasti asia T-329/01, Archer Daniels Midland v. komissio, tuomio 27.9.2006, Kok., s. II-3255, 252 kohta).

245 Tästä seuraa, ettei komissio ole tehnyt laskentavirhettä, kun se on korottanut Amannille määrätyn sakon laskentapohjaa viidellä prosentilla sen vuoksi, että se osallistui rikkomiseen 16.1.2001 pidetyn monenvälisen kokouksen jälkeen.

246 Toiseksi laskentamenetelmä, jossa ensimmäistä rikkomisvuotta ei oteta huomioon, kun sakon määrää korotetaan rikkomisen keston perusteella, ei ole komission vakiintunutta käytäntöä. Sitä ei nimittäin ole enää sovellettu komission viimeaikaisissa päätöksissä. Lisäksi on komission tavoin todettava, että päätökset, joihin Amann vetoaa väitteensä tueksi, koskevat keskipitkiä rikkomisia (viiteen vuoteen saakka) eivätkä ne millään tavoin kuvaa väitettyä komission vakiintunutta päätöskäytäntöä pitkäkestoisissa rikkomisissa. Lisäksi komissiolla on sakkojen suuruuden määrittämisessä laaja

harkintavalta, eivätkä sitä sido sen aikaisemmat arvioinnit (ks. vastaavasti edellä 154 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 292 kohta).

247 Lisäksi edellä 186 kohdassa mainitussa asiassa Cheil Jedang vastaan komissio annetusta tuomiosta (133 kohta), johon Amann on vedonnut, ilmenee sitä vastoin, että suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan säännöksistä ei millään tavalla ilmene, että ensimmäistä kilpailusääntöjen rikkomisen vuotta ei pidä ottaa huomioon. Tältä osin määrätään näet ainoastaan siitä, että lyhytaikaisiin, yleensä alle vuoden pituisiin kilpailusääntöjen rikkomisiin ei sovelleta korotusta. Korotusta sovelletaan sitä vastoin pidempiin kilpailusääntöjen rikkomisiin, ja se voi nousta esimerkiksi 50 prosenttiin, kun rikkominen on kestänyt 1–5 vuotta. Samassa tuomiossa todetaan myös, että vaikka viimeksi mainitussa määräyksessä ei määrätä automaattisesta vuosittaisesta 10 prosentin lisäyksestä keskipitkien kilpailusääntöjen rikkomisen osalta, siinä jätetään tältä osin komissiolle harkintavaltaa. Sama pätee myös suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan kolmanteen luetelmakohtaan, joka koskee pitkäkestoisia kilpailusääntöjen rikkomisia ja jossa säädetään vain siitä, että määrää voidaan korottaa 10 prosenttia vuodessa (em. asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 133 ja 134 kohta). Edellä mainitussa asiassa Cheil Jedang vastaan komissio annetussa tuomiossa peruste, jonka nojalla unionin yleinen tuomioistuin katsoi, ettei 10 prosentin korotusta voida soveltaa, riippui vain kyseessä olleen asian erityisistä seikoista, eli komissio oli soveltanut päätöksessään täysin perusteetta 40 prosentin korotusta tiettyihin yrityksiin viisi vuotta kestäneen rikkomisen osalta, kun se taas oli soveltanut kantajaan 30 prosentin korotusta kaksi vuotta ja kymmenen kuukautta kestäneen rikkomisen osalta.

248 Kolmanneksi Amann väittää virheellisesti, ettei komissio ole käyttänyt harkintavaltaansa, kun se on soveltanut automaattisesti 10 prosentin enimmäiskorotusta rikkomisvuotta kohti, eikä näin ollen ole ottanut huomioon sitä seikkaa, että teollisuuslangan hinnat eivät lähtökohtaisesti aiheuta tai aiheuttavat hyvin vähäisessä määrin jatkuvaa haittaa kuluttajille.

249 On muistutettava, että vaikka suuntaviivojen 1 kohdan B alakohdan ensimmäisen alakohdan kolmannessa luetelmakohdassa ei säädetä automaattisesta vuosittaisesta 10 prosentin korotuksesta kilpailusääntöjen pitkien rikkomisten osalta, siinä jätetään tältä osin komissiolle harkintavaltaa (asia T-410/03, Hoechst v. komissio, tuomio

18.6.2008, Kok., s. II-881, 396 kohta ja edellä 89 kohdassa mainittu asia BPB v. komissio, tuomion 362 kohta).

250 Käsiteltävässä asiassa edeltävästä 239 kohdasta seuraa, että komissio on noudattanut suuntaviivoissa rikkomisen keston nojalla tehtävästä sakon määrän korottamisesta annettuja sääntöjä. Kun otetaan huomioon esillä olevassa asiassa vallitsevat olosuhteet, on todettava, että komissio on käyttänyt asianmukaisesti harkintavaltaansa korottamalla sakkoa 10 prosentilla jokaiselta vuodelta, jona rikkomiseen on syyllistytty.

251 Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä seuraa myös, ettei sakon määrän korottaminen rikkomisen keston perusteella rajoitu ainoastaan sellaiseen tapaukseen, jossa voitaisiin katsoa, että rikkomisen keston ja sellaisen lisääntyneen vahingon välillä, joka kohdistuu sellaisiin yhteisön tavoitteisiin, joihin kilpailua koskevilla säännöillä pyritään, on suora yhteys (ks. vastaavasti yhdistetyt asiat T-202/98, T-204/98 ja T-207/98, Tate & Lyle ym. v. komissio, tuomio 12.7.2001, Kok., s. II-2035, 106 kohta ja edellä 154 kohdassa mainittu asia Michelin v. komissio, tuomion 278 kohta).

252 Käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen 347–351 perustelukappaleesta ilmenee, että komissio on tutkinut kartellin konkreettisia haitallisia vaikutuksia kyseisillä markkinoilla. Se on todennut, että niitä on vaikeaa mitata tarkasti mutta että salaisten sopimusten vaikutus oli todellinen.

253 Oikeuskäytännön valossa ja otettaessa huomioon esillä olevassa asiassa vallitsevat seikat on katsottava, ettei komissio ole tehnyt ilmeistä arviointivirhettä, kun se on korottanut sakkoa 10 prosentilla jokaiselta rikkomisvuodelta.

254 Näin ollen kanneperuste, joka liittyy teollisuuslankamarkkinoilla tehdyn rikkomisen keston virheelliseen laskemiseen, on hylättävä.

5. *Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy tiettyjen lieventävien seikkojen huomiotta jättämiseen teollisuuslankamarkkinoita koskevan rikkomisen osalta*

a) Asianosaisten lausumat

255 Amann vetoaa suuntaviivojen 3 kohdan seitsemännen luetelmakohdan mukaiseen lieventävään seikkaan, koska se on yksipuolisella päätöksellään luopunut rikkomisesta omasta aloitteestaan ja ennen komission ensimmäisiä toimenpiteitä. Se esittää nimittäin, ettei se ole enää osallistunut kokouksiin 16.1.2001 pidetyn kokouksen jälkeen ja että se on lopettanut kaikenlaisen kahdenvälisen yhteydenpidon maaliskuussa 2001. Se korostaa tältä osin, että koska se ei ole vedonnut suuntaviivojen 3 kohdan kolmanteen luetelmakohtaan, oikeuskäytäntö, jonka mukaan komission toimenpiteiden on täytynyt saada kyseessä olevat yritykset lopettamaan kilpailunvastaisen toimintansa, ei ole millään tavoin ristiriidassa lieventävän seikan myöntämisen kanssa. Näin tehden Amann katsoo, että se on altistunut seuraamusten vaaralle kilpailijoidensa, erityisesti Coatsin taholta. Tämä kostotoimien vaara on kaikkea muuta kuin teoreettinen, ja se on lisäksi näytetty toteen Coatsin edustajan kanssa vaihdetuilla sähköposteilla, kuten BST on vahvistanut 19.7. ja 20.7.2004 pidetyissä kuulemistilaisuuksissa. Komissio on sitä paitsi pidättynyt tutkimasta näitä ilmoituksia ja rikkonut siten velvollisuutta selvittää sille esitetyt seikat.

256 Kun lisäksi komissio väitti, että rikkomisen lakkaaminen oli jo otettu huomioon sen kestoa arvioitaessa, se jätti ottamatta huomioon, että rikkomisen objektiivinen kesto on erotettava sen loppumisen subjektiivisesta näkökohdasta. Tietynlaisen toiminnan huomioon ottamista lieventävänä seikkana ei pitäisi sulkea pois, koska sillä on positiivisia vaikutuksia yritykselle rikkomisen keston osalta.

257 Komissio kiistää nämä väitteet.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

258 Aluksi on muistutettava, että suuntaviivojen 3 kohdassa säädetään perusmäärän alentamisesta ”lieventävien olosuhteiden perusteella”, kuten passiivisuus tai seurailijan asema rikkomisen toteuttamisessa, salaisten sopimusten jättäminen käytännössä soveltamatta, rikkomisen lopettaminen heti komission ensimmäisen toimenpiteen jälkeen tai muut seikat, joita ei ole nimenomaisesti mainittu.

259 On myös todettava, että tässä tekstissä ei luetella pakottavasti lieventäviä seikkoja, jotka komission olisi otettava huomioon. Näin ollen on katsottava, että komissio on säilyttänyt tietyn harkintavallan arvioidakseen kokonaisvaltaisesti mahdollisen lieventäviin seikkoihin perustuvan sakon määrän alennuksen suuruutta (asia T-50/00, Dalmine v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2395, 326 kohta). Näin ollen komissio ei harkintavaltansa rajoissa ollut missään tapauksessa velvollinen alentamaan sakkoa sillä perusteella, että ilmeinen kilpailusääntöjen rikkominen oli lopetettu, oli tämä lopettaminen sitten tapahtunut ennen komission toimenpiteitä tai niiden jälkeen (edellä 93 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 292 kohta).

260 On lisäksi korostettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan rikkomisten päättäminen komission ensimmäisistä suuntaviivojen 3 kohdan kolmannen luetelmakohdan mukaisista toimenpiteistä lähtien voi loogisesti olla lieventävä olosuhde vain, jos on syytä olettaa, että kyseiset komission toimenpiteet ovat saaneet aikaan sen, että kyseessä olevat yritykset ovat päättäneet kilpailunvastaiset menettelynsä. On ilmeistä, että tällä määräyksellä pyritään rohkaisemaan yrityksiä lopettamaan kilpailunvastaiset menettelynsä heti, kun komissio aloittaa niitä koskevan tutkimuksen. Sakon määrää ei voida tällä perusteella alentaa tilanteessa, jossa nämä yritykset ovat jo tehneet sitovan päätöksen rikkomisen lopettamisesta ennen komission ensimmäisiä toimenpiteitä, tai tilanteessa, jossa rikkominen on jo loppunut ennen tätä ajankohtaa. Tämä jälkimmäinen mahdollisuus otetaan riittävästi huomioon hyväksytyn rikkomisajan keston laskennassa (ks. vastaavasti asia C-407/04 P, Dalmine v. komissio, tuomio 25.1.2007, Kok., s. I-829, 158 kohta; asia T-44/00, Mannesmannröhren-Werke

v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2223, 280 ja 281 kohta ja edellä 91 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat BASF v. komissio, tuomion, 128 kohta).

261 Lisäksi on todettava, että Amann perustelee oikeuttaan lieventävien olosuhteiden hyväksi lukemiseen sillä, että se on yksipuolisesti päättänyt 16.1.2001 pidetyn kokouksen jälkeen, että se ei enää osallistu muihin kokouksiin ja että se lopettaa kaiken kahdenvälisen yhteydenpidon. Kuten edellä 240 kohdassa ja sitä seuraavissa kohdissa on todettu, Amann on kuitenkin jatkanut osallistumistaan kahdenvälisiin kokouksiin tämän monenvälisen kokouksen jälkeen.

262 Näillä samoilla perusteilla on hylättävä myös Amannin väite, jonka mukaan Coatsilla oli johtajan rooli kartellissa ja se esitti Amannille uhkauksia sen jälkeen, kun se päätti olla enää osallistumatta rikkomiseen. Tältä osin kantajan väite, joka liittyy komission tosiseikkoja koskevan selvitysvelvollisuuden rikkomiseen, on tehoton. Kuten edellä olevasta 261 kohdasta nimittäin johtuu, kantajan väite, jonka mukaan se on lopettanut osallistumisensa rikkomiseen 16.1.2001 pidetyn kokouksen jälkeen, ei pidä paikkaansa. Se ei näin ollen voi pätevästi esittää, että rikkomisen päättäminen tämän kokouksen jälkeen olisi altistanut sen Coatsin kostotoimenpiteille, eikä se näin ollen voi vedota minkäänlaiseen tosiseikkojen selvittämistä koskevan velvollisuuden rikkomiseen tältä osin.

263 Lopuksi on todettava, että vaikka oletettaisiin Amannin lopettaneen osallistumisensa rikkomiseen aikaisemmin, edellä mainitusta oikeuskäytännöstä johtuu, että komissio on säilyttänyt tietyn harkintavallan arvioidakseen kokonaisvaltaisesti mahdollisen lieventäviin seikkoihin perustuvan sakon määrän alennuksen suuruutta eikä se ole mitenkään velvoitettu myöntämään tällaista sakon alennusta ilmeisen rikkomisen lopettamisesta ennen sen toimenpiteitä.

264 Käsiteltävänä oleva kanneperuste on näin ollen hylättävä.

6. *Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy rikkomisesta autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla määrätyn sakon laskentapohjan ja perusmäärän virheelliseen laskemiseen*

a) Asianosaisten lausumat

265 Ensiksi kantajat väittävät, että rikkomisesta autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla määrätyn sakon laskentapohja on vahvistettu mielivaltaisesti. Riidanalaisen päätöksen perusteella ei nimittäin voida tunnistaa sitä tapaa, jolla komissio on laskenut mainitun määrän, eikä sitä, millä perusteella se on määritellyt luokat. Laskentapohjat (5 miljoonaa euroa kantajille ja 1,3 miljoonaa euroa muille kyseessä oleville yrityksille) eivät nimittäin vastaa täsmällisesti kartellin kohteena olevista tuotteista saatuja liikevaihtoja.

266 Edelleen komissio ei kantajien mukaan ole esittänyt syytä, jonka vuoksi se katsoi, toisin kuin Coatsin ja Barbourin osalta, että kantajat muodostavat yhtenäisen yritysten kokonaisuuden. Tältä osin komission väitteet Amannin suuresta vaikutusvallasta Cousiniin nähden ennen kuin se hankki suurimman osan siitä, eivät ole vakuuttavia. Kantajien mukaan Coatsin ja Barbourin tilannetta olisi pitänyt arvioida samalla tavalla kuin kantajien tilannetta. Oxleyn väitetiedoksiantoon antamassa vastauksessa toimittamilla tiedoilla pyrittiin samoin osoittamaan, että komissio oli aliarvioinut ”Coats/Barbourin” merkityksen. Kantajat korostavat, ettei voida sulkea pois sitä, että komissio olisi päätynyt toisenlaiseen laskentapohjaan, mikäli se olisi luokitellut nämä yritykset asianmukaisesti. Kun otetaan nämä seikat huomioon, riidanalainen päätös ei kantajien mukaan ole perusteltu.

267 Kantajat esittävät, että komission vastauksessa vahvistetaan sen logiikkaa koskeva virhe siltä osin, kuin se on ottanut Barbourin osallistumisen huomioon vain siihen asti, kun Coats hankki sen syyskuussa 1999, minkä jälkeen se on ottanut huomioon vain Coatsin liikevaihdon, vaikka sen olisi pitänyt laskea Coatsin osalle myös

Barbourin vuoden 1999 aikana saama liikevaihto. Tämän liikevaihdon määrä oli ollut noin 6 miljoonaa euroa. Lisäksi kantajat arvostelevat sitä, että niihin sovellettu laskentapohja oli 5 miljoonaa euroa (niiden yhdistetyt liikevaihdot olivat n. 8,55 miljoonaa euroa), vaikka Coatsiin sovellettu laskentapohja oli vain 1,3 miljoonaa euroa (sen liikevaihto oli n. 6 miljoonaa euroa). Kantajat moittivat myös sitä, että komission tekemä luokittelu on johtanut niiden yhdistetyn liikevaihdon huomioon ottamiseen koko ajanjaksolta, vaikka Barbourin liikevaihtoa ei ole enää sen jälkeen, kun Coats hankki sen, otettu huomioon sakon määrää vahvistettaessa.

268 Toiseksi perusmäärän laskeminen rikkomisen keston, touko–kesäkuusta 1998 15.5.2000 asti, eli yksi vuosi ja 11 kuukautta, perusteella ja siitä seuraava sakon laskentapohjan nostaminen 15 prosentilla ovat virheellisiä.

269 Kantajien mukaan ei ole olemassa näyttöä siitä, että touko–kesäkuussa 1998 on pidetty kokous, eikä näyttöä kantajien osallistumisesta siihen. Ne huomauttavat, että ainoa todiste, johon komissio nojautuu, on Coatsin vastaus tietojensaantipyyntöön. Tässä Coatsin vastauksessa nojaudutaan ainoastaan aikaisemman työntekijän muistiinpanoihin. Tämän kokouksen pitäminen nojautuu näin ollen vain kuulopuheisiin, ja muistiinpanojen aitous herättää epäilyksiä, jotka komission olisi pitänyt poistaa tarkastuksia tehdessään. Kantajien mukaan ensimmäinen kokous pidettiin vasta kesäkuussa 1999. Oxley ei voinut toimittaa pienintäkään näyttöä tästä kokouksesta, eikä Coats voinut toimittaa täsmällistä selvitystä osallistumisestaan. Kun otetaan huomioon tätä kokousta koskevat epäselvyydet, kantajat moittivat komissiota muun muassa siitä, ettei se ole lainkaan pyrkinyt selventämään paikkaa, missä tällainen kokous olisi pidetty. Ne katsovat näin ollen, että sakon perusmäärä olisi tullut laskea käyttäen ajanjakson alkamisajankohtana vasta päivämäärää 15.4.1999.

270 Komissio kiistää tämän kanneperusteen.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

271 Aluksi on tutkittava väitettä, joka liittyy sakon laskentapohjan mielivaltaiseen vahvistamiseen.

272 Tältä osin on syytä muistuttaa, että suuntaviivoissa annetaan ohjeet ensinnäkin kilpailusääntöjen rikkomisen vakavuuden arvioimisesta sellaisenaan, minkä perusteella voidaan vahvistaa ”yleinen laskentapohja”. Rikkomisen vakavuus määritellään näin ollen sellaisten objektiivisten seikkojen perusteella, joita ovat esimerkiksi rikkomisen luonne, sen konkreettinen vaikutus markkinoihin, mikäli sitä voidaan mitata, ja kyseisten maantieteellisten markkinoiden laajuus. Toiseksi rikkomisen vakavuutta arvioidaan useiden subjektiivisten osatekijöiden pohjalta. Tällöin otetaan huomioon asianomaisen yrityksen ominaisuudet, erityisesti sen koko ja sillä merkityksellisillä markkinoilla oleva asema, minkä perusteella saatetaan painottaa sakon laskentapohjaa, luokitella yrityksiä luokkiin ja vahvistaa ”erityinen laskentapohja”. Kolmanneksi rikkomisen kesto otetaan huomioon vahvistettaessa perusmäärää, ja neljänneksi raskauttavat tai lieventävät seikat otetaan huomioon arvioitaessa sitä, miten vakavasti kukin asianomainen yritys on suhteellisesti osallistunut rikkomiseen.

273 Erityisesti subjektiivisista osatekijöistä, jotka otetaan huomioon sakon laskentapohjaa vahvistettaessa, suuntaviivoissa todetaan, että on tarpeen ottaa huomioon yritysten todellinen taloudellinen kapasiteetti aiheuttaa vakavaa vahinkoa muille talouden toimijoille ja erityisesti kuluttajille ja määrittää sakon määrä tasolle, joka on riittävän varoittava (1 kohdan A alakohdan neljäs alakohta).

274 Samoissa suuntaviivoissa todetaan, että jos rikkomiseen syyllistyy useita yrityksiä, kuten kartelleissa, yleistä laskentapohjaa voidaan painottaa ja voidaan vahvistaa kunkin yrityksen erityisluonteen perusteella erityinen laskentapohja, jossa otetaan huomioon rikkomisten erityinen painoarvo ja siten kunkin yrityksen rikkomisen todellinen vaikutus kilpailuun erityisesti, kun samanlaisiin rikkomisiin syyllistyneet

yritykset ovat huomattavan erikokoisia (1 kohdan A alakohdan kuudes alakohta) (edellä 186 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 81 kohta).

275 On huomattava, että suuntaviivoissa ei määrätä, että sakon määrä laskettaisiin yritysten kokonaisliikevaihdon tai kyseessä olevasta tuotteesta relevanteilla markkinoilla kertyneen liikevaihdon perusteella. Niissä ei kuitenkaan myöskään kielletä sitä, että tällaiset liikevaihdot otettaisiin huomioon sakkoa määritettäessä yhteisön oikeuden yleisten periaatteiden noudattamiseksi ja tilanteen sitä vaatiessa. Liikevaihto saattaa näin ollen olla yksi tekijä silloin, kun otetaan huomioon edellä 269 ja 270 kohdassa lueteltuja eri seikkoja (edellä 186 kohdassa mainittu asia Cheil Jedang v. komissio, tuomion 82 kohta ja edellä 186 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 195 kohta).

276 Käsiteltävässä asiassa riidanalaisen päätöksen 418 perustelukappaleesta ja sitä seuraavista perustelukappaleista ilmenee, että komissio on noudattanut suuntaviivojen säännöksiä. Se on nimittäin ottanut huomioon rikkomisen luonteen, sen konkreettisen vaikutuksen markkinoihin sekä kyseisten maantieteellisten markkinoiden laajuuden. Ottamalla huomioon nämä tekijät se on luokitellut rikkomisen hyvin vakavaksi ja täsmentänyt riidanalaisen päätöksen 428 perustelukappaleessa, että se ottaa huomioon kyseisten markkinoiden pienen koon, kun se vahvistaa sakon määrän.

277 Edelleen on niin, kuten Benelux-maiden ja Pohjoismaiden teollisuuslankamarkkinoiden kartellin yhteydessä, että komissio on katsonut tarpeelliseksi kohdella eri tavalla autoteollisuudessa käytettävän langan kartelliin osallistuneita yrityksiä, jotta voidaan ottaa huomioon rikkomiseen syyllistyneiden todelliset taloudelliset edellytykset vaarantaa kilpailua merkittävästi ja jotta sakko voidaan määrätä niin suureksi, että sillä taataan riittävä rikkomisia ehkäisevä vaikutus. Se lisää, että on välttämätöntä ottaa huomioon kunkin yrityksen sääntöjenvastaisen toiminnan erityinen painoarvo markkinoilla ja näin ollen sen todellinen vaikutus kilpailuun. Näiden seikkojen arvioimiseksi komissio on valinnut nojautuvansa kartellissa kyseessä olevasta tuotteesta

kyseisillä markkinoilla saatuun liikevaihtoon (riidanalaisen päätöksen 430–432 perustelukappale).

278 Näin ollen se on jakanut yritykset kahteen luokkaan. Kun otetaan huomioon Amannin ja Cousinin 8,55 miljoonan euron yhteinen liikevaihto, ne on luokiteltu ensimmäiseen luokkaan. Huomioimalla Coatsin, Oxleyn ja Barbourin 1–3 miljoonan euron liikevaihto, ne on sijoitettu toiseen luokkaan. Komissio on hyväksynyt rikkomisen vakavuuden perusteella määritellyn laskentapohjan, joka on 5 miljoonaa euroa Amannilla ja Cousinilla ja 1,3 miljoonaa euroa Coatsilla, Oxleylla ja Barbourilla (riidanalaisen päätöksen 432–435 perustelukappale).

279 Kuten edellä 216–221 kohdassa on esitetty, unionin yleisen tuomioistuimen on valvoessaan sitä, onko komissio käyttänyt sille tässä asiassa kuuluvaa harkintavaltaansa laillisesti, tarkastettava ainoastaan, onko tämä jako johdonmukainen ja objektiivisesti perusteltu (ks. edellä 196 kohdassa mainittu asia BASF v. komissio, tuomion 157 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

280 Tässä suhteessa on katsottava, että yritysten jakaminen kahteen luokkaan ei ole kohtuuton tapa ottaa huomioon niiden suhteellista merkitystä markkinoilla perusmäärän laskentapohjan vahvistamiseksi, kunhan sillä ei päädytä kyseisten markkinoiden karkeaan vääristelyyn. Esillä olevassa asiassa ei voida katsoa, että komission menetelmältä, jossa määritellään luokat kyseessä olevan tuotteen osalta kyseisillä markkinoilla saadun liikevaihdon nojalla, puuttuisi sisäinen johdonmukaisuus.

281 Laskentapohjan määrittelystä tällä tavoin on todettava, että luvun 5 miljoonaa euroa valitsemista ensimmäiseen luokkaan kuuluvien yritysten osalta ei voida pitää mielivaltaisena eikä se ylitä komissiolla tällä alalla olevan laajan harkintavallan rajoja. Tämä luku on nimittäin määritelty ottamalla huomioon luokat, jotka on pätevästi

vahvistettu, kuten edellä 277 ja 278 kohdassa on todettu. Lisäksi laskentapohjaksi valittu 5 miljoonan euron summa on pienempi kuin kantajan liikevaihto, joka on toiminut viitteenä ensimmäiselle luokalle.

282 Kun otetaan nämä toteamukset huomioon, kantajat väittävät virheellisesti, että komissio on määritellyt kyseiset kaksi luokkaa ja laskenut sakon laskentapohjan mielivaltaisella tavalla.

283 Merkitystä ei ole myöskään sillä komissiota vastaan esitetyllä moitteella, että se ei ole katsonut Coatsia ja Barbouria yritysten kokonaisuudeksi eikä näin ollen laskenut yhteen niiden liikevaihtoja. Riidanalaisesta päätöksestä nimittäin johtuu (40 ja 67 perustelukappale), että Coats on hankkinut Barbourin vasta syyskuussa 1999. Viimeksi mainittu oli näin ollen oikeudellisesti itsenäinen yritys, ja sitä voitiin tällä perusteella pitää itsenäisesti vastuussa olevana ajanjaksolla touko–kesäkuusta 1998 syyskuuhun 1999 tehdystä rikkomisesta. Coatsin osalta riidanalaisesta päätöksestä ilmenee, että se on osallistunut rikkomiseen 8.6.1999–15.5.2000 ja että sitä voitiin näin ollen pitää rikkomisistaan itsenäisesti vastuussa olevana.

284 Vastoin kantajien esitystä ei näin ollen ole syytä laskea yhteen Coatsin ja Barbourin liikevaihtoja ja luokitella viimeksi mainittuja ensimmäiseen luokkaan.

285 On kuitenkin todettava, että komissio on vuodelta 1999 ottanut huomioon vain Coatsin liikevaihdon. Olisi kuitenkin perusteltua lisätä tähän lukuun Barbourin liikevaihto lokakuusta joulukuuhun 1999, eli 3/12 Barbourin vuosittaisesta liikevaihdosta. Coatsin liikevaihdon olisi näin ollen pitänyt nousta 250 000–750 000 eurolla. Tämä laskentavirhe ei kuitenkaan millään tavalla kyseenalaista kantajien luokittelua

ensimmäiseen luokkaan eikä niihin sovellettua laskentapohjaa. Kantajat eivät nimittäin kiistä komission riidanalaisen päätöksen 323 ja 433 perustelukappaleessa esittämää toteamusta, jonka mukaan ne pitäisi katsoa ”yritysten kokonaisuudeksi”, ja komissio on tällä perusteella laskenut perustellusti yhteen niiden liikevaihdot.

286 Lopuksi on hylättävä EY 253 artiklan rikkomista koskeva väite, joka perustuu yhtäältä siihen, ettei komissio ole esittänyt syytä, jonka vuoksi se katsoi, että kantajat muodostavat, toisin kuin Coats ja Barbour, ”yritysten kokonaisuuden”, ja toisaalta siihen, että laskentapohjan määritteleminen ja laskeminen ovat epäselviä.

287 Komissio on nimittäin yhtäältä selvästi ilmoittanut riidanalaisen päätöksen 323 ja 433 perustelukappaleessa ne syyt, joiden vuoksi kantajat on katsottava ”yritysten kokonaisuudeksi”. Kuten toisaalta edellä 226 kohdassa on huomautettu, perusteluvelvollisuus ei edellytä sitä, että komission olisi ilmoitettava päätöksessään sakkojen laskentatapaan liittyviä numerotietoja, ja on korostettava, että komissio ei missään tapauksessa voi luopua harkintavallastaan käyttämällä yksinomaan ja mekaanisesti aritmeettisia laskentakaavoja.

288 Kuten edellä 276–278 kohdasta ilmenee, komissio on käsiteltävässä asiassa täyttänyt täysin perusteluvelvollisuutensa, kun se on osoittanut riidanalaisen päätöksen 418 perustelukappaleessa ja sitä seuraavissa perustelukappaleissa arvioinnissa huomioon ottamansa seikat, joiden perusteella se on voinut mitata rikkomisen vakavuutta.

289 Toiseksi sen väitteen osalta, joka liittyy sakon perusmäärän virheelliseen vahvistamiseen sen vuoksi, että rikkomisen kesto on määritelty virheellisesti, asiakirjoista ilmenee, ettei ensimmäistä autoteollisuudessa käytetyn langan markkinoihin liittyvää kokousta pidetty kesäkuussa 1999, kuten kantajat esittävät, vaan touko–kesäkuussa 1998.

290 Amann mainitsee väitetiedoksiantoon antamassaan vastauksessa nimenomaisesti tämän kokouksen ja ilmoittaa, että osanottajat ovat tässä kokouksessa voineet olla ensimmäistä kertaa yhteydessä, vaihtaa tietoja tietyistä hinnoista ja ilmoittaa aikomuksestaan vahvistaa hinnat alle kuuden kuukauden ajanjaksoksi.

291 Näin ollen on todettava, ettei tämä väite pidä paikkaansa.

292 Lisäksi komissioon kohdistuva moite, jonka mukaan se ei ole voinut määritellä tarkasti, pidettiinkö kokous toukokuussa vai kesäkuussa, ei ole merkityksellinen, koska rikkomisen kesto on laskettu kesäkuusta alkaen, joka on kantajille edullisin lähtökohta.

293 Kun otetaan huomioon edellä esitetty sakon laskentapohjan ja perusmäärän virheelliseen laskemiseen liittyvä kanneperuste on hylättävä.

7. *Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy siihen, että komissio ei ole ottanut huomioon autoteollisuudessa käytettävän langan kartellin täytäntöönpanon puuttumista*

a) Asianosaisten lausumat

294 Kantajat esittävät, että komission toteamukset rikkomisen vaikutuksesta markkinoihin ovat virheellisiä. Riidanalaisessa päätöksessä ei nimittäin ole näytetty toteen,

että autoteollisuudessa käytettävän langan kartellin yhteydessä tehdyt sopimukset on tosiasiallisesti pantu täytäntöön. Asiakirjoihin, joihin komissio perustaa väitteensä kartellin tosiasiallisesta täytäntöönpanosta, on vedottu vain näyttönä osallistujien välisten kokousten olemassaolosta. Komissio myöntää itse riidanalaisen päätöksen 427 perustelukappaleessa, että sillä on ollut vaikeuksia kartellin täytäntöönpanon toteamisessa.

295 Erityisesti komissio väittää kantajien mukaan virheellisesti, että Cousin olisi määrännyt hintojen korotuksista asiakkaansa Johnson Controlsin osalta. Kantajat ovat korostaneet, että tämä korottaminen vastaa niiden yksilöllistä hintapolitiikkaa, eikä sillä ole mitään yhteyttä sopimuksiin. Kantajille ei ole myönnetty oikeutta tulla kuulluksi tästä seikasta, joka on esitetty ensimmäisen kerran riidanalaisessa päätöksessä, ja ne katsovat näin ollen, ettei sitä voida käyttää näyttönä kartellin täytäntöönpanosta.

296 Kantajat vetoavat komission velvollisuuteen ottaa rikkomisen vakavuutta arvioidessaan huomioon kaikki seikat, jotka voivat olla määräämiä rikkomisen konkreettiselle vaikutukselle markkinoihin. Tältä osin komissio on ottanut huomioon lieventävän olosuhteen, joka oikeuttaa rangaistuksen lieventämisen myös niissä tapauksissa, joissa sopimukset on pantu täytäntöön vain osittain. Koska täytäntöönpanon puuttuminen kokonaan esillä olevassa asiassa on vielä merkityksellisempää, kantajat katsovat, että komission olisi pitänyt ottaa se huomioon päätöskäytäntönsä mukaisesti ja näin ollen lukea lieventävä olosuhde kantajien hyväksi suuntaviivojen 3 kohdan toisen luetelmakohdan nojalla tai ottaa se huomioon rikkomisen vakavuutta määriteltäessä.

297 Komissio kiistää tämän kanneperusteen.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

298 Aluksi on todettava, että riidanalaisen päätöksen 233 perustelukappaleesta ilmenee, että Cousin ilmoitti 9.7.1999 pidetyssä kokouksessa, että se pyrkii korottamaan asiakkaaseensa Johnson Controlsiin sovellettavia hintoja. Myös Barbourin huomautuksista ilmenee, että Cousinin edustaja soitti Barbourin edustajalle vahvistaakseen, että korottaminen oli tehty. Lopuksi on todettava, että Cousin vahvistaa korottaneensa hintojaan mutta esittää, ettei tämä korotus ole millään tavoin johtunut sopimuksesta.

299 Ensiksi kantajat väittävät virheellisesti, ettei huomautukseen Johnson Controlsiin sovelletuista hinnankorotuksista ole lainkaan vedottu väitetiedoksiannossa ja ettei niillä näin ollen ole ollut tilaisuutta vastata siihen. Tällainen väite ei pidä paikkaansa, koska komissio viittasi kyseiseen seikkaan nimenomaisesti väitetiedoksiannon 192 ja 201 kohdassa.

300 Toiseksi komissio on perustellusti todennut sopimuksen pannuksi täytäntöön nojautumalla edellä mainittuun hintojen korotukseen Johnson Controlsin osalta. Cousinin 9.7.1999 pidetyssä kokouksessa esittämät toteamukset aikomuksesta korottaa Johnson Controlsiin sovellettavia hintoja, Cousinin ja Barbourin välinen puhelinneuvottelu, jossa ilmoitettiin tämän aikomuksen konkretisoinnista, ja Cousinin tämän korottamisen vahvistaminen hallinnollisessa menettelyssä ovat tältä osin riittävä asiakirjatodiste. Kantajien oli näin ollen osoitettava, ettei hintojen nostaminen tarkoittanut sopimuksen soveltamista, minkä ne ovat jättäneet tekemättä tyytymällä vetoamaan niiden ”itsenäiseen hintapolitiikkaan”.

301 Kolmanneksi komissio on rikkomisen vaikutusten osalta todennut riidanalaisen päätöksen 427 perustelukappaleessa, että salaiset sopimukset oli pantu täytäntöön ja että niillä oli ollut vaikutus kyseisiin markkinoihin ja kyseiseen tuotteeseen, ”vaikka on

vaikeaa mitata tätä vaikutusta tarkasti". On muistutettava, että kilpailuasiassa rikkomisen vaikutuksia markkinoihin koskeva todistustaakka, joka komissiolla on, kun se ottaa nämä vaikutukset huomioon laskiessaan sakkoa rikkomisen vakavuuden perusteella, on kevyempi kuin komission todistustaakka, kun sen on osoitettava pelkkä kilpailusääntöjen rikkominen, kun kyse on kartellista. Kartellin markkinoihin kohdistuvan todellisen vaikutuksen huomioon ottamiseksi on riittävää, että komissio esittää "hyviä perusteluja niiden huomioon ottamisesta" (edellä 171 kohdassa mainittu asia Jungbunzlauer v. komissio, tuomion 161 kohta). Hintojen nostaminen Johnson Controlsin osalta on näin ollen yksinään erittäin hyvä syy ottaa huomioon rikkomisen todellinen vaikutus markkinoihin.

302 Neljänneksi näistä toteamuksista johtuu, että kantajat eivät voi millään tavoin vedota sopimusten tosiasialliseen soveltamatta jättämiseen perustuvaan lieventävään olosuhteeseen.

303 Tästä seuraa, että tämä kanneperuste on hylättävä.

8. *Kanneperuste, joka liittyy kuulluksi tulemisen oikeuden ja puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen*

a) Asianosaisten lausumat

304 Tämän kanneperusteen tueksi on vedottu kahteen väitteeseen. Ensimmäinen väite liittyy kuulluksi tulemisen oikeuden ja toinen puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen.

305 Ensiksi Amann katsoo, että sen asetuksen N:o 1/2003 27 artiklan 1 kohdassa säädettyä oikeutta tulla kuulluksi on loukattu. Komissio on nimittäin perustanut päätöksensä huomattavan, tiettyjä alennuksia koskevan osan riidanalaisen päätöksen 116 perustelukappaleessa mainittuihin asiakirjoihin. Näitä asiakirjoja ja komission niistä tekemiä johtopäätöksiä ei ole tässä yhteydessä tuotu Amannin tietoon väitetiedoksiannossa. Näitä asiakirjoja ei näin ollen voida käyttää todisteina EY 81 artiklan ja ETY 53 artiklan rikkomisesta. Amann ilmoittaa nimittäin, että näiden asiakirjojen pelkkä olemassaolo komission asiakirjoissa ja mahdollisuus tarkastella niitä oikeuden tutustua asiakirjoihin perusteella eivät voi riittää takaamaan kuulluksi tulemisen oikeutta.

306 Amann esittää, että komissio on myös loukannut sen oikeutta tulla kuulluksi, kun se on nojautunut väitteisiin, joista sillä ei ole ollut tilaisuutta esittää huomautuksia. Riidanalaisessa päätöksessä nimittäin viitataan 19.9.2000 käytyyn keskusteluun alennusten pienentämisestä Ruotsissa sen väitteen tueksi, että alennuksista ja niiden pienentämiseksi tehdystä sopimuksesta on vaihdettu tietoja. Väitetiedoksianto ei kuitenkaan sisällä mitään viittausta tämäntyyppisiin Ruotsia koskeviin sopimuksiin, vaan siinä vedotaan pikemminkin Suomen osalta tehtyihin tällaisiin sopimuksiin. Amann toteaa, että komissio on itse myöntänyt riidanalaisen päätöksen 116 perustelukappaleessa, että se on maininnut väitetiedoksiannossa virheellisesti Suomen Ruotsin sijasta. Se katsoo näin ollen, ettei sitä ole tältä osin kuultu. Komissio väittää Amannin mukaan virheellisesti, että se olisi voinut johtaa väitetiedoksiannossa mainitusta asiakirjasta, että on kyse Ruotsia koskevasta moitteesta. Kyseessä oleva asiakirja, eli 10.10.2000 lähetetty sähköposti, on nimittäin mainittu toisessa asiayhteydessä kuin alennuksia koskevien sopimusten yhteydessä. Lisäksi asiakirjan sisällöstä ei voida millään tavalla tehdä sellaista johtopäätöstä, että on tehty alennuksia koskeva konkreettinen sopimus. Amann väittää, että oikeuskäytännön mukaan asiakirjat sinänsä eivät ole merkityksellisiä, vaan komission niistä tekemät johtopäätökset. Tätä oikeuskäytäntöä olisi sovellettava esillä olevassa asiassa, vaikka riidanalaisessa päätöksessä mainitaan edellä mainitun sähköpostin olemassaolo, sillä tämä maininta on tehty toisessa asiayhteydessä.

307 Lisäksi komission esitys on Amannin mukaan ristiriitainen siltä osin kuin se on esittänyt aikoneensa todellisuudessa viitata Ruotsiin Suomen sijasta ja väittänyt toisaalta, että sopimuksia on tehty näissä kahdessa maassa.

308 Toiseksi komissio on kantajien mukaan loukannut niiden puolustautumisoikeuksia, kun se on vaatinut niiltä vastauksia kysymyksiin, jotka liittyvät 6.3. ja 24.3.2003 päivätyistä tietojensaantipyynnöistä ilmi käyviin kilpailijoiden kanssa tehtyihin sopimuksiin, eikä ole täsmentänyt, että niille esitettiin kysymyksiä ”syyllisinä”. Ne väittävät, ettei kantajilta voida oikeuskäytännön mukaan vaatia, että ne toimittavat yksityiskohtaista tietoa kilpailijoiden kanssa tehtyjen sopimusten yhteydessä käsitellyistä kysymyksistä ja tehdyistä päätöksistä, eikä yrityksiltä varsinkaan voida vaatia pelkän tosiseikkojen kuvauksen ja olemassa olevien asiakirjojen toimittamisen lisäksi kilpailijoiden kanssa käydyn yhteydenpidon kohdetta, kulkua ja tuloksia koskevia tietoja, kun komissio selkeästi epäilee, että näiden tapaamisten tarkoituksena oli rajoittaa kilpailua. Kantajat katsovat, että näin on ollut käsiteltävänä olevassa asiassa, ja nojautuvat tältä osin edellä mainittujen tietojensaantipyyntöjen 4.1 kohtaan.

309 Koska kantajat ovat vastanneet yksityiskohtaisesti kaikkiin komission kysymyksiin kieltäytymisoikeudesta huolimatta, ne vaativat niiden sakkoihin sovellettua 15 prosentin alennusta suurempaa alennusta yhteistyötiedoksiannon D 2 kohdan nojalla. Ne katsovat näin ollen ylittäneensä sen, mitä komissiolla oli oikeus vaatia.

310 Kantajat katsovat myös edellä mainitun 15 prosentin alennuksen riittämättömäksi, kun sitä verrataan Coatsille myönnettyyn 50 prosentin alennukseen. Niiden mukaan komission olisi nimittäin pitänyt ottaa huomioon se seikka, että se oli jo tarkastuksen yhteydessä löytänyt olennaisia asiakirjoja, joiden avulla se saattoi vaikeuksitta todeta, että oli kyse rikkomisesta kyseisillä aloilla. Lisäksi Coatsilla oli ollut etua kilpailijoihin nähden, koska se jo tiesi uhkaavasta menettelystä, jolloin sakkojen lieventämistä koskevan hakemuksen tekeminen oli selvää. Lisäksi Coatsilla oli johtajan rooli, jonka useat osapuolina olevat yritykset vahvistavat. Kun otetaan huomioon nämä seikat, kantajat katsovat, että niiden olisi pitänyt saada hyväkseen sama kohtelu kuin Coatsin.

311 Komissio kiistää tämän kanneperusteen.

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta

Väitetty kuulluksi tulemisen oikeuden loukkaaminen

312 Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan väitetiedoksiannossa on oltava väitteistä riittävän selvästi muotoiltu – vaikka vain tiivistelmän muodossa esitetty – selvitys, jotta ne, joita asia koskee, voisivat tosiasiallisesti saada tiedon, mihin toimintaan komissio väittää niiden syyllistyneen, ja puolustautua tehokkaasti, ennen kuin komissio tekee lopullisen päätöksen. Tätä vaatimusta noudatetaan, jos mainitussa päätöksessä ei aseteta asianomaisten henkilöiden vastuulle väitetiedoksiannossa tarkoitetuista rikkomisista poikkeavia rikkomisia ja jos siinä esitetään toteen näytetyksi ainoastaan sellaiset tosiseikat, joista asianomaiset henkilöt ovat voineet esittää selityksensä (asia T-352/94, Mo och Domsjö v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1989, 63 kohta; edellä 196 kohdassa mainittu asia CMA CGM ym. v. komissio, tuomion 109 kohta ja edellä 93 kohdassa mainittu asia Tokai II, tuomion 138 kohta).

313 Näin ollen väitetiedoksiannon ja lopullisen päätöksen erilaisuus merkitsee puolustautumisoikeuksien loukkaamista ainoastaan sillä edellytyksellä, ettei lopullisessa päätöksessä vahvistettua väitettä ole esitetty väitetiedoksiannossa riittävällä tavalla, jotta sen adressaatit voivat puolustautua (asia T-48/00, Corus UK v. komissio, tuomio 8.7.2004, Kok., s. II-2325, 100 kohta).

314 Oikeuskäytännöstä seuraa myös, etteivät asiakirjat sinänsä, vaan komission niistä tekemät johtopäätökset, ole merkityksellisiä ja että jos asiakirjoja ei ole mainittu väitetiedoksiannossa, kyseessä oleva yritys on perustellusti voinut arvioida niiden olevan merkityksettömiä asian käsittelyssä. Kun komissio ei ole ilmoittanut yritykselle tiettyjen asiakirjojen käyttämisestä päätöksessä, se on estänyt tätä esittämästä oikeaaikaisesti huomautuksiaan asiakirjojen todistusarvosta. Tästä seuraa, että asiakirjoja ei voida pitää hyväksyttävinä todisteina tämän yrityksen osalta (ks. vastaavasti asia 107/82, AEG-Telefunken v. komissio, tuomio 25.10.1983, Kok., s. 3151, Kok. Ep. VII, s. 281, 27 kohta; asia C-62/86, AKZO v. komissio, tuomio 3.7.1991, Kok., s. I-3359,

Kok. Ep. XI, s. I-261, 21 kohta ja asia T-11/89, Shell v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-757, Kok. Ep. XII, s. II-49, 55 kohta).

315 Komission lopullisessa päätöksessä yhden väitteen tueksi esittämää asiakirjaa voidaan – vaikka sitä käytettiin väitetiedoksiannossa toisen väitteen tueksi – käyttää päätöksessä kyseistä yritystä vastaan kuitenkin ainoastaan, mikäli tämä on kohtuullisesti pystynyt tekemään väitetiedoksiannosta sekä asiakirjan sisällöstä ne johtopäätökset, joita komissio aikoi siitä tehdä (ks. vastaavasti edellä 314 kohdassa mainittu asia Shell v. komissio, tuomion 62 kohta).

316 Amannin esittämää väitettä on tutkittava esitetyn oikeuskäytännön valossa.

317 On muistutettava, että komissio on myöntänyt riidanalaisen päätöksen 116 perustelukappaleessa, että se on väitetiedoksiannon 104 ja 126 kohdassa virheellisesti maininnut, että alennusten pienentämisestä Suomessa oli sovittu 19.9.2000 Budapestissä (Unkari) pidetyssä kokouksessa. Se oikaisi tämän virheen samassa 116 perustelukappaleessa ja korosti, että maa, jota alennus koski, oli todellisuudessa Ruotsi.

318 Aluksi on todettava, että väitetiedoksiannon 125 ja 126 kohtaa edeltävässä otsikossa ”kokous hotelli Mercuressa Budapestissa 19.9.2000” viitataan alaviitteeseen nro 244, jossa viitataan 10.10.2000 lähetettyyn sähköpostiin, joka sisältää tässä kokouksessa käsiteltyjä asioita, joihin kuuluu alennusten pienentäminen Ruotsissa.

319 On myös todettava, että Amann on tiennyt tästä asiakirjasta, mikä osoitetaan sen väitetiedoksiantoon antamassa vastauksessa. Viimeksi mainitussa mainitaan nimittäin, että tämä asiakirja sisältää J. L:n (Coats) F.S:lle (Coats) 10.10.2000

lähettämän sähköpostin, joka sisältää hyvin yksityiskohtaisen kertomuksen Budapestin kokouksesta.

320 Tästä sähköpostista ilmenee selvästi, että ainoa maa, jota alennuksen pienentäminen koski, oli Ruotsi ja ettei mikään Suomeen liittyvä muu seikka voinut aiheuttaa sekaannusta mahdollisen tällaista pienentämistä koskevan sopimuksen olemassaolosta viimeksi mainitussa maassa.

321 Lisäksi vastoin Amannin esitystä tätä sähköpostia ei ole esitetty eri asiayhteydessä, koska sähköpostissa luetellaan 19.9.2000 pidetyssä kokouksessa tehtyjä sopimuksia, joihin Amann ei myöskään kiistä osallistuneensa.

322 Näin ollen edellä mainitun oikeuskäytännön mukaisesti on todettava, että Amann on kohtuullisesti pystynyt tekemään väitetiedoksiannosta ja asiakirjan sisällöstä johtopäätökset, joita komissio aikoi tehdä, ja näin ollen oikaisemaan virheen, joka liittyy ainoaan maahan, jota alennuksen pienentäminen koski.

323 Tältä osin merkitystä ei ole Amannin väitteellä, jonka mukaan se ei ole sähköpostiin sisältyvän lauseen ”Ruotsi: – – erityishintoja on korotettava 3,5 prosentilla 1.4.2001 alkaen tai alennuksia on pienennettävä” perusteella voinut tietää, että komissio pyrki nojautumaan mainittuun lauseeseen osoittaakseen, että on tehty sopimus alennusten pienentämisestä Ruotsissa. Edellä mainituista toteamuksista nimittäin johtuu, että Amann saattoi odottaa, että komissio nojautuu tähän seikkaan.

324 Näin ollen on todettava, ettei Amannin oikeutta tulla kuulluksi ole loukattu.

Puolustautumisoikeuksien väitetty loukkaaminen, erityisesti oikeutta olla myöntämättä syyllisyyttään koskevan periaatteen loukkaaminen

325 Oikeuskäytännöstä, joka koskee komission toimivallan laajuutta alustavissa tutkintamenettelyissä ja hallinnollisissa menettelyissä, ilmenee, että komissiolla on oikeus velvoittaa – tarvittaessa päätöksellä – yritys toimittamaan kaikki tarvittavat tiedot tämän yrityksen tiedossa mahdollisesti olevista seikoista. Se ei voi kuitenkaan vaatia yritystä antamaan sellaisia vastauksia, joiden seurauksena sen olisi myönnettävä sellainen kilpailusääntöjen rikkominen, josta komission on hankittava selvitys (asia 374/87, Orkem v. komissio, tuomio 18.10.1989, Kok., s. 3283, Kok. Ep. X, s. 231, 34 ja 35 kohta; edellä 90 kohdassa mainitut yhdistetyt asiat Aalborg Portland ym. v. komissio, tuomion 61 ja 65 kohta ja edellä 260 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 34 kohta).

326 Näin ollen absoluuttista vaitiolo-oikeutta ei voida myöntää yritykselle, joka on sellaisen päätöksen adressaatti, jolla pyydetään tietoja asetuksen N:o 17 11 artiklan 5 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Tällaisen oikeuden myöntäminen ylittäisi näet sen, mikä on tarpeen yritysten puolustautumisoikeuksien turvaamiseksi, ja se estäisi perusteettomasti komissiota hoitamasta tehtäväänsä valvoa kilpailusääntöjen noudattamista yhteismarkkinoilla. Vaitiolo-oikeus voidaan myöntää ainoastaan siltä osin kuin asianomaisen yrityksen olisi annettava vastauksia, joiden seurauksena sen olisi myönnettävä sellainen kilpailusääntöjen rikkominen, josta komission on hankittava selvitys (edellä 186 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 402 kohta).

327 Komissiolla on näin ollen oikeus asetuksen N:o 17 11 artiklan tehokkaan vaikutuksen turvaamiseksi velvoittaa yritykset toimittamaan kaikki tarvittavat tiedot yritysten tiedossa mahdollisesti olevista seikoista ja yritysten hallussa olevat kyseisiä asioita koskevat asiakirjat, vaikka kyseisten asiakirjojen perusteella kilpailua rajoittava käyttäytyminen voitaisiin näyttää toteen. Kyseinen komissiolla oleva tietojensaantioikeus ei ole ristiriidassa Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 1 ja 2 kappaleen eikä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kanssa (edellä 186 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 403 ja 404 kohta).

328 Joka tapauksessa sillä, että asianosainen on velvollinen vastaamaan tosiseikkoja koskeviin komission kysymyksiin ja täyttämään komission pyynnöt jo olemassa olevien asiakirjojen toimittamisesta, ei voi loukata puolustautumisoikeuksia koskevaa perusoikeutta eikä oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevaa oikeutta, joiden soveltamisella taataan kilpailuoikeuden alalla samanlainen suoja kuin Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa. Mikään ei itse asiassa estä sitä, jolle tietojensaantipyyntö on esitetty, näyttämästä toteen myöhemmin hallinnollisessa menettelyssä tai unionin yleisen tuomioistuimen oikeudenkäynnissä, että sen vastauksissaan esittämillä seikoilla tai toimittamilla asiakirjoilla on toinen merkitys kuin se, minkä komissio niille antaa (edellä 186 kohdassa mainittu asia Tokai I, tuomion 406 kohta).

329 Tältä osin on lopuksi todettava, että kun komissio asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla esittämässään tietojensaantipyynnössä pyytää yritystä paitsi antamaan tietoja pelkästään tosiseikoista ja esittämään jo olemassa olevia asiakirjoja, myös kuvailemaan useiden sellaisten kokousten tarkoitusta ja kulkua, joihin kyseinen yritys on osallistunut ja tällaisten kokousten tuloksia tai päätelmiä tilanteessa, jossa on selvää, että komissio epäilee, että kyseisten kokousten tarkoituksena oli kilpailun rajoittaminen, tällainen pyyntö on omiaan velvoittamaan tiedustelujen kohteeksi joutuneen yrityksen tunnustamaan osallisuutensa yhteisön kilpailusääntöjen rikkomiseen, joten kyseinen yritys ei ole velvollinen vastaamaan tämäntyyppisiin kysymyksiin. Tällaisessa tilanteessa sitä, että yritys kuitenkin toimittaa tietoja tällaisista seikoista, on pidettävä kyseisen yrityksen harjoittamana oma-aloitteisena yhteistyönä, jonka perusteella voidaan mahdollisesti perustella sakon määrän alentaminen yhteistyötiedonannon mukaisesti (asia T-48/02, Brouwerij Haacht v. komissio, tuomio 6.12.2005, Kok., s. II-5259, 107 kohta). Oikeuskäytännöstä ilmenee myös, että tässä samassa tilanteessa yritykset eivät voi väittää, että niiden oikeutta olla myöntämättä syyllisyyttään on loukattu sen vuoksi, että ne ovat vapaaehtoisesti vastanneet tällaiseen pyyntöön (edellä 259 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 46 kohta).

330 Tämän oikeuskäytännön valossa on ratkaistava, onko komissio loukannut kantajien oikeutta olla myöntämättä syyllisyyttään.

331 Ensiksi on todettava, että komissio on pyytänyt tietoja tietojensaantipyynnöillä (6.3. ja 24.3.2003 päivätyt kirjeet) eikä päätöksillä.

332 Pyydettyjen tietojen sisällöstä ilmenee edellä mainittujen pyyntöjen 4 kohdasta, että komissio pyrki erityisesti saamaan näyttöä kilpailijoiden kanssa pidetyistä kokouksista, päivästä, paikasta ja osallistujaluetteloista, näiden kokousten aiheesta ja kulusta sekä tietoja kahdenvälisistä sopimuksista. Kantajilla ei ollut minkäänlaista velvollisuutta vastata kysymyksiin, mikäli olisi osoittautunut, että niiden vastaukset johtaisivat ne tunnustamaan osallisuutensa oletetussa rikkomisessa. Ne ovat kuitenkin vapaaehtoisesti vastanneet näihin pyyntöihin, eivätkä ne voi näin ollen väittää, että niiden oikeutta olla asettamatta itseään epäilyksenalaisiksi on tältä osin loukattu.

333 Toiseksi sen kantajien komissioon kohdistuvan moitteen osalta, jonka mukaan komissio ei ole toimittanut niille tietoja niitä koskevista olettamista, on muistutettava toissijaisesti yhteydestä komission asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla pyytämien tietojen ja pyynnössä mainittavan tutkittavan rikkomisen välillä. Asetuksen N:o 17 11 artiklan 1 kohdassa nimittäin annetaan komissiolle toimivalta kerätä etenkin yrityksiltä ”kaikki tarpeelliset tiedot”, jotta tämä toimielin voisi soveltaa EY 81 ja EY 82 artiklassa mainittuja periaatteita. Lisäksi asetuksen N:o 17 11 artiklan 3 kohdassa säädetään, että komission on tietojensaantipyynnössään mainittava etenkin sen ”oikeudellinen peruste ja tarkoitus”. Asetuksen N:o 17 11 artiklan 1 ja 3 kohdasta yhdessä luettuina sekä kyseisten yritysten puolustautumisoikeuksien noudattamista koskevista vaatimuksista johtuu, että asetuksen N:o 17 11 artiklassa mainittua tarpeellisuusperustetta on arvioitava tutkimuksen päämäärän nojalla sellaisena, kuin se on täsmennetty itse tietojensaantipyynnössä. Kuten asetuksen N:o 17 11 artiklaan verrattavan säännöksen osalta on todettu yhdistetyissä asioissa 46/87 ja 227/88, Hoechst vastaan komissio, 21.9.1989 annetussa tuomiossa (Kok., s. 2859, Kok. Ep. X, s. 145, 29 kohta), joka liittyy komissiolle asetuksen N:o 17 14 artiklassa myönnettyyn tarkastusvaltaan, komissiolle asetettu velvollisuus nimetä tarkastuksen kohde ja tarkoitus on perustavaa laatua oleva vaatimus, ei vain kyseisissä yrityksissä sisäpuolella

tehtävän toimenpiteen perusteltavuuden osoittamiseksi vaan myös sen vuoksi, että yritykset voivat saada tietoonsa niiden yhteistyövelvollisuuden laajuuden säilyttäen samalla puolustautumisoikeutensa. Tästä seuraa, että komissio voi vaatia vain sellaisten tietojen ilmoittamista, joiden avulla se voi tarkistaa rikkomisolettamat, joiden nojalla tutkimus tehdään ja jotka ilmoitetaan tietojensaantipyynnössä (asia T-39/90, SEP v. komissio, tuomio 12.12.1991, Kok., s. II-1497, 25 kohta ja asia T-34/93, Société Générale v. komissio, tuomio 8.3.1995, Kok., s. II-545, 40, 62 ja 63 kohta).

334 Tästä oikeuskäytännöstä seuraa, ettei komissiolla ole velvollisuutta lukea tietojensaantipyynnössään rikkomisolettamaa nimenomaisesti kyseisten yritysten syyksi eikä sillä näin ollen ole tässä vaiheessa velvollisuutta ilmoittaa yritykselle sitä, että se on epäilyksenalainen. Mikäli komissio siis ilmoittaa selvästi pyyntönsä oikeudellisen perustan ja tarkoituksen, on katsottava, että kyseisen yrityksen puolustautumisoikeudet on turvattu.

335 Esillä olevassa asiassa komissio on täyttänyt velvollisuutensa täysin osoittamalla edellä mainituissa tietojensaantipyynnöissä selvästi pyynnön aiheen ja tarkoituksen.

336 Kolmanneksi kantajien väite siitä, ettei komissio ole esittänyt niille sen hallussa jo olevia tietoja, on myös merkityksetön. Kilpailuasian hallinnollisen menettelyn yhteydessä nimittäin yhtäältä juuri väitetiedoksiannon lähettäminen ja toisaalta se, että väitetiedoksiannon adressaatilla on oikeus tutustua asiakirja-aineistoon, jotta se voi saada tietoonsa, mitä todisteita komission asiakirja-aineistoon sisältyy, turvaavat puolustautumisoikeudet ja kyseessä olevan yrityksen oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Asianomaiselle yritykselle ilmoitetaan juuri väitetiedoksiannossa kaikista niistä olennaisista seikoista, joihin komissio menettelyn tässä vaiheessa perustaa näkemyksensä. Tästä seuraa, että asianomainen yritys voi vasta tämän tiedoksiannon lähettämisen jälkeen täysimääräisesti käyttää puolustautumisoikeuksiaan. Jos edellä mainitut oikeudet ulotettaisiin koskemaan väitetiedoksiannon lähettämistä edeltävää aikaa, komission tutkinnan tehokkuus vaarantuisi, sillä yritys saisi jo

komission tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa tietoonsa, mitä tietoja komissiolla jo on, ja siten, mitä tietoja siltä on vielä mahdollista salata (edellä 260 kohdassa mainittu asia Dalmine v. komissio, tuomion 58–60 kohta).

337 Neljänneksi kantajat vetoavat virheellisesti sakon määrän suurempaan alentamiseen yhteistyön nojalla sillä perusteella, että ne ovat vastanneet tietojensaantipyyntöön ja toimittaneet tietoja, jotka väitetysti ”ylittävät” ne, joiden antamista voidaan vaatia asetuksen N:o 17 11 artiklan nojalla.

338 Kantajien kahta kartellia koskevan tutkimuksen aikana tekemän yhteistyön vuoksi kumpaakin määrättyä kahta sakkoa alennettiin 15 prosentilla yhteistyötiedoksiannon D kohdan 2 alakohdan ensimmäisen ja toisen luetelmakohdan nojalla. Komissio on nimittäin todennut, että kantajat olivat toimittaneet tietoja ja asiakirjoja, jotka auttoivat aineellisesti osoittamaan rikkomisen olemassaolon, ja ne ovat erityisesti myöntäneet osallistuneensa kokouksiin kilpailijoidensa kanssa vaihtaakseen tietoja ja keskustellakseen hinnoista tai säilyttääkseen ne. Ne eivät myöskään ole kiistäneet olennaisella tavalla niiden seikkojen merkityksellisyyttä, joihin komissio on perustanut syytöksensä (riidanalaisen päätöksen 390–397 ja 460–463 perustelukappale).

339 Yhtäältä on syytä muistuttaa, että sakon alentaminen hallinnollisessa menettelyssä harjoitetun yhteistyön vuoksi on perusteltua vain, jos komissio on yrityksen käyttäytymisen vuoksi voinut todeta kilpailusääntöjen rikkomisen helpommin tai, tilanteen mukaan, saada sen loppumaan (asia T-327/94, SCA Holding v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-1373, 156 kohta; yhdistetyt asiat T-45/98 ja T-47/98, Krupp Thyssen Stainless ja Acciai speciali Terni v. komissio, tuomio 13.12.2001, Kok., s. II-3757, 270 kohta).

340 Yhtäältä sakkoa ei näin ollen voida alentaa sen perusteella, että yritys on tehnyt tutkimuksen osalta yhteistyötä, silloin, kun kyseinen yhteistyö ei ole mennyt pitemmälle kuin yritykselle asetuksen N:o 17 11 artiklan 4 ja 5 kohdan nojalla kuuluvista

velvollisuuksista on seurannut (ks. vastaavasti asia T-12/89, Solvay v. komissio, tuomio 10.3.1992, Kok., s. II-907, 341 ja 342 kohta). Sitä vastoin silloin, kun yritys toimittaa vastauksessaan 11 artiklaan perustuvaan tietojensaantipyyntöön sellaisia tietoja, jotka menevät huomattavasti pitemmälle kuin sellaiset tiedot, joita komissio voi kyseisen artiklan nojalla vaatia, kyseiselle yritykselle määrättävän sakon määrää voidaan alentaa (ks. vastaavasti asia T-308/94, Cascades v. komissio, tuomio 14.5.1998, Kok., s. II-925, 262 kohta).

341 On kuitenkin niin, että komissiolle toimitettujen tietojen sisällön perusteella on voitava määritellä, ovatko kantajat todella toimittaneet sellaisia tietoja, jotka ylittävät sen, mitä komissiolla oli oikeus vaatia.

342 Kantajat eivät ole osoittaneet, missä määrin toimitetut tiedot ylittivät sisältönsä osalta sen, mitä komissio saattoi vaatia.

343 Lisäksi on todettava, että kantajat eivät ole myöntäneet kaikkia seikkoja, joihin komissio on perustanut riidanalaisen päätöksensä. On nimittäin todettava, että Cousin on väittänyt, että se on jatkanut tuotteidensa tarjoamista ottamatta missään vaiheessa huomioon keskusteluja ja että Amann on kiistänyt rikkomisen keston.

344 Näin ollen kantajille myönnetyn sakon alentaminen 15 prosentilla vaikuttaa esillä olevassa asiassa perustellulta, kun otetaan huomioon vallitsevat olosuhteet. Näin ollen väite, joka koskee 15 prosentin alennuksen riittämättömyyttä Coatsille myönnettyyn 50 prosentin alennukseen verrattuna, on myös hylättävä.

345 Tämä kanneperuste on näin ollen hylättävä.

346 Edellä esitetyillä perusteilla kantajien nostama kanne on hylättävä.

**Oikeudenkäyntikulut**

347 Unionin yleisen tuomioistuimen työjärjestyksen 87 artiklan 2 kohdan mukaan asianosainen, joka häviää asian, velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut, jos vastapuoli on sitä vaatinut. Koska kantajat ovat hävinneet asian, ne on velvoitettava korvaamaan oikeudenkäyntikulut komission vaatimusten mukaisesti.

Näillä perusteilla

UNIONIN YLEINEN TUOMIOISTUIN (viides jaosto)

on ratkaissut asian seuraavasti:

**1) Kanne hylätään.**

**2) Amann & Söhne GmbH & Co. KG ja Cousin Filterie SAS velvoitetaan korvaamaan oikeudenkäyntikulut.**

Vilaras Prek Ciucă

Julistettiin Luxemburgissa 28 päivänä huhtikuuta 2010.

Allekirjoitukset

# Sisällys

Asian tausta ..... II - 1272

A Oikeudenkäynnin kohde ..... II - 1272

B Hallinnollinen menettely ..... II - 1273

C Riidanalainen päätös ..... II - 1274

1. Kyseessä olevat markkinat ..... II - 1274

a) Tuotemarkkinat ..... II - 1274

b) Maantieteelliset markkinat ..... II - 1276

2. Kyseessä olevien markkinoiden koko ja rakenne ..... II - 1277

3. Kilpailusääntöjä rikkovan toiminnan kuvaus ..... II - 1277

4. Riidanalaisen päätöksen päätösosa ..... II - 1278

Menettely ja asianosaisten vaatimukset ..... II - 1280

Oikeudellinen arviointi ..... II - 1282

A Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy asetuksen N:o 1/2003 7 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen rikkomiseen ..... II - 1282

1. Asianosaisten lausumat ..... II - 1282

2. Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1287

a) Tuotemarkkinoiden ja maantieteellisten markkinoiden erottelu ..... II - 1287

b) Väitetyn ”kokonaissuunnitelman” olemassaolo ..... II - 1296

B Sakon alentamista koskevat kanneperusteet ..... II - 1302

1. Kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohdassa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohdassa säädetyn seuraamuksen enimmäismäärän noudattamatta jättämiseen ..... II - 1302

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1302

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1304

Väite, joka koskee nulla poena sine lege -periaatteen rikkomista ja asetuksen N:o 17 15 artiklan 2 kohtaa ja asetuksen N:o 1/2003 23 artiklan 2 kohtaa koskevaa lainvastaisuusväitettä ..... II - 1304

Väite, joka koskee velvollisuutta määrätä yksi sakko ..... II - 1315

Väite, joka liittyy seuraamuksen laillisten tavoitteiden huomiotta jättämiseen ..... II - 1317

2. Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy yhdenvertaisen kohtelun periaatteen ja suhteellisuusperiaatteen loukkaamiseen sakkoa määrättäessä ..... II - 1318

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1318

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1320

Suhteellisuusperiaatteen loukkaaminen ..... II - 1320

– Markkinoiden koon huomiotta jättämiseen liittyvä argumentti ..... II - 1320

– Argumentti, joka koskee vain kyseisillä markkinoilla saadun liikevaihdon huomioon ottamista ..... II - 1323

– Suuntaviivoissa säädetty ”kiinteämääräinen järjestelmä” ..... II - 1328

– Sen huomiotta jättäminen, että kantajat ovat ”keskisuuria yrityksiä” .. II - 1328

Yhdenvertaisen kohtelun periaatteen loukkaaminen ..... II - 1330

3. Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy teollisuuslankakartellista määrätyn sakon laskentapohjan virheelliseen vahvistamiseen ..... II - 1332

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1332

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1333

4. Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy teollisuuslankamarkkinoilla tehdyn rikkomisen keston virheelliseen laskemiseen ..... II - 1337

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1337

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1338

5. Amannin esittämä kanneperuste, joka liittyy tiettyjen lieventävien seikkojen huomiotta jättämiseen teollisuuslankamarkkinoita koskevan rikkomisen osalta ..... II - 1343

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1343

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1344

6. Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy rikkomisesta autoteollisuudessa käytettävän langan markkinoilla määrätyn sakon laskentapohjan ja perusmäärän virheelliseen laskemiseen ..... II - 1346

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1346

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1348

7. Molempien kantajien esittämä kanneperuste, joka liittyy siihen, että komissio ei ole ottanut huomioon autoteollisuudessa käytettävän langan kartellin täytäntöönpanon puuttumista ..... II - 1353

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1353

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1355

8. Kanneperuste, joka liittyy kuulluksi tulemisen oikeuden ja puolustautumisoikeuksien loukkaamiseen ..... II - 1356

a) Asianosaisten lausumat ..... II - 1356

b) Unionin yleisen tuomioistuimen arviointi asiasta ..... II - 1359

Väitetty kuulluksi tulemisen oikeuden loukkaaminen ..... II - 1359

Puolustautumisoikeuksien väitetty loukkaaminen, erityisesti oikeutta olla myöntämättä syyllisyyttään koskevan periaatteen loukkaaminen ..... II - 1362

Oikeudenkäyntikulut ..... II - 1368